

Rapport

Forældre sammen – hver for sig

Effektevaluering af et konflikthåndteringsforsøg i Statsforvaltningen

Karen Margrethe Dahl

Forældre sammen – hver for sig – Effektevaluering af et konflikthåndteringsforsøg i Statsforvaltningen

© VIVE og forfatteren, 2018

e-ISBN: 978-87-7119-608-5

Projekt: 100110

Forsidefoto: Eric Ward/Unsplash

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

I to afdelinger af Statsforvaltningen har man i perioden 1/1 2016 til 31/12 2018 gennemført et forsøg med et konflikthåndteringsforløb målrettet forældre, der er uenige om samvær med børn, børns bopæl eller forældremyndigheden over børn. Hensigten med projektet har været at forbedre forældrenes redskaber til at samarbejde samt at forstå og støtte deres børn.

Denne rapport undersøger effekterne af forsøgsprojektet kort tid efter afslutningen af forløbet og et år efter sagens begyndelse i Statsforvaltningen. Derudover beskriver rapporten, hvordan forsøgsprojektet er blevet implementeret, og i hvilken grad forældrene har været tilfredse med forløbet.

Rapporten bygger på en spørgeskemaundersøgelse i tre runder udsendt til forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen samt Statsforvaltningens registerdata om afholdte møder og afgørelser i sagerne.

Projektet er gennemført af senioranalytiker, ph.d. Karen Margrethe Dahl i samarbejde med stud.scient.soc. Kathrine Bendixen, stud.scient.soc. Mie Kramme Abildtoft og stud.scient.soc. Clara Blicher Winther.

Undervejs er projektet blevet fulgt af en styregruppe bestående af Helle Haxgaard, Maja Olesen og Kirsten Olsen fra Statsforvaltningen, Malene Vestergaard og Merethe Johansen fra Børne- og Socialministeriet, Jan Kaa Kristensen og Rikke Dyreborg Zalcborg fra Center for Familieudvikling samt Mai Heide Ottosen og Karen Margrethe Dahl fra VIVE. Derudover er projektet blevet fulgt tæt af en mindre projektledergruppe bestående af Merethe Johansen i Børne- og Socialministeriet, Maja Olesen i Statsforvaltningen, Rikke Dyreborg Zalcborg i Center for Familieudvikling samt Karen Margrethe Dahl i VIVE.

Rapporten er kvalitetssikret af forskningsleder og souschef, ph.d. Signe Hald Andersen, Rockwoolfonden, seniorforsker, ph.d. Mai Heide Ottosen, VIVE, og forsknings- og analysechef, ph.d. Kræn Blume Jensen, VIVE.

Projektet ønsker at takke medarbejdere i Statsforvaltningen og alle forældre, der har taget sig tid til at bidrage til undersøgelsen. Derudover takker projektet medlemmer af styregruppen og projektledergruppen for et godt samarbejde.

Projektet er blevet finansieret af satspuljemidler.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social
2018

Indhold

Sammenfatning	6
Undersøgelsens formål	6
Skilte familier med sager i Statsforvaltningen	6
Forældre sammen – hver for sig	7
Indsatsgruppen sammenlignes med en kontrolgruppe	8
Færre end ventet deltog i forsøgsprojektet	9
Forskkel på forældre i forskellige dele af forsøgsprojektet ved indsatsstart	9
Oplevelse af forbedret evne til at forstå og støtte børn	10
Forældre på kursus får et bedre samarbejde og færre konflikter	10
Stor betydning for enighed om samvær – mindre for enighed om bopæl	11
Færre juridiske afgørelser og retssager	11
Begrænset betydning for børns trivsel – mindsket belastning blandt alle	12
Positiv udvikling i hele forældregruppens trivsel	12
Større betydning af indsatsen for højkonfliktfamilier	12
Samlede konklusioner og perspektiver	13
1 Indledning	15
1.1 Skilte forældre med konflikter omkring børn	15
1.2 Om Statsforvaltningens indsætter og mødetyper	17
1.3 Hidtidig forskning i mægling og konflikthåndtering over for skilte forældre	19
2 Data og analysemetoder	21
2.1 To datatyper – Statsforvaltningens registerdata og spørgeskemadata	21
2.2 Deltagere i indsats- og kontrolgruppe	22
2.3 Mål for indhold og udfald af indsatsen	23
2.4 Bortfaldsanalyse	27
2.5 Statistiske metoder	30
3 Implementering af konflikthåndteringsforsøget	32
3.1 Udvalgte resultater fra midtvejsevalueringen	32
3.2 Visitering og deltagelse	33
3.3 Beskrivelse af forældre i Statsforvaltningens forskellige tilbud	35
3.4 Forældrenes oplevelse af indsatsens indhold	36
3.5 Delopsamling – implementeringsanalyse	40
4 Effekter af 'Forældre sammen – hver for sig'	42
4.1 Forældres oplevelse af indsatsens betydning	42
4.2 Effekt på konflikt og samarbejde	43
4.3 Effekt på forældreskab og samvær	52
4.4 Effekt på børnetrivsel	54
4.5 Effekt på forældretrivsel	57

4.6	Effekt på systembelastning.....	59
4.7	Delopsamling – effektanalyse.....	64
	Litteratur	67

Sammenfatning

Undersøgelsens formål

Formålet med denne rapport er at vise effekterne af konflikthåndteringsforløbet 'Forældre sammen – hver for sig', der som forsøg er blevet tilbudt til skilte forældre, der første gang får behandlet¹ en forældreansvarssag i Statsforvaltningens afdelinger i Odense og Aabenraa i perioden 1/1 2016 til 31/12 2018. Forløbet skulle hjælpe forældrene med at opbygge deres indbyrdes samarbejdsrelation, bidrage til at reducere deres konfliktniveau, forbedre deres evne til at støtte deres børn og dermed øge børnenes trivsel samt mindske andelen af forældreansvarssager med behov for juridisk behandling i Statsforvaltningen eller domstolene. Evalueringen tester, hvorvidt dette er sket ved hjælp af et kvasi-eksperimentelt design, hvor forældre i indsatsafdelingerne ved hjælp af spørgeskema- og registerdata sammenlignes med en kontrolgruppe af forældre, der ligeledes har fået behandlet en forældreansvarssag for første gang i Statsforvaltningens afdelinger i Aalborg og Ringsted. Effekten af indsatsen måles ved at sammenligne familiernes udvikling, fra sagen blev oprettet til hhv. 4-5 måneder efter og et år efter, at forældrene påbegyndte deres sagsforløb. Derudover måles andelen, der har fået juridiske afgørelser i hele dataindsamlingsrummet, dvs. fra 1/1 2016 til 1/5 2018.

Skilte familier med sager i Statsforvaltningen

Skilte familier med sager i Statsforvaltningen (dækker her over såvel tidligere gifte, tidligere samlevende og forældre, der har fået børn sammen uden at have levet sammen) adskiller sig fra andre børnefamilier især ved et højere konfliktniveau og en overrepræsentation af familier med sociale problemstillinger. Derudover er der relativt høje forekomster af dårlig trivsel – både blandt børn og voksne – når familierne påbegynder deres sagsforløb.

Tidligere analyser lavet på samme datasæt, som denne evaluering bygger på, viser, at 30 % af forældrene, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, tilhører en mindre belastet gruppe uden et højt konfliktniveau og med få sociale problemer som fx misbrug og psykisk sygdom. 40 % tilhører en gruppe, hvor konfliktniveauet er højt, uden at de samtidig er plaget af sociale problemer. 20 % tilhører en gruppe med et relativt højt konfliktniveau kombineret med væsentlige problemer med omsorgen for børnene samt i en del tilfælde også misbrug, psykisk sygdom og psykisk vold. Og endelig tilhører 10 % en stærkt belastet gruppe, hvor 90 % har oplevet psykisk vold, mens 60 % har oplevet fysisk vold eller overgreb. Derudover oplever tre fjerdedele af denne gruppe et højt konfliktniveau, og en høj andel oplever tillige misbrug, psykisk sygdom og utilstrækkelig omsorg for børnene. Trivslen for børnene hænger sammen med tilhørsforholdet til de fire grupper. I gruppen med lavt konfliktniveau og få risici trives børnene lige så godt som den gennemsnitlige børnebefolkning. I de øvrige grupper forværres børnetrivslen, jo højere konfliktniveauet er, og jo flere risikofaktorer, der optræder i sagen.

¹ De deltagende forældre må ikke tidligere have fået en sag behandlet i Statsforvaltningen. Der blev undervejs åbnet op for, at forældrene kunne deltage i forsøgsprojektet, så længe de ikke havde fået en juridisk afgørelse i sagen. I spørgeskemaundersøgelsen angiver en fjerdedel af forældrene, at de tidligere har været i kontakt med Statsforvaltningen. Da ingen af de medtagne sager i Statsforvaltningens registerdata er ældre end oktober 2015, drejer det sig dog formodentlig om henvendelser, der ikke har ført til, at der er blevet oprettet en sag.

Andre undersøgelser viser, at forældre, der har fået en sag behandlet i Statsforvaltningen flere gange, er mere belastet end forældrene i førstegangshenvendelserne – både når det gælder socio-økonomiske ressourcer, konfliktniveau, sociale problemer og trivsel. Da forsøgsprojektet, som denne rapport evaluerer, primært er afprøvet på førstegangshenvendelser, er resultaterne derfor kun repræsentative for den mindre belastede del af de familier, der er i kontakt med det familieretlige system.

Forældrene henvender sig til Statsforvaltningen for at få hjælp til at indgå aftaler omkring samvær, børnenes bopæl eller forældremyndigheden over børnene – eller fordi de i øvrigt har vanskeligt ved at samarbejde fx omkring barnets opdragelse eller skolegang.

Når forældrene første gang indkaldes til et møde i Statsforvaltningen, vil de, hvis de indgår i Statsforvaltningens almindelige sagsbehandling, blive indkaldt til et halvdanget times samarbejds-møde, hvor en børnesagkyndig medarbejder vil hjælpe forældrene til at nå frem til en frivillig aftale om deres uenigheder. Herudover har Statsforvaltningen forskellige tilbud om konflikthåndtering, som forældrene kan benytte sig af. Hvis uenighederne handler om samvær, og det ikke lykkes at lave en frivillig aftale, vil sagen blive sendt videre til en jurist i Statsforvaltningen, der træffer en afgørelse. Hvis sagen vedrører barnets bopæl eller forældremyndighed, vil sagen blive overdraget til retten, hvor en dommer vil træffe en afgørelse. Det familieretlige system kan rådgive forældrene om det generelle forældresamarbejde, men har kun mulighed for at træffe juridiske afgørelser omkring samvær, bopæl og forældremyndighed. Omtrent 80 % af forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, er uenige om samvær. En tredjedel er uenige om barnets bopæl, og en fjerdedel er uenige om forældremyndighed.

En stor del, 50-65 %, af de forældre, der får en sag behandlet i Statsforvaltningen, er såkaldte gengangere, hvilket vil sige, at de tidligere har indgået en aftale eller fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller ved byretten. De har altså enten ikke formået at overholde de aftaler, de har indgået, eller der er opstået nye uenigheder, som de ikke selv har formået at løse.

Forældre sammen – hver for sig

Erkendelsen i og uden for det familieretlige system har været, at de eksisterende tilbud om vejledning, konfliktmægling og juridiske afgørelser ikke i tilstrækkelig grad har formået at klæde forældrene på til selv at håndtere deres samarbejde. Derfor, og med inspiration fra bl.a. Norge, besluttede forligsparterne bag satspuljeforliget i 2015 at iværksætte et forsøg med et længevarende konflikthåndteringsforløb i Statsforvaltningen, hvor forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, skulle tilbydes et kursus i forældresamarbejde og hensigtsmæssig håndtering af børn i en skilsmisssituation. Aftalen indebar, at forsøget skulle tilbydes til forældre i to afdelinger af Statsforvaltningen, hvilket gav mulighed for at sammenligne de deltagende forældre med en lignende gruppe af forældre tilhørende andre afdelinger af Statsforvaltningen, der ikke ville have mulighed for at deltage i forsøgsprojektet.

Opgaven med at designe og evaluere forsøgsprojektet blev efter en udbudsrunde vundet af Center for Familieudvikling og VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (dåværende SFI). Center for Familieudvikling tog udgangspunkt i deres egne KIFF-kurser (Kursus i fælles forældreskab), der tilbydes privat og kommunalt i mange områder af Danmark, og designede derudfra, i samarbejde med Statsforvaltningen og Børne- og Socialministeriet, kursus- og samtaleforløbet 'Forældre sammen – hver for sig', der er opbygget således:

Medmindre alvorlige risikofaktorer som fx åbenlys vold eller misbrug talte imod, er forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen i Odense eller Aabenraa, blevet visiteret til en indledende samtale, hvor de har mødt en medarbejder, der har sat sig ind i forældrenes sag og derefter har orienteret forældrene om indholdet af det videre forløb og forsøgt at overbevise forældrene om det hensigtsmæssige i at deltage. Hvis forældrene begge har indvilliget i at deltage i det videre forløb, blev de visiteret til et 12-timers kursus i tre moduler, der via oplæg og samtaleøvelser gav forældrene indsigt i og redskaber til deres indbyrdes samarbejde og til at støtte deres børn. På hvert kursus deltog 9-12 forældrepar og 2-3 medarbejdere. Efter kurset kunne forældrene deltage i 1-2 opfølgende samtaler, hvor de kunne bearbejde deres egen situation og indgå fælles aftaler.

Forældre, der ikke havde ressourcer til at deltage i kurset, eller som af praktiske grunde ikke havde mulighed for at komme på de anviste kursusgange, havde mulighed for at deltage i et individuelt tilrettelagt forløb af op til 6 timers varighed. Formålet med dette forløb var ligeledes at opbygge samarbejdsevner og gøre forældrene bedre til sammen at støtte op om deres barns hverdag.

En af hensigterne med det samlede forsøgsprojekt har været at nedbringe andelen, der har brug for juridiske afgørelser i sagen. Deltagelse i forsøgsprojektet udelukker dog ikke, at forældrene efterfølgende (eller undervejs) er blevet overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen for at få en juridisk afgørelse i en samværs sag, eller at sagen er blevet overført til byretten for at få en afgørelse i en bopæls- eller forældremyndighedssag.

I alt har ca. 3.000 forældrepar henover hele projektperioden deltaget i dele af eller hele forsøgsprojektet.

Indsatsgruppen sammenlignes med en kontrolgruppe

Forældrene i indsatsgruppen er blevet sammenlignet med forældre, der har henvendt sig til Statsforvaltningens afdelinger i Aalborg eller Ringsted, der ikke har fået tilbudt forsøgsprojektet. Disse forældre har således haft mulighed for at deltage i Statsforvaltningens almindelige mødetyper – som udgangspunkt et samarbejds møde af 1-2 timers varighed. Kontrolgruppen var på de fleste parametre (fx køn, alder, uddannelse, konfliktniveau og sociale problemer) ikke forskellig fra indsatsgruppen ved sagens oprettelse. Dog var der enkelte faktorer, som fx enighed om samvær og bopæl, hvor indsatsgruppen og kontrolgruppen adskilte sig ved indsatsens start.

De to grupper af forældre fik ved oprettelsen af deres sag et spørgeskema i deres e-boks sammen med indkaldelsen til et møde i Statsforvaltningen. Skemaet kunne udfyldes derhjemme eller ved første møde i Statsforvaltningen. Forældre, der indvilligede i at deltage i den øvrige del af undersøgelsen, fik 4-5 måneder efter at de havde påbegyndt sagen (for størstedelens vedkommende kort tid efter sagens afslutning) endnu et spørgeskema, der gentog en del af spørgsmålene fra det første spørgeskema samt spørgsmål om forældrenes konkrete deltagelse og tilfredshed med sagsforløbet. Et år efter sagens begyndelse fik forældrene det tredje og sidste spørgeskema, der gentog spørgsmålene fra andet spørgeskema.

Begge forældre har haft mulighed for at svare på spørgeskemaet, men på grund af frafald i anden og tredje runde af spørgeskemaundersøgelsen har det kun været muligt at bruge den ene forælders besvarelse i undersøgelsen. Første runde af spørgeskemaundersøgelsen er besvaret af 1.379 forældre fra lige så mange sager. Anden runde er besvaret af 747 forældre, mens tredje runde er

besvaret af 637 forældre. I både anden og tredje runde af spørgeskemaundersøgelsen udgør kontrolgruppen 31 % af undersøgelsespopulation, mens resten, 69 %, hører til indsatsgruppen.

Som udgangspunkt sammenlignes den samlede indsatsgruppe med den samlede kontrolgruppe. Da en del af indsatsgruppen ikke har deltaget i det fulde forløb, viser vi dog også, hvordan forældre, der deltog i kursusforløbet, adskiller sig fra 1) forældre, der deltog i det individuelt tilrettelagte forløb, 2) forældre, der deltog i en eller to indledende samtaler i indsatsafdelingerne og 3) fra forældre fra kontrolgruppen, der har deltaget i et samarbejds møde. Da det, som beskrevet nedenfor, ikke er tilfældigt, hvilke forældre der har deltaget i de forskellige tilbud i indsatsafdelingerne, lever denne del af analysen ikke fuldt ud op til kriterierne for et effektstudie.

Spørgeskemabesvarelsenerne er vha. cpr-numre koblet med Statsforvaltningens sagsregister fra de fire undersøgte afdelinger, der viser forældrenes deltagelse i forskellige tilbud og de afgørelser, der er truffet i sagen. I alt er der i dette datasæt 2.502 sager, der er blevet behandlet på mindst et møde i Statsforvaltningen.

Færre end ventet deltog i forsøgsprojektet

Analysen af implementeringen viste, at lidt færre forældre end forventet valgte at deltage i det samlede kursus- og samtaleforløb. Ser vi bort fra forældre, der trak deres ansøgning før første møde, takkede 45 % af de, der deltog i en indledende samtale, ja til at deltage i kursusforløbet, mens 19 % efterfølgende deltog i et individuelt forløb. 41 % valgte at stoppe i forløbet efter en eller eventuelt to indledende samtaler. Den oprindelige forventning var, at op imod 80 % af forældrene i førstegangshenvendelserne ville takke ja til kursusforløbet.

Begrundelserne for ikke at deltage i kursusforløbet var oftest, at det ikke var relevant eller nødvendigt for forældrene, at de ikke havde tid, eller at deres konfliktniveau var for højt, til at de kunne være på kursus sammen med andre forældre.

Blandt forældre, der deltog i kurset, var tilfredsheden med indholdet høj. Især oplevede forældrene at kunne bruge de oplæg, de blev præsenteret for, mens en lidt mindre andel oplevede at kunne bruge samtaleøvelserne. Generelt blev længden af forløbet oplevet som passende. 29 % af kursusgruppen oplevede dog, at forløbet strakte sig over for lang tid, mod kun 7 % af gruppen, der deltog i et samarbejds møde i kontrolgruppen. Sidstnævnte gruppe oplevede dog omvendt oftere end indsatsgruppen, at forløbet havde været for kort.

Forskel på forældre i forskellige dele af forsøgsprojektet ved indsatsstart

Forældre, der takkede ja til at deltage i indsatsens kursustilbud, havde typisk et lidt længere samliv bag sig og var i lidt højere grad end de øvrige deltagere i indsatsgruppen motiveret for at arbejde med deres samarbejdsrelation. Deres konfliktniveau svarede ved sagens begyndelse til gennemsnittet i Statsforvaltningen, og de angav i lige så høj grad som de øvrige forældre sociale problemer som fx misbrug og psykisk sygdom. De havde dog i lidt mindre grad end de øvrige forældre været i kontakt med kommunale myndigheder op til sagens begyndelse i Statsforvaltningen.

Forældre i de individuelt tilrettelagte forløb var gennemsnitligt en mindre ressourcestærk gruppe end de øvrige forældre i Statsforvaltningen. De var relativt unge og var i mindre grad end de øvrige forældre i beskæftigelse. De havde et højere konfliktniveau, flere sociale problemer og havde oftere været i kontakt med de sociale myndigheder før mødet med Statsforvaltningen.

Forældre, der stoppede efter forsøgsprojektets indledende samtale, lignede i det store hele den gennemsnitlige gruppe af forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen. Gruppen inkluderer dog både forældre med meget lidt indbyrdes kontakt og lav motivation i den ene ende og relativt ressourcestærke forældre med lavt konfliktniveau i den anden ende.

Endelig fremhæver vi i analyserne den del af kontrolgruppen, der deltog i mindst et samarbejds-møde (92 %), idet disse er sammenlignelige med den del af indsatsgruppen, der blev visiteret til 'Forældre sammen – hver for sig'. Familier, der deltog i et samarbejds-møde i kontrolgruppen, svarer på alle målte parametre til gennemsnitlige familier i datasættet.

Oplevelse af forbedret evne til at forstå og støtte børn

Evalueringen af forsøgsprojektet viser, at indsatsgruppen i højere grad end kontrolgruppen oplevede, at indsatsen gjorde dem bedre til at forstå deres børns reaktioner, og at indsatsen gjorde dem bedre til at støtte deres børn. Således angav 49 % af den samlede indsatsgruppe et år efter indsatsstart, at indsatsen bidrog til, at de fik større forståelse for deres børn, mens 47 % af indsatsgruppen oplevede, at de efter indsatsen var bedre rustet til at støtte deres børn. I kontrolgruppen gælder det samme hhv. 32 og 35 %. Forældre i kursusgruppen var de mest positive, idet hele 59 % af denne gruppe oplevede at have fået større forståelse for deres børns situation, mod 41 % af forældre, der stoppede i forsøgsprojektet efter en eller to indledende samtaler.

Indsatsgruppens positive vurdering af indsatsens betydning for deres forældreevne satte sig dog ikke spor i deres vurdering af den anden forælder og betød heller ikke, at de i højere grad end kontrolgruppen vurderede, at de som samlet forældrepar var blevet bedre til at prioritere deres børns behov højere end deres egne individuelle behov.

Forældre på kursus får et bedre samarbejde og færre konflikter

Når det gælder udviklingen i konfliktniveau og samarbejde, finder vi en generel forbedring blandt den gennemsnitlige gruppe af forældre, fra de første gang henvendte sig til Statsforvaltningen til kort tid efter sagens afslutning og til et år efter sagens begyndelse. Vi finder dog ikke, når vi sammenligner hele indsats- og kontrolgruppen, signifikante forskelle på gruppernes udvikling.

Gruppen, der har deltaget i indsatsens hovedtilbud, kursus- og samtaleforløbet, skiller sig dog positivt ud fra de øvrige grupper, både når vi direkte spurgte forældrene, om de oplevede, at Statsforvaltningen hjalp dem til et bedre samarbejde, og når vi fulgte udviklingen i forældrenes konfliktniveau og samarbejde. Vi ser således, at 36 % af kursusgruppen mod 22-26 % af de øvrige grupper efter et år angav, at Statsforvaltningen havde bidraget til en forbedring af deres forældresamarbejde, og at 57 % oplevede, at de kunne håndtere deres forældresamarbejde kort tid efter sagens afslutning, mod 41-46 % af de øvrige grupper. Desuden faldt kursusgruppens gennemsnitlige konfliktniveau lidt mere fra første til andet måletidspunkt, end det gjorde i de øvrige grupper. Forskellen på oplevelsen af forældresamarbejde er ikke længere signifikant, da vi

spurgte dem efter et år, mens der fortsat var forskel på kursusgruppen og de øvrige gruppers udvikling i konfliktniveau.

Da kursusgruppen i lidt højere grad end de øvrige grupper ved sagens begyndelse angav, at de var interesseret i at forbedre deres samarbejde, kan forskellen på grupperne muligvis ikke fuldt ud tilskrives indsatsen, men kan formodentlig også forklares af en højere motivation i denne gruppe.

Stor betydning for enighed om samvær– mindre for enighed om bopæl

I løbet af undersøgelsesperioden øgedes andelen af både indsats- og kontrolgruppen, der kunne enes om den samværsordning, de praktiserede for deres barn. Op til sagens afslutning var udviklingen parallel i indsats- og kontrolgruppen fra ca. 21 % til ca. 36 %. Herefter fortsatte enigheden om samvær med at stige i indsatsgruppen til 45 % efter et år, mens kontrolgruppen ikke udviklede sig yderligere. Når det gælder enighed om bopæl, så kontrolgruppen dog ud til at udvikle sig mere i positiv retning end indsatsgruppen. Det skyldes dog især, at kontrolgruppen på dette parameter havde et lavere udgangspunkt end indsatsgruppen. Enigheden om forældremyndighed er relativt høj til at begynde med og udvikler sig kun lidt henover undersøgelsesperioden.

Færre juridiske afgørelser og retssager

Evalueringen viser, at forældre, der deltog i indsatsgruppen, i mindre grad har fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen i samværsager og i mindre grad er blevet overført til domstolene i bopæls- og forældremyndighedssager 15-27 måneder efter, at sagen er oprettet. Mens 20 % af kontrolgruppen har fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen, og 24 % er blevet overført til retten, gælder det samme for hhv. 12 og 19 % af indsatsgruppen. Sammenligningen af de enkelte indsatser viser, at 19 % kursusgruppen har fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen og/eller er blevet overført til byretten mod 24 % af forældrene, der har deltaget i et individuelt forløb, 20 % af forældrene, der har været til en indledende samtale, og 35 % af forældrene, der har været til et samarbejds møde i kontrolgrupperne.

Vi ser en større andel af indsatsgruppen (56 mod 45 %), der *ikke* ønskede at genoptage sagen ved Statsforvaltningen, da vi spurgte dem kort tid efter sagens formodede afslutning. 25-39 % var dog fortsat i tvivl, og evalueringen kan derfor ikke med sikkerhed afgøre, at andelen af gengangere vil være mindre i indsatsgruppen sammenlignet med kontrolgruppen.

Sammenlignet med samarbejds mødet, som forældrene typisk tilbydes i kontrolgruppen, koster forsøgsprojektets kursusforløb omtrent 3.178 kr. mere at gennemføre pr. forældrepar (2018-priser). I domstolene koster en simpel forældreansvarssag, der behandles på et enkelt retsmøde omkring 35.000 inkl. salær til advokater og løn til alle involverede i domstolene. Når de samlede udgifter til retssager ved domstolene fordeles på alle sager i hver indsatskategori, er der domstolsudgifter for omtrent 7.993 kr. i en gennemsnitlig samarbejds mødesag, mod omkring 4.719 i en gennemsnitlig kursusforløb. I alt koster et typisk kursusforløb således omtrent 10.541 kr. at gennemføre, mens et samarbejds mødeforløb i kontrolafdelingerne koster omtrent 10.863 kr. Dertil kommer øgede udgifter til juridiske afgørelser i Statsforvaltningen i kontrolafdelingerne, som det dog ikke har været muligt at finde gennemsnitspriser på. De øgede udgifter til at gennemføre kursusforløbet i Statsforvaltningen opvejes altså stort set af udgifterne til retssager ved domstolene. Når man

også indregner udgifter til juridisk behandling i Statsforvaltningen, vil implementeringen af kursusforløbet formodentlig ikke medføre en ekstraudgift og kan muligvis medføre en besparelse for det samlede familieretlige system.

Begrænset betydning for børns trivsel – mindsket belastning blandt alle

Børn, der via deres forældre er i kontakt med Statsforvaltningen, har gennemsnitligt en dårligere trivsel ved sagens begyndelse end børn i den generelle børnebefolkning, og vi kan i denne undersøgelse kun i begrænset omfang spore en udvikling henover undersøgelsesperioden, når vi måler børnene ved hjælp af det validerede instrument SDQ.

Blandt børn i relativ god trivsel ved indsatsens begyndelse konstaterer vi en begrænset negativ effekt af indsatsgruppen, idet velfungerende børn i indsatsgruppen havde en lidt højere SDQ-score end kontrolgruppebørnene, da vi spurgte forældrene efter 4-5 måneder og efter et år. Forandringer i den lave ende af SDQ-skalaen har dog ikke væsentlig betydning for børnenes velbefindende. Blandt børn, der i udgangspunktet havde en relativ dårlig trivsel, kan der ikke konstateres nogen forskel på udviklingen blandt børn i indsatsgruppen og kontrolgruppen.

Henover undersøgelsesperioden kan vi konstatere et fald i andelen, der vurderede, at børnene led under forældrenes konflikter fra 35 % ved sagens begyndelse til 23 % ved sagens formodede afslutning og til 21 % efter et år. Tallene tyder altså på, at der gennemsnitligt er sket en mindsket belastning af børnene henover undersøgelsesperioden, men viser samtidig ingen forskel på indsats- og kontrolgruppen.

Positiv udvikling i hele forældregruppens trivsel

Ved sagens begyndelse rapporterede en relativt stor andel af forældrene om lav trivsel, både da vi spurgte til deres sygefravær, deres livstilfredshed og til symptomer på frygt, nervøsitet og bekymring. I løbet af undersøgelsesperioden så forældrenes situation dog ud til at blive forbedret, idet vi både har set et fald i andelen, der var fraværende fra arbejde, et fald i andelen med lav livstilfredshed og et fald i andelen, der rapporterede om frygt, nervøsitet og bekymring. Bedringen i forældrenes trivsel gælder i både indsatsgruppen og kontrolgruppen og kan derfor ikke tilskrives forskellen i de tilbud, forældrene har deltaget i i Statsforvaltningen.

Større betydning af indsatsen for højkonfliktfamilier

Når vi analyserer effekterne for den del af forældrene, der ved sagens begyndelse havde et højt konfliktniveau, ser vi nogle effekter af at deltage i indsatsen, som ikke viser sig i den gennemsnitlige gruppe af forældre.

I højkonfliktgruppen ser vi et mindsket konfliktniveau efter 4-5 måneder og efter et år og et signifikant forbedret samarbejde efter et år, når vi sammenligner hele indsatsgruppen og kontrolgruppen. Størst effekt ser vi for den del af højkonfliktgruppen, der deltog i kursusforløbet.

Et fald i konfliktniveauet hænger sammen med en forbedret trivsel blandt børnene, og vi ser derfor også en tendens til, at børn af højkonfliktforældre, der deltager i indsatsen, i lidt højere grad

end børn i kontrolgruppen har forbedret deres trivsel henover undersøgelsesperioden. Forskellene er dog ikke signifikante og kan derfor være forbundet med usikkerhed.

I gruppen af højkonflikte forældre ser vi ligesom i den samlede gruppe en signifikant forskel på andelen, der får behov for en juridisk afgørelse. Samlet set får 28 % af de højkonflikte forældre i indsatsgruppen på et tidspunkt en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller byretten, mens det samme gælder 43 % af de højkonflikte forældre i kontrolgruppen.

Ser vi specifikt på forældre, der ved første måletidspunkt oplevede forskellige former for sociale problemer (psykisk sygdom, misbrug, psykisk og fysisk vold) eller utilstrækkelig omsorg for børnene, finder vi markante forskelle på andelen, der har fået en juridisk afgørelse i indsats- og kontrolgruppen blandt alle grupper undtagen i gruppen, der har oplevet fysisk vold. Således har 59 % af kontrolgruppen med misbrugsproblemer undervejs fået en juridisk afgørelse mod 25 % af indsatsgruppen. 52 % af kontrolgruppen med problemer med utilstrækkelig omsorg har fået en juridisk afgørelse mod 29 % af indsatsgruppen. Og vi finder, at 48 % af kontrolgruppen, der ved sagens begyndelse angav, at de havde oplevet psykisk vold, har fået en juridisk afgørelse mod 31 % af indsatsgruppen. I gruppen, der oplevede fysisk vold, ser vi derimod samme høje andel, 47 % af forældreparrene, i begge grupper, der på et tidspunkt har modtaget en juridisk afgørelse.

Det begrænsede antal i disse særgrupper i spørgeskemamaterialet gør det ikke muligt at analysere effekter på spørgeskemamaterialet, og vi har derfor ikke mulighed for at undersøge, om fraværet eller tilstedeværelsen af juridiske afgørelser blandt forældre med sociale problemer også har en positiv betydning for trivslen eller forældrenes samarbejde.

Samlede konklusioner og perspektiver

Opsummerende har undersøgelsen vist, at godt halvdelen af forældre, der er blevet visiteret til indsatsen, takkede ja til at deltage i enten et kursusforløb eller et individuelt tilrettelagt forløb. De resterende forældre oplevede ikke, at forløbet var relevant eller nødvendigt for dem, eller var af andre grunde ikke tilstrækkeligt motiveret til at gennemføre kurset sammen med den anden forælder.

De deltagende forældre oplevede, at indsatsen gav dem bedre redskaber til at støtte og håndtere deres børn. De oplevede på længere sigt i højere grad enighed omkring samværet, og vi ser, at andelen, der har fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller ved byretten, er mindre i indsatsgruppen sammenlignet med kontrolgruppen. Forældre, der har deltaget i kurset, oplevede derudover især på kort sigt, at forløbet medvirkede til at forbedre deres samarbejde og mindske deres konfliktniveau.

Den største gevinst ser vi dog i højkonfliktsager, der ikke indebar vold. I disse sager ser vi en signifikant positiv effekt af deltagelsen på konfliktniveauet blandt forældrene både på kort og længere sigt og en effekt på oplevelsen af samarbejdet på kort sigt. Derudover ser vi en tendens til, at børnene i denne gruppe som følge af det mindskede konfliktniveau har forbedret deres trivsel.

Hvis et lignende konflikthåndterende forløb fremadrettet indtænkes i det familieretlige system, vil det være hensigtsmæssigt, at man i særlig grad fokuserer på at inkludere de højkonflikte forældre.

Undersøgelsen peger ved hjælp af en simpel økonomisk analyse på, at de økonomiske omkostninger ved at gennemføre et kursusforløb i Statsforvaltningen opvejes af et lavere antal sager, der får behov for at blive behandlet ved domstolene. Det er derfor med den organisering, der har været hidtil, formodentlig ikke forbundet med ekstraudgifter at implementere kursusforløbet.

1 Indledning

VIVE har henover de sidste 3 år evalueret effekterne af konflikthåndteringsforløbet 'Forældre sammen – hver for sig', der som forsøg er blevet tilbudt til skilte forældre, der for første gang har fået behandlet² en forældreansvarssag i Statsforvaltningens afdelinger i Odense og Aabenraa i perioden 1/1 2016 til 31/12 2018. Forsøgsprojektet, der er designet af Center for Familieudvikling, har haft til hensigt at hjælpe forældrene med at opbygge deres indbyrdes samarbejdsrelation, reducere deres konfliktniveau, hjælpe dem til bedre at støtte deres børn og dermed øge børnenes trivsel samt mindske andelen af forældreansvarssager med behov for juridisk behandling i Statsforvaltningen eller ved domstolene.

Evalueringen har testet, hvorvidt dette er sket ved hjælp af et kvasi-eksperimentelt design, hvor forældre i indsatsafdelingerne ved hjælp af spørgeskema- og registerdata er blevet sammenlignet med en kontrolgruppe af forældre, der ligeledes har fået behandlet en forældreansvarssag for første gang i Statsforvaltningens afdelinger i Aalborg og Ringsted. Effekten af indsatsen måles ved at sammenligne familiernes udvikling fra sagen blev oprettet til hhv. 4-5 måneder efter og et år efter, at forældrene påbegyndte deres sagsforløb. Derudover måles andelen, der får juridiske afgørelser i hele dataindsamlingstidsrummet, dvs. fra 1/1 2016 til 1/5 2018. Det har ikke været muligt at indhente fuldstændige opgørelser over omkostningerne af de forskellige forløb, men vi har fra Statsforvaltningen og domstolsstyrelsen fået overslag over omkostningerne ved at gennemføre sagsbehandlingen af typiske forældreansvarssager. På baggrund heraf laver vi til slut en forsigtig beregning af de økonomiske omkostninger ved at gennemføre et forløb i forsøgsprojektet kontra et almindeligt forløb i Statsforvaltningen.

Resten af kapitel 1 giver først en karakteristik af familier, der opsøger Statsforvaltningen. Dernæst beskriver kapitlet den typiske sagsbehandling, som forældrene møder i Statsforvaltningens kontrolafdelinger, og hvordan forsøgsprojektet adskiller sig herfra. Endelig gennemgår kapitlet den væsentligste forskning i effekten af konflikthåndterende forløb rettet mod skilte forældre. Kapitel 2 beskriver det anvendte data og de anvendte statistiske metoder. Kapitel 3 refererer resultaterne af implementeringsanalysen, mens det sidste kapitel 4 beskriver resultaterne af effektstudiet.

1.1 Skilte forældre med konflikter omkring børn

At blive skilt er i dag en normal side ved det danske familieliv. Skilsmisseprocessen kan være en livskrise for både de involverede børn og voksne. Alligevel ender langt de fleste børn med skilte forældre med at klare sig lige så godt som andre børn, og flertallet har forældre, der er i stand til at samarbejde fornuftigt om barnet (Ottosen, 2016a). Et mindretal af børn kommer dårligere igennem skilsmiseforløbet og mistrives bl.a. som følge af forældrenes vedvarende konflikter (Ottosen, 2016b).

² Det drejer sig primært om sager, hvor forældrene aldrig før har været i kontakt med Statsforvaltningen. Der blev dog åbnet op for, at forældre kunne tælle som førstegangshenvendelser, hvis de ikke tidligere havde fået en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller ved byretten. I spørgeskemaet angiver en fjerdedel af forældrene, at de tidligere har været i kontakt med Statsforvaltningen. Ifølge Statsforvaltningens registerdata er ingen af de medtagne sager dog ældre end oktober 2015, og de forældre, der angiver, at de tidligere har været i kontakt med Statsforvaltningen, har derfor ikke fået oprettet en sag eller fået en egentlig afgørelse.

Blandt dagens skilte forældre (dækker i denne rapport over såvel tidligere gifte, tidligere samlevede og forældre, der har fået børn uden at have boet sammen) henvender 25-30 % sig til Statsforvaltningen, enten i forbindelse med samlivsbruddet eller fordi der senere opstår vanskeligheder i samarbejdet om børnene. Henvendelserne inddeles overordnet i de formelle sagskategorier samværssager, bopælssager og forældremyndighedssager, men handler i praksis også ofte om hverdagslivets uenigheder om fx ferie, opdragelse, omsorg og skole.

Forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, og som deltager i spørgeskemaundersøgelsen, har, når vi sammenligner dem med forældre i den øvrige børnebefolkning, i lidt lavere grad lange videregående uddannelser og i lidt højere grad mellemlange uddannelser. Deres beskæftigelsesgrad er lidt lavere end gennemsnittet (ca. 23 % er ikke beskæftiget på interviewtidspunktet), og de rapporterer om lidt flere økonomiske problemer end andre børnefamilier, hvilket kan hænge sammen med vanskeligheder i forbindelse med bodeling og flytning.

Sammenlignet med andre børnefamilier har forældre med sager i Statsforvaltningen oftere korte forhold bag sig, de har oftere kun ét barn sammen og har sjældnere været gift, før de gik fra hinanden. Omfanget af samvær mellem samværsforælder og børn adskiller sig ikke betydeligt fra det, vi ser i andre skilte familier (Ottosen et al., 2014: s. 101), men der er relativt mange forældre, der ved sagens begyndelse ikke har kontakt med hinanden eller kun kontakter hinanden via sms eller mail. Konfliktniveauet er ved sagens begyndelse højt, idet 45 % angiver, at deres konfliktniveau er så højt, at de ikke kan tale sammen eller ligefrem opfatter hinanden som fjender. Mange har sociale problemer som fx misbrug, psykisk sygdom eller vold (fysisk eller psykisk) (37 % har et af disse problemer), og en høj andel har op til sagens begyndelse været i kontakt med en kommunal sagsbehandler angående børnene (23 %).

En tredjedel af forældrene oplever, at deres samarbejde og konflikter i høj grad påvirker deres børn negativt, mens 31 % oplever, at det i nogen grad går ud over børnene. Derfor er det ikke overraskende, at vi finder, at 33 % af børnene ligger uden for normalområdet på SDQ-skalaen (cut-off på 10) mod 12-17 % af den øvrige børnebefolkning (Youthinmind, 2018).

I forhold til forældrenes egen trivsel har 25 % en lav livstilfredshed, mens 34 % i ret høj grad eller meget høj grad plages af et eller flere symptomer på psykisk mistrivsel. Derudover er forældrenes sygefravær i måneden op til kontakten med Statsforvaltningen højere end i den øvrige befolkning (Dahl & Bisgaard, 2016: s. 75).

I undersøgelsen svarer såvel den samlede kontrol- og indsatsgruppe samt den del af kontrolgruppen, der deltager i et samarbejds møde, til denne beskrivelse. I indsatsgruppen er forældrene i nogen grad visiteret til forskellige indsatser afhængig af deres individuelle karakteristika, og derfor er disse grupper ikke fuldt sammenlignelige.

I en tidligere udgivet rapport lavet på samme datasæt, som denne evaluering bygger på, har vi inddelt forældrene i Statsforvaltningen i fire forskellige kategorier efter deres indbyrdes konfliktniveau og antallet af risikofaktorer i sagen. Denne analyse viste, at 30 % af forældrene, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, tilhører en mindre belastet gruppe uden et højt konfliktniveau og med få sociale problemer som fx misbrug og psykisk sygdom. 40 % tilhører en gruppe, hvor konfliktniveauet er højt, uden at de samtidig er plaget af sociale problemer. 20 % tilhører en gruppe med et relativt højt konfliktniveau kombineret med væsentlige problemer med omsorgen for børnene samt i en del tilfælde også misbrug, psykisk sygdom og psykisk vold. Og endelig tilhører 10 % en stærkt belastet gruppe, hvor 90 % har oplevet psykisk vold, mens 60 % har oplevet fysisk vold eller overgreb. Derudover oplever tre fjerdedele af denne gruppe et højt

konfliktniveau, og en høj andel oplever tillige misbrug, psykisk sygdom og utilstrækkelig omsorg for børnene. Trivselen for børnene hænger sammen med tilhørsforholdet til de fire grupper. I gruppen med lavt konfliktniveau og få risici trives børnene lige så godt som den gennemsnitlige børnebefolkning. I de øvrige grupper forværres børnetrivalen, jo højere konfliktniveauet er, og jo flere risikofaktorer, der optræder i sagen (Ottosen, Dahl & Boserup, 2017).

Der er ikke lavet danske undersøgelser, der direkte sammenligner førstegangshenvendelser i Statsforvaltningen med gengangere. Indtrykket blandt professionelle i Statsforvaltningen er dog, at gengangerne er mere belastede end førstegangshenvendelserne – både når det gælder socio-økonomiske ressourcer, konfliktniveau, sociale problemer og trivsel. Da forsøgsprojektet, som denne rapport evaluerer, primært er afprøvet på førstegangshenvendelser, er resultaterne derfor kun repræsentative for den mindre belastede del af de familier, der er i kontakt med det familieretlige system.

1.2 Om Statsforvaltningens indsatser og mødetyper

1.2.1 Almindelige mødetyper i Statsforvaltningen

I Statsforvaltningens almindelige sagsbehandling, som kontrolgruppen deltager i, tilbydes forældrene i første omgang typisk konflikthåndtering via en børnesagkyndig medarbejder, hvor hensigten er, at forældrene når frem til en frivillig aftale, der hjælper forældrene til at holde fokus på barnets bedste. Den mest almindelige mødetype er et samarbejds møde af 1-2 timers varighed, der afsluttes med indgåelse af en frivillig aftale.

Hvis det ikke lykkes at få forældrene til at indgå forlig, og hvis sagen drejer sig om samvær, tilbydes forældrene et møde med en af Statsforvaltningens jurister, der kan træffe en afgørelse. Er der tale om en bopæls- eller forældremyndighedssag, som forældrene ikke kan blive enige om, vil sagen blive overført til byretten, hvor en dommer vil træffe en afgørelse i sagen.

I særligt konfliktfyldte og komplekse sager kan Statsforvaltningen indkalde forældrene til et såkaldt tværfagligt møde, hvor de både møder en børnesagkyndig medarbejder og en jurist. Denne mødetype bruges meget sjældent som første møde og i alt kun i 4 % af sagerne i kontrolafdelingerne.

I sager, hvor forældrene ikke ønsker hjælp til at løse en konkret uenighed, men blot ønsker forskellige former for rådgivning, kan Statsforvaltningen tilbyde dem et åbent rådgivningstilbud. 19 % af kontrolgruppen modtager denne form for tilbud – heraf 6 % uden at komme til andre mødetyper (Folketinget, 2018).

1.2.2 Forældre sammen – hver for sig

Da en stor del, 50-65 %, af forældrene i Statsforvaltningen er gengangere, og da man i stigende grad er blevet opmærksom på, at konfliktfulde samlivsbrud medfører en stor belastning af børnene, er der internt og eksternt i Statsforvaltningen blevet stillet spørgsmålstejn ved, om de eksisterende tilbud om vejledning, konfliktmægling og juridiske afgørelser i tilstrækkelig grad formår at klæde forældrene på til selv at håndtere deres samarbejde. Derfor, og med inspiration fra bl.a. Norge, besluttede forligsparterne bag satspuljeforliget i 2015 at iværksætte et forsøg med et længevarende konflikthåndteringsforløb i Statsforvaltningen, hvor forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, skulle tilbydes et kursus i forældresamarbejde og hensigtsmæssig

håndtering af børn i en skilsmisssituation. Aftalen indebar, at forsøget skulle tilbydes til forældre i to afdelinger af Statsforvaltningen i perioden 1/1 2016 – 31/12 2018, hvilket gav mulighed for at sammenligne de deltagende forældre med en lignende gruppe af forældre tilhørende andre afdelinger af Statsforvaltningen, der ikke ville have mulighed for at deltage i forsøgsprojektet.

Center for Familieudvikling (CFF) har stået for konceptudvikling, den faglige tilrettelæggelse og vedligeholdelse af konceptet, der overordnet er blevet ledet af en styregruppe bestående af repræsentanter fra Børne- og Socialministeriet, Statsforvaltningen, CFF samt VIVE.

Formålet med projektet har været *”at begrænse belastningen af børn i en skilsmisse/samlivsophævelse ved gennem egentlig intervention (terapeutisk indgriben) at styrke forældrenes evne til samarbejde og konflikthåndtering efter et samlivsbrud”* (Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, 2014). Tanken har været, at forældrene gennem øget viden, fælles øvelser, omsorgsfulde omgivelser og et tidsmæssigt relativt langt forløb (sammenlignet med Statsforvaltningens øvrige tilbud), kan forbedre deres indbyrdes samarbejde og øge forståelsen for deres børns situation. Helst skulle dette gøre forældrene i stand til bedre at indgå og overholde aftaler, så myndighederne ikke behøver at gribe ind og træffe juridiske afgørelser.

Alle forældre i førstegangssager, der ikke åbenlyst har været ude af stand til at sidde i samme rum, fx hvis den ene sad i fængsel eller opholdt sig på krisecenter, blev visiteret til en indledende samtale af en times varighed på forsøgsprojektet. De øvrige blev overført til sagsbehandling i Statsforvaltningens øvrige afdelinger.

Ved den indledende samtale satte den børnesagkyndige medarbejder sig ind i forældrenes oplevelse af sagen og orienterede om forsøgsprojektet samt forsøgte at motivere forældrene til at deltage i det videre forløb. Som udgangspunkt bestod dette af et 12 timers forældrekursus fordelt på tre undervisningsgange, der fokuserede på forældrenes indbyrdes relation og kommunikation, på forældrenes egen bearbejdelse af samlivsbruddet samt på børnenes reaktioner på skilsmissen, og hvordan forældrene tilrettelægger en hverdag, der er hensigtsmæssig for barnet. Indholdet af kurset formidles gennem oplæg og øvelser af 2-3 børnesagkyndige medarbejdere, der er trænet i kursuskonceptet. Efter kurset blev forældrene tilbudt en til to opfølgende samtaler, hvor de kunne bearbejde kursusindholdet i forhold til deres egen situation. Alt i alt har et typisk forløb varet 3-4 måneder.

Hvis forældrene blev skønnet uegnede til at deltage i kurset eller af praktiske årsager ikke havde mulighed for at deltage på kurset, blev de tilbudt et individuelt samtaleforløb af 6 timers varighed. I disse forløb har medarbejderne haft relativ stor frihed til selv at vælge, hvilken form der er velegnet til at hjælpe forældrene til bedre børneforståelse og samarbejde.

I enkelte tilfælde kan forældrene blive tilbudt endnu en indledende samtale for derefter at beslutte, om de ønsker at deltage i det videre forløb.

Det teoretiske udgangspunkt for udviklingen af kursus- og samtaledelen er en række psykologiske teorier om krise- og mestringsteori i forhold til børn og voksne, tilknytningsteori og mentalisering samt en relationel forståelse af konflikter. En grundlæggende antagelse er, at de fleste konflikter er relationelle uenigheder mellem ligeværdige personer. Skilte forældre i konflikt forventes derfor i de fleste tilfælde at kunne forbedre deres samarbejde, hvis de får ro til at bearbejde deres egen reaktion på bruddet, hvis de opnår en forståelse for deres egne og ekspartnerens reaktionsmønstre, hvis de får nogle redskaber til at håndtere samarbejdet, samt hvis de får større indblik i,

hvordan deres børn reagerer på samlivsbruddet og den nye hverdag (Center for Familieudvikling, 2015).

Ud over det faglige indhold af indsatsen blev der også tænkt på, at de rumlige omgivelser skulle skabe en tryk og afslappet atmosfære, som kunne medvirke til, at forældrene åbnede sig følelsesmæssigt for medarbejderen og for hinanden. Der blev derfor indrettet særskilte lokaler til forsøgsprojektet og indkøbt møbler, der i højere grad end Statsforvaltningens øvrige møderum signalerede hjemlighed og hygge.

Undervejs kunne forældrene skifte mellem de forskellige forløbstyper eller blive overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen for at få en juridisk afgørelse i sagen. Forældrene kan medtage en advokat eller anden bisidder til den indledende samtale, men ikke til kurset eller samtalerne i selve indsatsen.

I midtvejsrapporten, der udkom ultimo 2016, kan man læse mere om konceptet (Dahl & Bisgaard, 2016).

1.3 Hidtidig forskning i mægling og konflikthåndtering over for skilte forældre

Siden 1980'erne har man forskningsmæssigt interesseret sig for, hvordan konflikthåndtering og mægling i forskellige udgaver kan gøre en forskel for forældre og børn sammenholdt med den juridiske hjælp, der sædvanligvis udgør alternativet i det familieretlige system. Forventningen blandt fortalere for konflikthåndtering og mægling er, at fælles løsninger, som begge parter har været med til at nå frem til, er mere holdbare og langsigtede end en juridisk afgørelse, som forældrene ikke i samme grad behøver at tage ansvar for. Forventningen har derfor været, at konflikthåndtering og mægling kan reducere forældrenes konfliktniveau, mindske belastningen på børnene og mindske forældrenes behov for at opsøge hjælp til at håndtere deres konflikter (Hahn & Kleist, 2000: s. 165; Kelly, 1991, 1993).

I første omgang har forskernes opmærksomhed rettet sig mod mæglingstilbud, hvor en jurist eller børnesagkyndig forsøger at få forældrene selv til at indgå i en gensidig forhandlingssituation, med henblik på at forældrene selv kan træffe en aftale. Evalueringer, der sammenligner mægling med juridiske afgørelser, viser generelt positive effekter på bl.a. sagsbehandlingstid, konfliktniveau og relationer mellem forældre og børn (Irving & Benjamin, 1992; Kelly, 2004; Pearson & Thoennes, 1989).

En del forældre har dog vanskeligt ved at indgå i mæglingstilbuddet – fx fordi de mangler redskaber til at samarbejde og forhandle, eller fordi mæglingstilbuddet er for kortvarende til, at de kan nå at bearbejde de grundlæggende problemer, de kommer med. I de senere år er man derfor i mange lande gået et skridt videre og er begyndt at udvikle kurser og andre tilbud, der skal klæde forældrene på til at løse deres egne konflikter. Fælles for tilbuddene er et fokus på at uddanne forældre til at blive bedre forældre ved at mindske deres interne konfliktniveau og styrke deres samarbejde. Væsentligt er inddragelsen af et børneperspektiv, hvor der fokuseres på børnenes behov og forældrenes evne til at opfylde disse.

Undersøgelser af virkningen af specifikke forældreuddannelseskurser peger på positive resultater på en række parametre: En række studier har således vist, at denne type kurser kan bidrage til et reduceret konfliktniveau, forbedret forældresamarbejde og en forbedring af forældrenes indbyrdes kommunikation (Ballard et al., 2013; Brotherson, Rittenbach & White, 2012; Cookston et al.,

2007; Kelly, 2004; LaGraff et al., 2015; Owen & Rhoades, 2012; Schramm & Calix, 2011; Whitehurst, O'Keefe & Wilson, 2008).

Derudover viser Fackrell, Hawkins & Kay's metastudie (2011), at forældrekurser for skilte kan have positive effekter for børnetrivslen. Ifølge Cookston et al. (2007) kan denne effekt skyldes, at kurserne gør forældrene bedre til at imødekomme deres børns behov. Effekten på børnene kan dog også, som Stallman et al. 2016 påpeger, være en afledt effekt af, at forældrenes konfliktniveau mindskes. Endelig påpeger flere forskere en mulig afledt positiv effekt af, at barnet får en tættere relation til den forælder, som barnet ikke bor med (Ballard et al., 2013; Sobolewski & King, 2005; Velez et al., 2011).

En overordnet kritik af de eksisterende evalueringer af forældreuddannelseskurserne er, at de arbejder med en for bred målgruppe, og at der ikke har været tilstrækkeligt blik for, at effekten kan være forskellig for de enkelte undergrupper. De studier, der har beskæftiget sig med specifikke målgrupper, fastslår, at lavt uddannede, lavtlønnede kvinder er den målgruppe, der opnår størst resultater (Feng & Fine, 2000; Schramm & Calix, 2011).

Øvrige forskningsresultater bekræfter desuden, at der er forskelle i effekterne for en lang række underkategorier, såsom sagstype (Hahn & Kleist, 2000), forældrenes konfliktniveau (Ballard et al., 2011; Beck et al., 2010; Hahn & Kleist, 2000; Kelly, 2004; Toews & McKenry, 2001), deltagernes interesse i at deltage (Ballard et al., 2011) samt hvorvidt den ene eller begge forældre har fået en ny partner (Morris & Halford, 2014). De fleste forskere fraråder mæglingbaseret konflikt håndtering i sager, hvor der optræder partnervold (Beck et al., 2010; Kelly, 2004).

Desuden har forekomsten af en række sociale problemer såsom partnervold (Ballard et al., 2011; Beck et al., 2010; Kelly, 2004; Moloney et al., 2013), psykiske problemer (Kelly, 2004) eller misbrug (Beck et al., 2010; Irving & Benjamin, 1992) vist sig at have indflydelse på, hvorvidt eller hvor hurtigt den specifikke juridiske problemstilling løses.

Denne evaluering giver os ikke mulighed for at måle heterogene effekter for alle disse undergrupper, da dette kræver et større datasæt, end vi har haft mulighed for at indsamle. Vi undersøger dog, om forældre med et højt konfliktniveau har et andet udbytte af indsatsen end den gennemsnitlige gruppe af forældre. Derudover undersøger vi, om indsatsen påvirker sandsynligheden for at få en juridisk afgørelse forskelligt blandt forældre med diverse sociale problemer som fx misbrug, psykisk sygdom, omsorgsproblemer eller vold.

Generelt er det væsentligt at være opmærksom på, at sammenligningsgrundlaget i denne rapport ikke, som i størstedelen af den eksisterende forskning, er et juridisk sagsforløb. I stedet sammenligner vi et længerevarende samtale- og kursusforløb i konflikt håndtering med et forløb, der starter med et 1-2 timers samarbejds møde, der også stræber efter at hjælpe forældrene til at håndtere deres egne konflikter. Forskellen på forsøgsprojektet og samarbejds mødet er, at forsøgsprojektet giver forældrene mere tid til at opbygge tillid og samarbejdsredskaber fremfor at forsøge at få forældrene til at mødes om en løsning efter et enkelt møde. Dette sammenligningsgrundlag kan medføre lidt mindre effekter, end man ville se, hvis forældrene i 'Forældre sammen – hver for sig', blev sammenlignet med en gruppe af forældre, der fortrinsvis/udelukkende havde fået behandlet deres sag juridisk, eller forældre, der ikke havde deltaget i noget tilbud.

2 Data og analysemetoder

Undersøgelsen bygger på Statsforvaltningens sagsregisterdata (2.502 sager) og spørgeskemadata indsamlet på tre tidspunkter: 1) ved sagens oprettelse (1.462 besvarelser fra en forælder i hver sag), 2) 4-5 måneder efter sagens oprettelse (748 besvarelser fra en forælder i hver sag) og 3) ét år efter sagens oprettelse (651 besvarelser fra en forælder i hver sag).

Indsatsgruppen, der har fået deres sag behandlet i Odense eller Aabenraa, er ved hjælp af et kvasi-eksperimentelt design sammenlignet med en kontrolgruppe, der har fået deres sag behandlet i Aalborg eller Ringsted.

Da indsats- og kontrolgruppen på langt de fleste parametre er ens ved sagens begyndelse, er der i analyserne primært anvendt simple statistiske metoder som krydstabulering, χ^2 -test og t-test.

De følgende afsnit uddyber indsamlingen af data, operationaliseringen af de valgte effektmål samt de anvendte analyseredskaber.

2.1 To datatyper – Statsforvaltningens registerdata og spørgeskemadata

2.1.1 Statsforvaltningens sagsregisterdata

Statsforvaltningens sagsregisterdata giver oplysninger om sagens forløb og afslutning. Når forældre henvender sig til Statsforvaltningen, oprettes en sag, der angiver, hvad sagen overordnet handler om. Mens forældrenes sag behandles, registrerer Statsforvaltningen, hvilke møder og øvrige aktiviteter forældrene deltager i, og når sagen/sagsakten er færdigbehandlet, registrerer Statsforvaltningen, hvordan sagen er blevet afsluttet (fx hvorvidt der er indgået forlig, hvorvidt sagen er afsluttet med en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen, eller hvorvidt sagen er overført til retten). Til hver sag er knyttet cpr-numre på forældre og børn i sagen. Cpr-numrene på forældrene bruges til at koble sagsregisterdata og spørgeskemadata sammen for hver respondent.

2.1.2 Indsamling af spørgeskemadata

Første runde af spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført ved, at begge forældre modtog et brev med et åbent link til undersøgelsen, da deres sag blev oprettet i Statsforvaltningen. Forældre kunne besvare skemaet hjemmefra, inden de mødte op i Statsforvaltningen. Hvis de ikke havde udfyldt skemaet, når de første gang mødte Statsforvaltningens medarbejdere, blev de opfordret til at udfylde det i Statsforvaltningens venteværelse, før de kom ind til første møde. Enkelte kan have udfyldt skemaet efter første møde, hvis de ikke har nået at færdiggøre det inden.

Da forældre med sager i Statsforvaltningen kan være en sårbar gruppe og for at gøre det muligt at udfylde skemaerne i forbindelse med møderne i Statsforvaltningen, blev længden af skemaerne tilpasset til max at tage 15-20 minutter at udfylde.

Undervejs i udfyldelsen af spørgeskemaet blev forældrene bedt om at angive deres eget samt børnenes cpr-numre for at kunne koble spørgeskemadata med Statsforvaltningens sagsregisterdata. De blev også bedt om at angive deres e-mailadresse, hvis de fortsat ønskede at deltage i undersøgelsen.

Kun forældre, der angav korrekte e-mailadresser, indgik i anden og tredje spørgeskemarunde. Her foregik indsamlingen ved, at alle forældre, der havde besvaret det første skema i en given måned, modtog et nyt spørgeskema hhv. 4-5 måneder efter første besvarelse og et år efter første besvarelse. Forældre, der ikke besvarede skemaet efter første henvendelse, modtog to skriftlige rykkere og derefter et telefonopkald. I alt er der indsamlet spørgeskemadata i perioden 1/1 2016 til 1/6 2018.

2.2 Deltagere i indsats- og kontrolgruppe

Vi har i undersøgelsen brugt et kvasi-eksperimentelt design, idet undersøgelsesdeltagerne består af en indsatsgruppe af forældre, hvis sag er behandlet i Odense eller Aabenraa, og en kontrolgruppe bestående af forældre, hvis sag er behandlet i Aalborg eller Ringsted.

Kontrolafdelingerne er valgt ud fra en forventning om, at sagerne ville være sammenlignelige med indsatsafdelingerne i forhold til demografisk og socioøkonomisk sammensætning af familierne. I både indsats- og kontrolgruppe indgår således en afdeling beliggende i et overvejende landligt område med mindre og mellemstore provinsbyer (Aabenraa og Ringsted) og en afdeling beliggende i et område med en større by (Odense og Aalborg). Hovedstadsområdet og Århus er fravalgt som kontrolafdelinger pga. befolkningens særlige sammensætning i disse områder.

Da disse to grupper af forældre forventedes at være nogenlunde ens ved sagens oprettelse, er det plausibelt at antage, at en eventuel forskel på grupperne efter sagsbehandlingen skyldes forskellen i sagsbehandlingen i indsats- og kontrolgruppen.

Undersøgelsen bygger på førstegangshenvendelser³ oprettet mellem oktober 2015 og april 2017. Efter frasortering af sager, der er trukket tilbage inden første møde, består datasættet af 1.609 sager, oprettet i indsatsafdelingerne, og 893 sager, der er oprettet i kontrolafdelingerne. Indsatsafdelingerne er fortsat med at oprette sager indtil midten af 2018. I evalueringen indgår derfor en overvægt af sager oprettet i indsatsens oprettelsesfase, hvor implementeringen af indsatsen stadig pågik.

2.2.1 Udvalgelse af en respondent fra hver sag til de endelige analyser

Ved første spørgeskemarunde deltog i alt 2.011 respondenter fra i alt 1.379 sager. Det vil sige, at vi i 635 sager har besvarelser fra begge forældre og i de resterende 733 sager har besvarelser fra én forælder. I runde 2 har vi delvise eller fulde besvarelser fra begge forældre i 129 sager samt besvarelser fra en enkelt forælder i 661 sager. Og i runde 3 har vi besvarelser fra begge forældre i 102 sager samt besvarelser fra en enkelt forælder i 583 sager.

Antallet af sager med besvarelser fra begge forældre i anden og tredje spørgeskemarunde er for lille, til at vi kan bruge det i effektanalyserne, og vi er derfor nødt til at udvælge én respondent fra hver sag, hvis vi skal undgå, at det samlede analysegrundlag skævvrides af de sager, hvor begge forældre har besvaret skemaet.

Vi vælger den forælder, der har besvaret flest spørgeskemaer som repræsentant for en given sag. Besvarelser af spørgeskema 3 prioriteres over besvarelser af spørgeskema 2. Hvis begge forældre

³ 25 % angiver i spørgeskemaet, at de tidligere har været i kontakt med Statsforvaltningen. Da deres sager ifølge Statsforvaltningens registre ikke er ældre end oktober 2015, og da de ikke tidligere har fået en juridisk afgørelse, tæller de i praksis som førstegangshenvendelser.

har besvaret lige mange skemaer, vælges en af forældrene tilfældigt efter deres placering i data-sættet.

2.2.2 Udvalgelse af ét undersøgelsesbarn i hver familie

Undervejs i udfyldelsen af første spørgeskema blev forældrene bedt om at angive deres børns cpr-numre, som blev brugt til at udvælge et 'undersøgelsesbarn', som begge forældre svarer på spørgsmål om, og som vi har fulgt gennem de tre spørgeskemarunder. Hvis forældrene har flere fælles børn, er undersøgelsesbarnet det barn, hvis fire sidste cifre i cpr-nummeret er højest. På den måde sikres en jævn aldersfordeling af undersøgelsesbørnene.

2.3 Mål for indhold og udfald af indsatsen

Indsatsens effekt måles ved hjælp af:

1. Forældrenes egen oplevelse af, om Statsforvaltningen har bidraget til samarbejde og evne til at håndtere og støtte børn
2. Udviklingen i forældrenes konfliktniveau og samarbejde
3. Udviklingen i forældrenes oplevelse af hinandens måde at være forældre på og i samværet mellem barn og samværsforælder
4. Udviklingen i børnetrivsel
5. Udviklingen i forældrenes eget sygefravær og mentale trivsel
6. Systembelastningen i hhv. indsats- og kontrolafdelingerne målt på andelen, der afgøres juridisk i Statsforvaltningen, andelen, der overføres til byretten, og andelen, der ønsker at genoptage sagen.

Juridiske afgørelser og overførsel til byretten måles ved hjælp af Statsforvaltningens registerdata indsamlet i perioden 1/1 2016 til 1/5 2018. Derudover måles effekterne af indsatsen ved hjælp af spørgeskemadata fra første, anden og tredje spørgeskemarunde.

Indholdet af indsatsen måles ved hjælp af Statsforvaltningens registerdata, der giver mulighed for at følge, hvilken afdeling forældrene har været tilknyttet, og hvilke tilbud forældrene har deltaget i. Da enkelte deltagere i spørgeskemaundersøgelsen ikke har kunnet kobles med registerdata, bruger vi i de tilfælde oplysninger fra spørgeskema runde 2, om hvilke indsatser disse forældre har deltaget i.

Herudover er der i første runde af spørgeskemaet indsamlet en række oplysninger om forældrenes baggrund og situation, der primært bruges til at beskrive forældrene i de forskellige indsats-typer.

2.3.1 Operationalisering af afhængige variable

2.3.1.1 Forældrenes egen oplevelse af udbytte:

Forældrenes egen oplevelse af, om Statsforvaltningen har bidraget til forældresamarbejde og forældreevne er målt ved hjælp af besvarelserne på følgende tre spørgsmål:

- Forløbet i Statsforvaltningen har medvirket til at forbedre samarbejdet mellem mig og den anden forælder
- Jeg har fået større forståelse for mine børns reaktioner og behov
- Jeg er bedre rustet til at støtte mine børn i brudprocessen.

Hvert spørgsmål kunne besvares med svarkategorierne: "Helt enig", "Enig", "Hverken enig eller uenig", "Uenig" og "Helt uenig".

2.3.1.2 Konfliktniveau og samarbejde

Der findes validerede instrumenter, der måler konflikter og samarbejde, mellem eks partnere, men i 2015, hvor spørgeskemaet blev designet, var disse dels ikke velegnede til at måle konflikter i højkonfliktskilsmissesager, som dem vi ser i Statsforvaltningen, dels så lange, at spørgeskemaet ikke ville kunne udfyldes på den afsatte tid i Statsforvaltningen (Sonnenblick & Schwarz, 1992; Lamela et al., 2016). I stedet har vi selv konstrueret en række spørgsmål, der måler forældrenes konfliktniveau, kommunikation og oplevelse af at kunne håndtere samarbejdet:

Forældrenes konfliktniveau måles ved hjælp af en skala bestående af 8 trin, der hver især er beskrevet med et udsagn, der er tilpasset trinnene på den såkaldte konflikttrappe, som findes i forskellige internationale og danske versioner, jf. bl.a. Center for Konfliktløsnings udgave i Figur 2.1. Konflikttrappen bruges i mange forskellige institutioner og organisationer, der i praksis beskæftiger sig med mellemmenneskelige konflikter – herunder konflikter mellem skilte forældre (Skilsmisseraad, 2018). Vi har selv tilføjet et trin 1 nederst på trappen, der beskriver et stadie, hvor forældrene ikke er i konflikt. Forældrene blev bedt om at læse udsagnene til hvert trin og placere sig på det trin, der passede bedst til deres situation. Efterfølgende brugte vi samme inddeling, som farvekoderne angiver, til at placere forældrene i gruppe med lavt konfliktniveau (trin 1 + 2), en gruppe med mellemhøjt konfliktniveau (trin 3 + 4) og en højkonfliktgruppe (trin 5-8).

Figur 2.1 Konflikttrappe med operationalisering af udsagn til brug for undersøgelsen.

Kilde: Center for Konfliktløsning.

Oplevelsen af at kunne håndtere samarbejdet omkring børnene måles ved hjælp af følgende enkeltspørgsmål:

- Vi formår at samarbejde omkring det vigtigste i vores barns/børns liv
- Vi er grundlæggende enige om samværsordningen
- Vi er grundlæggende enige om, hvor barnet/børnene har bopæl
- Vi er grundlæggende enige om forældremyndigheden.

Spørgsmålene kunne besvares med svarkategorierne: "Helt enig", "Enig", "Hverken enig eller uenig", "Uenig", "Helt uenig" og "Ved ikke".

Derudover har vi spurgt forældrene, hvor tit de kommunikerer og hvordan ved hjælp af følgende spørgsmål:

Kommunikation mellem forældre kan foregå på flere forskellige måder. Hvor ofte kommunikerer du og den anden forælder om jeres barn/børn ...

- Hvor I mødes (...) og taler sammen
- Hvor I taler i telefon sammen
- Hvor I skriver til hinanden via sms, mail eller lignende.

Spørgsmålene kunne besvares med svarkategorierne: "Flere gange om ugen", "En gang om ugen", "1-3 gange om måneden", "Sjældnere", "Aldrig".

De tre spørgsmål er samlet til en fælles skala, hvor laveste grad af kommunikation svarer til fravær af månedlig kommunikation, mens højeste grad af kommunikation svarer til ugentlig face-to-face-kontakt eller ugentlig telefonisk kontakt.

2.3.1.3 Forældreskab og samvær mellem forælder og barn

Forældrenes oplevelse af den samlede forældreevne er målt ved hjælp af spørgsmålene:

- Vi vægter begge vores barns/børns behov højere end vores egne individuelle behov (svarmuligheder: "Helt enig" – "Helt uenig")
- Synes du, den anden forælder er en god forælder? (Svarmuligheder: "Ja", "Både og", "Nej", "Ved ikke").

Derudover har vi spurgt forældrene om, hvilken samværsordning forældrene praktiserer, hvor de anvendte svarkategorier er "Ingen kontakt" til "Dagssamvær", "1-3 nætter", "4-6 nætter", "7-12 nætter", "7/7-ordning" og "Forældrene bor stadig sammen".

2.3.1.4 Trivsel hos børnene

Børnenes trivsel er først og fremmest målt ud fra deres score på det anerkendte og validerede trivselsindeks, SDQ. SDQ-målet er sammensat af en række standardspørgsmål, der er tilpasset en dansk kontekst, og indeholder spørgsmål vedrørende emotionelle faktorer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer og almene adfærdstendenser. Indekset går fra 0 til 40, hvor den mindste værdi angiver den bedst mulige trivsel (for mere information om indhold af SDQ-skalaen, se www.sdqinfo.org).

SDQ-instrumentet er kun anvendelig til børn mellem 2 og 17 år, og derfor måles de helt små børns trivsel udelukkende ved hjælp af de resterende variable, der er anvendt i operationaliseringen af børnetrivsel. Det er blandt andet respondentens egen vurdering af, hvorvidt forældrenes konfliktniveau på besvarestidspunktet påvirker deres barn negativt, samt i hvor høj grad han eller hun bekymrer sig om barnets adfærd og trivsel.

Begge variable måles ud fra en Likertskala med værdierne "I høj grad", "I nogen grad", "I mindre grad" og "Slet ikke". Sluttelig anvendes respondentens vurdering af barnets faglige niveau, igen på en skala fra "Virkelig godt", "Godt", "Nogenlunde" til "Ikke så godt". Børnenes trivsel omhandler udelukkende det udvalgte barn.

2.3.1.5 Trivsel hos forældrene

Forældrenes trivsel skal udelukkende forstås som respondentens trivsel og er blandt andet målt ud fra en skala med værdierne 0-10, der angiver livstilfredshed, hvor den laveste værdi svarer til "Det værst tænkelige liv" og den højeste til "Det bedst mulige liv". Spørgsmålet indgår blandt andet i VIVEs forløbsundersøgelse 'Børn og unge i Danmark' samt i den Europæiske Værldiundersøgelse.

Derudover bruges en kort version af Hopkins Symptoms Checklist (HSCL-6-skalaen) til at konstruere et sammensat mål for respondentens trivsel:

Har du de sidste uger været plaget af noget af følgende?

- Frygt eller ængstelighed

- Nervøsitet, indre uro
- Nedtrykthed, tungsindighed
- Meget bekymret eller urolig
- Følelse af, at alt er hårdt
- Følelse af håbløshed med hensyn til fremtiden.

Hvert spørgsmål kan besvares med: "Har ikke været plaget", "Har været lidt plaget", "Har været ret plaget", "Har været meget plaget".

Spørgsmålene indgår i (Derogatis et al., 1974) og er et velkendt og hyppigt anvendt instrument til måling af trivsel blandt voksne. Det samlede indeks går fra 0 til 18, hvor den højeste værdi angiver størst mulig mistrivsel.

2.3.1.6 Belastning af systemet

Belastningen af systemet måles ved hjælp af Statsforvaltningens registerdata, hvor det er anført, om sagen er blevet afgjort juridisk i Statsforvaltningen (samværsager) eller overført til byretten (bopæls- og forældremyndighedssager).

Derudover har vi spurgt forældrene i anden og tredje spørgeskemarunde, om de forventer en ny sag ved Statsforvaltningen.

- Overvejer du eller den anden forælder at genoptage jeres sag i Statsforvaltningen? (svarkategorier: "Ja", "Nej", "Ved ikke".)

2.4 Bortfaldsanalyse

Effektevalueringen bygger på en antagelse om, at deltagerne i indsatsgruppen og deltagerne i kontrolgruppen ligner hinanden ved sagens start, og at en efterfølgende forskel derfor kan tilskrives forskellen i de tilbud, forældrene har deltaget i. Det er derfor væsentligt at vise, om forældre, der indgår i effektanalyserne i anden og tredje spørgeskemarunde fra hhv. indsats- og kontrolgruppen, ligner hinanden ved indsatsstart. Derudover er det væsentligt at vise, om forældre, der deltager i undersøgelsen, er repræsentative for Statsforvaltningens samlede forældregruppe, når vi skal vurdere, om resultaterne blandt undersøgelsesdeltagerne vil kunne overføres til Statsforvaltningens samlede forældregruppe.

De følgende afsnit viser derfor først, i hvilken grad deltagerne i effektundersøgelsen er repræsentative for den samlede gruppe af forældre, der deltog i første runde af spørgeskemaundersøgelsen, ved at sammenligne sammensætningen af forældre, der har besvaret spørgeskema 1, 2 og 3. Dernæst viser vi, i hvilken grad den del af kontrolgruppen og indsatsgruppen, der deltager i anden og tredje spørgeskemarunde, ligner hinanden ved sagens begyndelse.

2.4.1 Undersøgelsesdeltagernes repræsentativitet

Ideelt set skulle vi sammenligne alle forældre, der optræder i Statsforvaltningens registerdata, med dem, der deltager i spørgeskemarunde 1, 2 og 3. Vi har inden for rammerne af dette projekt dog ikke haft mulighed for at koble datasættet med registerdata fra Danmarks Statistik og ud

over køn, alder, forældrestatus⁴ og sagsforløb har vi derfor ikke personlig information om de forældre, der *ikke* deltager i spørgeskemarunde 1. I bortfaldsanalysen viser vi derfor primært, om der er forskel på dem, der deltager i runde 2 og 3, og dem, der kun deltager i runde 1.

Samlet set har vi i runde 1 fået svar fra en forælder i 55 % af de oprettede sager. I runde 2 ligger svarprocenten på 30 %, mens den i runde 3 er nede på 25 %. Frafald i denne type undersøgelse er forventeligt og ligger i dette tilfælde ikke højere, end vi ser i lignende undersøgelser.

Tabel 2.1 viser, at forældre, der deltager i et kursusforløb, er overrepræsenteret i spørgeskemaundersøgelsen, mens forældre, der er sorteret fra i visitationen, er underrepræsenteret. Skævrivningen bliver større, jo længere vi når frem i undersøgelsesforløbet. Andelen af forældre, der har deltaget i et samarbejds møde, er en smule underrepræsenteret i runde 3, mens andelen af forældre, der har deltaget i et individuelt forløb eller en indledende samtale, svarer nogenlunde til deres faktiske andel af undersøgelsespopulationen. I indsatsgruppen er der ved anden og tredje spørgeskemarunde kun respondenter, der har deltaget i indsatsen i et eller andet omfang, mens respondenter med mere alvorlige risikofaktorer, der i visitationen blev overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, er faldet fra. I kontrolafdelingerne ser vi ligeledes et frafald blandt forældre, der ikke har deltaget i et samarbejds møde, hvilket normalt er ensbetydende med flere risikofaktorer i sagen. Samlet set får vi således en frasortering af sager, hvor konflikthåndtering ikke skønnes hensigtsmæssigt og, ser det ud til ud fra disse tal, et lidt skævere frafald i indsatsgruppen end i kontrolgruppen.

Kvinder, der for størstedelens vedkommende er bopælsforældre, er mere villige til at svare på spørgeskemaer end mænd. De udgør derfor 57-60 % af undersøgelsesdeltagerne mod 50 % af den samlede gruppe forældre. Aldersmæssigt sker der et frafald blandt de yngste deltagere, når vi når frem til spørgeskemarunde 2 og 3.

Ser vi på de øvrige karakteristika, hvor vi kun har mulighed for at opnå viden gennem spørgeskemaundersøgelsens første runde, ser vi et mindre frafald blandt forældre uden uddannelse over grundskoleniveau og lige så et mindre frafald blandt forældre, der ikke er i beskæftigelse. Derudover er der ikke tydelig forskel på deltagerne i spørgeskemarunde 2 og 3 og den samlede gruppe, der har besvaret spørgeskema 1.

Når vi tolker på undersøgelsens resultater, skal vi tage højde for den lidt skæve fordeling af indsatstyper, en lidt skæv kønsfordeling, og at forældre med få socioøkonomiske ressourcer er en smule underrepræsenteret. Overordnet betegner vi dog undersøgelsens repræsentativitet som fornuftig.

Tabel 2.1 Bortfaldsanalyse – Andel af respondenterne i spørgeskemarunde 1, 2 og 3 med udvalgte karakteristika. Kolonneprocent.

	Register- data	Spørge- skema 1	Spørgeskema 2	Spørgeskema 3
<i>Indsatstype</i>				
Kursus – indsats	22	29	29	31
Individuelt forløb – indsats	10	12	12	12
Indledende samtale – indsats	25	29	27	28
Frasorteret indsats	8	2	0	0
Samarbejds møde – kontrol	33	27	30	27

⁴ Hvorvidt forælderen, der besvarer, er bopælsforælder eller samværsforælder til det udvalgte barn.

	Register- data	Spørge- skema 1	Spørgeskema 2	Spørgeskema 3
Øvrige mødetyper – kontrol	3	2	2	1
	100	100	100	100
<i>Sagstype</i>				
Ren samværssag		48	49	50
Forældremyndighedssag		24	21	20
Bopælssager uden forældremyndighed		24	24	25
Andet		5	6	6
		100	100	100
Andel kvinder	50	61	64	61
Andel yngre end 25 år	9	8	5	5
Andel med grundskoleuddannelse		13	10	9
Andel uden beskæftigelse		36	34	31
Andel med andet sprog end dansk		8	6	6
Bopælsforælder	50	57	60	58
Højt konfliktniveau		46	48	46
Utilstrækkelig omsorg		26	28	25
Psykisk sygdom		17	19	17
Misbrug		13	12	11
Psykisk vold		20	22	22
Fysisk vold/overgreb		7	6	7
Barnets SDQ ¹ (gennemsnit)		8,88	8,99	8,85
N	2.502	1.379	747	637

Note: 1) Forældre med børn under 2 år samt forældre uden kontakt med børn har ikke besvaret SDQ-spørgsmål. Derfor lavere N ved disse spørgsmål.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

2.4.2 Sammenligning af kontrol- og indsatsgruppe ved indsatsstart

Som beskrevet er det vigtigt, at forældrene i kontrolgruppen og indsatsgruppen er nogenlunde ens ved indsatsstart, når vi skal sandsynliggøre, at forskelle efter indsatsen skyldes de forskelle i sagsbehandling, de har været udsat for. Vi så i Tabel 2.1 et lidt større frafald i indsatsgruppen blandt forældre, der ikke blev visiteret til indsatsen, end vi så i den sammenlignelige del af kontrolgruppen, der ikke har deltaget i et samarbejds møde. Tabel 2.2 viser dog, at der ikke er forskel på grupperne på langt de fleste af de målte parametre, idet vi ser nogenlunde samme demografiske sammensætning og nogenlunde samme andel med højt konfliktniveau og diverse sociale problemer som psykisk sygdom, misbrug og vold. Vi ser dog nogle afvigelser mellem indsats- og kontrolgruppen, når det gælder uenigheder om samvær, bopæl og forældremyndighed, og når vi ser på andelen, der oplever problemer med utilstrækkelig omsorg. Disse forskelle er væsentlige at tage højde for, når vi tolker resultaterne, men overordnet kan vi dog antage, at forældre, der repræsenterer indsatsgruppen, og kontrolgruppen i spørgeskemaundersøgelsen er sammenlignelige ved indsatsstart, og at det derfor, med få undtagelser, er rimeligt at konkludere, at efterfølgende forskelle på grupperne kan tilskrives forskelle i sagsbehandlingen.

Tabel 2.2 Sammenligning af kontrol- og indsatsgruppedeltagere i anden og tredje spørgeskemaundersøgelse ved indsatsstart. Kolonneprocent.

	Anden spørgeskemarunde			Tredje spørgeskemarunde		
	Kontrol- gruppe	Indsats- gruppe	Signifi- kans	Kontrol- gruppe	Indsats- gruppe	Signifi- kans
<i>Sagstype</i>						
Andel rene samværsager	48	50	-	53	49	-
Andel forældremyndighedssager	24	20		20	20	
Andel bopælssager (uden FM)	25	24		24	25	
Kvinder	65	63	-	62	61	-
Yngre end 25	6	5	-	7	4	-
Barn yngre end 25 år	23	22	-	26	21	-
Max grundskoleuddannelse	10	11	-	9	8	-
Ikke beskæftiget	31	35	-	28	33	-
Andet sprog end dansk	4	7	-	5	7	-
Bopælsforælder	61	59	-	57	59	-
Højt konfliktniveau	48	47	-	48	46	-
Uenighed om samvær	61	56	*	57	54	-
Uenighed om bopæl	33	26	(*)	32	26	-
Uenighed om forældremyndighed	22	14	(*)	21	13	(*)
Utilstrækkelig omsorg	32	26	(*)	27	25	-
Psykisk sygdom	18	19	-	18	16	-
Misbrug	12	13	-	12	11	-
Psykisk vold	20	23	-	22	22	-
Fysisk vold/overgreb	6	7	-	6	7	-
Barnets SDQ ¹ (gennemsnit)	9,07	8,96	-	8,94	8,82	-
Procentgrundlag (N)	235	513		200	437	

Note: 1) Forældre med børn under 2 år samt forældre uden kontakt med børn har ikke besvaret SDQ-spørgsmål.

Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

2.5 Statistiske metoder

Effektanalyser, hvor der er en sammenlignelig indsats- og kontrolgruppe, er relativt simple at gennemføre. Hvis forældrene i de to grupper er ens ved indsatsens begyndelse, vil effekten være lig forskellen i gruppernes gennemsnit på de anvendte skalaer eller forskellen på andelen med bestemte karakteristika i de tilfælde, hvor kategoriske variable bruges som outcome-mål.

Da det er interessant i det hele taget at følge, hvordan forældre, der er i kontakt med Statsforvaltningen, udvikler sig fra sagens start til umiddelbart efter sagens afslutning og til et år efter deres første kontakt, har vi i flere tilfælde valgt at konstruere effektmålene som udviklingsmål, hvor forældrene er blevet inddelt i en gruppe uden udvikling, en gruppe med positiv udvikling og en gruppe med negativ udvikling. I effektanalyserne sammenligner vi derfor andelen af indsats- og kontrolgruppen, der tilhører hver af disse tre grupper. I de tilfælde, hvor effekten er målt ved hjælp af en skala, er effekten målt ved at se på forskelle på gruppernes gennemsnit.

Forskellene testes ved hjælp af chi²-test eller t-test i de tilfælde, hvor vi bruger skalavariabeler.

Som det fremgår af det følgende kapitel, var det kun en mindre del af de mulige deltagere, der takkede ja til at deltage i det samlede kursus- og samtaleforløb eller det individuelt tilrettelagte

forløb, mens de øvrige forældre valgte at stoppe efter en enkelt eller to indledende samtaler. Når vi sammenligner hele indsatsgruppen med kontrolgruppen, er det således i lige så høj grad tilgangen i forsøget frem for det samlede forløb, vi får viden om.

I analyserne har vi forsøgt at komme omkring dette ved at underopdele forældrene efter den konkrete indsats, de har deltaget i, og se på udviklingen inden for hver gruppe. Vi sammenligner her forældre fra kontrolgruppen, der har deltaget i et samarbejds møde (stort set hele kontrolgruppen), med forældre fra indsatsgruppen, der har deltaget i hhv. kursusforløbet, det individuelt tilrettelagte forløb eller udelukkende i en eller to indledende samtaler.

Denne opdeling bryder med kriterierne for det ideelle effektstudie, da deltagerne i de forskellige tilbud i nogen grad afviger fra hinanden og kan have forskellige forudsætninger for at deltage og opnå et udbytte. Derudover medfører en opdeling af datamaterialet i mindre undergrupper, at usikkerheden på de enkelte resultater bliver større. Analyserne baseret på underopdelinger af indsats- og kontrolgruppen fungerer derfor mest som supplerende analyser, der hjælper os med at tolke, hvilke elementer af indsatsen der har fungeret godt og mindre godt.

3 Implementering af konflikthåndteringsforsøget

Analysen af implementeringen af konflikthåndteringsforsøget i Statsforvaltningen bygger på resultater fra midtvejsevalueringen, der udkom i 2016, samt på nye analyser lavet på det samlede datasæt. Analysen fokuserer på, hvordan Center for Familieudviklings koncept blev implementeret gennem ansættelser og uddannelse af medarbejdere i Statsforvaltningen, hvordan medarbejderne oplevede at arbejde med konceptet, og i hvilken grad de i praksis fulgte konceptets anvisninger, samt i hvilken grad, man er lykkedes med at rekruttere (den rette målgruppe af) forældre til indsatsen, og hvordan forældrenes vurdering af indsatsen har været.

3.1 Udvalgte resultater fra midtvejsevalueringen

Midtvejsevalueringen af konflikthåndteringsforsøget viste en relativ stringent implementering af forsøgsprojektets kursusdel efter Center for Familieudviklings koncept. Man lykkedes med at rekruttere en gruppe medarbejdere med relevant børnefaglig og/eller psykologisk baggrund, og medarbejderne oplevede, at Center for Familieudviklings undervisningsforløb formåede at klæde dem godt på til at gennemføre kurset. Registreringer af de første 21 kursusforløb viste, at alle kurser fulgte den samme manual med oplæg og samtaleøvelser, og at der i næsten alle kurser var de anviste tre forældrepar pr. medarbejder. Det ligger dog i konceptet, at medarbejderne gerne måtte personliggøre deres undervisning og udvikle deres egen stil, hvorfor der kunne være mindre forskelle på forældrenes oplevelse af kurset.

Målet var, at kursusforløbet skulle afprøves på så bred en målgruppe af forældre som muligt, og derfor havde man fra starten ikke en helt klar ide om, hvem der *ikke* kunne deltage i kurset og derfor skulle tilbydes et individuelt forløb. Af samme grund havde man ikke fra starten en helt klar drejebog for, hvad indholdet af de individuelle forløb overordnet skulle være. Undervejs i forløbet har Center for Familieudvikling og Statsforvaltningen i fællesskab arbejdet sig hen mod faste procedurer for de individuelle forløb, men da de netop skal tage udgangspunkt i forældrenes individuelle situation og udfordringer, har indholdet af disse forløb været relativt forskelligartede.

Statsforvaltningen har udnyttet den fleksibilitet, der har ligget i konceptets samtaledel og forsøgt at tilpasse tilbuddets form til forældrenes behov. Tiden fra første indledende samtale til første kursusgang og tiden mellem kurset og de opfølgende samtaler har derfor varieret fra forældrepar til forældrepar. Den gennemsnitlige tid for gennemførsel af forløbet har derfor været længere end oprindeligt forventet.

Interview med medarbejdere og deltagelse på møder i Statsforvaltningen undervejs har givet indtryk af, at medarbejderne generelt har forholdt sig positivt til indsatsen og oplevet, at indsatsen gav mening for forældrene. Arbejdet med de konfliktende forældrepar er dog for mange medarbejdere følelsesmæssigt belastende, og til at starte med oplevede medarbejderne at få for lidt faglig supervision. Undervejs er der blevet rettet op på dette af både Statsforvaltningen og Center for Familieudvikling (Dahl & Bisgaard, 2016: s. 7-8).

3.2 Visitering og deltagelse

Som beskrevet består et standardforløb i 'Forældre sammen – hver for sig' af en visitation, en indledende samtale, et kursusforløb eller et individuelt tilrettelagt forløb samt til sidst, for kursusgruppens vedkommende, en eller to opfølgende samtaler. Forældrene har dog haft mulighed for at stoppe undervejs i forløbet, hvis de fx ikke oplevede, at videre deltagelse var relevant. Medarbejderne har også haft mulighed for at afvige fra standardforløbet, hvis de fx skønnede, at forældrene havde brug for en ekstra indledende samtale eller havde brug for at skifte fra en type forløb til et andet. Dertil kommer, at nogle forældre undervejs eller efterfølgende har haft brug for at få behandlet deres sag af en jurist i de almindelige afdelinger af Statsforvaltningen (stadig i Odense eller Aabenraa). Samlet set danner der sig således et lidt komplekst billede af forældrenes flow gennem indsatsen, som vi har forsøgt at danne et overblik over i Figur 3.1.

Ifølge Statsforvaltningens sagsregistreringer blev der i perioden oktober 2015-30. april 2017 oprettet 1.955 sager. Af disse blev 81 % visiteret til indsatsen, mens de resterende 19 % blev visiteret direkte til Statsforvaltningens øvrige tilbud. 14 % af de indkomne sager blev dog trukket tilbage inden første møde, hvilket giver et samlet deltagerantal på 1.310 forældrepar, der har deltaget i mindst en indledende samtale i den målte periode.

Af disse 1.310 forældrepar valgte 26 % (351) at stoppe efter den første indledende samtale, mens 15 % (193) valgte at stoppe i forløbet efter en yderligere indledende samtale. I alt har 32 % af de 1.330 forældrepar ifølge Statsforvaltningens registerdata deltaget i to indledende samtaler, inden det egentlige forløb eventuelt begyndte.

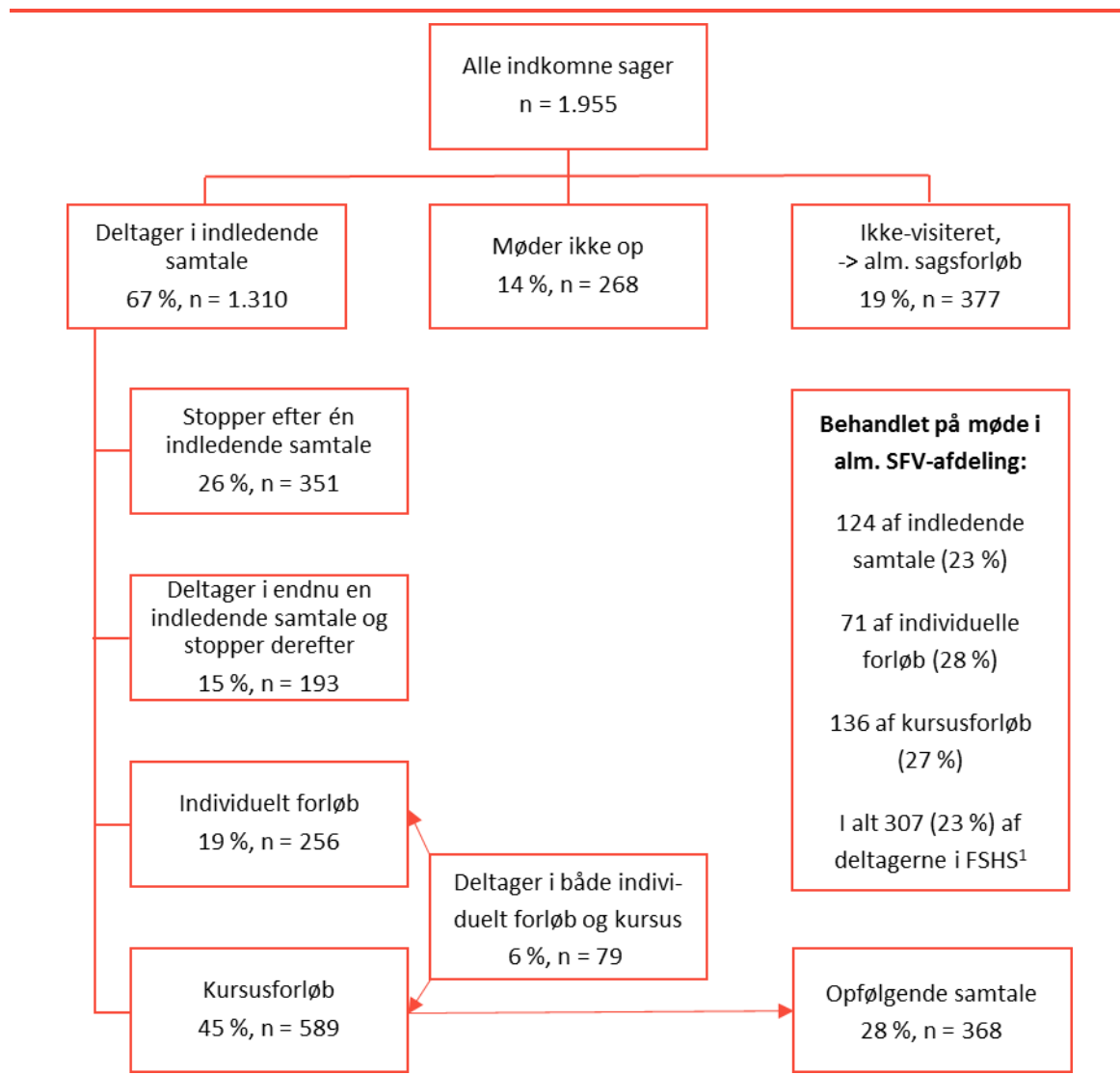
45 % (589) af de forældrepar, der deltog i en indledende samtale, deltog efterfølgende i et kursusforløb, mens 19 % (256) deltog i et individuelt tilrettelagt forløb. En mindre del af forældrene (6 %, svarende til 79) deltog både i dele af kurset og i et individuelt tilrettelagt forløb.

Efter kursusforløbet deltog 62 % (368) af kursusedtagerne svarende til 28 % af de forældrepar, der deltog i en indledende samtale, i en eller flere opfølgende samtaler.

Andelen, der deltog i kursusforløbet, der var forsøgsprojektets hovedindsats, var lidt lavere end oprindeligt forventet. I Statsforvaltningens egen beskrivelse af, hvordan man ville implementere indsatsen, var forventningen således, at ca. 80 % af dem, der deltog i en indledende samtale efterfølgende ville takke ja til kursustilbuddet.

Undervejs eller efter deltagelsen har i alt 23 % af deltagerne i 'Forældre sammen – hver for sig' været til et møde i Statsforvaltningens almindelige afdelinger – formodentlig for at få en (midlertidig) afgørelse eller rådgivning fra en jurist. I både kursusgruppen og gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, drejer det sig om 27-28 %. Ser vi udelukkende på den del af kursusedtagerne, der *ikke* har deltaget i et individuelt forløb, gælder det dog kun for 18 %. 23 % af forældre, der er stoppet i forsøgsprojektet efter den indledende samtale, har efterfølgende deltaget i et eller flere møder i Statsforvaltningens almindelige afdelinger.

Figur 3.1 Indsatsgruppens deltagelse i forskellige tilbud i Statsforvaltningen.

Note: Da der er overlap mellem kursusdeltagere og deltagere i de individuelle forløb, er det samlede antal lavere end summen af hver deltagerkategori.

Kilde: Statsforvaltningens sagsregisterdata fra Odense og Aabenraa. Oktober 2015-april 2018.

Deltagerne i forsøgsprojektet er ud over de forældrerettede tilbud også i enkelte tilfælde blevet tilbudt at deltage i et børneinddragelsesforløb, hvor forældrenes børn er blevet inddraget direkte i møder med børnesagkyndige med eller uden forældrene. Børneinddragelsesforløb er dog kun blevet brugt meget begrænset – i 3 % af sagerne.

Effekterne af forsøgsprojektet analyseres ved at sammenligne hele kontrolgruppen med hele indsatsgruppen, selvom en del af indsatsgruppen altså reelt ikke har deltaget i indsatsen eller kun har deltaget i dele af indsatsen. Dette valg er truffet for at være sikker på, at vi overordnet sammenligner to ens grupper af forældre og for at kunne sige noget om betydningen af en delvis deltagelse. På grund af det relativt store frafald efter den indledende samtale viser den overordnede sammenligning af indsats- og kontrolgruppen dog ikke effekterne af det, vi egentlig er interesserede i – det fulde kursusforløb og den fulde deltagelse i det individuelle forløb. For at opnå viden om den fulde deltagelse i forløbet er forældrene i dele af analyserne opdelt efter deres egentlige

deltagelse i hhv. kursusforløbet, det individuelt tilrettelagte forløb, en eller flere indledende samtaler uden videre deltagelse i forsøgsprojektet samt forældre i kontrolafdelingerne, der har deltaget i et samarbejds møde. Da disse fire grupper i nogen grad afviger fra hinanden ved indsatsstart, bryder denne del af analysen med forudsætningerne for et effektstudie. Det giver os dog et væsentligt indblik i de forskellige gruppers udvikling og er derfor medtaget. Det følgende afsnit 3.3 beskriver de fire grupper ved indsatsstart.

3.3 Beskrivelse af forældre i Statsforvaltningens forskellige tilbud

3.3.1 Forældre, der deltager i forsøgsprojektets kursusdel

Forældre, der har deltaget i forsøgsprojektets kursusdel uden også at deltage i det individuelt tilrettelagte forløb, har sammenlignet med forældre, der har afsluttet forløbet efter en enkelt eller flere indledende samtaler, og forældre, der er blevet visiteret til de individuelle forløb, typisk et lidt længere samliv bag sig og kommer til Statsforvaltningen relativt kort tid efter bruddet. Dette kan måske forklare, at de i lidt højere grad end de øvrige forældre har angivet, at de er interesseret i at etablere et samarbejde.

Kursusgruppen kommer i mindre grad end de øvrige forældre med uenigheder om forældremyndighed. Til gengæld er de oftere uenige om bopæl. Deres konfliktniveau svarer til gennemsnittet i Statsforvaltningens førstegangssager, og de har i lige så høj grad som de øvrige forældre sociale problemer i form af misbrug, psykisk sygdom eller vold. De har dog i lidt mindre grad end de gennemsnitlige forældre i Statsforvaltningen været i kontakt med de sociale myndigheder i kommunen op til sagens begyndelse.

Andelen af børn, der falder uden for normalområdet på SDQ-skalaen, er gennemsnitligt for Statsforvaltningens familier. Det samme er gruppens uddannelsesbaggrund og beskæftigelsesgrad.

3.3.2 Forældre, der deltager i forsøgsprojektets individuelt tilrettelagte forløb

Forældre, der har deltaget i forsøgsprojektets individuelle tilrettelagte forløb, er gennemsnitligt en mindre ressourcestærk gruppe end de øvrige forældre. De er relativt unge og er i lidt mindre grad end de øvrige forældre i beskæftigelse. De har et højere indbyrdes konfliktniveau, en fjerdedel har ingen kontakt med hinanden, og 45 % har et eller flere sociale problemer. Gruppen, der deltager i et individuelt tilrettelagt forløb, har oftere end kursusgruppen været i kontakt med de sociale myndigheder, op til eller samtidig med at sagen behandles i Statsforvaltningen. Derudover har de gennemsnitligt færre års samliv bag sig end kursusgruppen og er oftere uenige om forældremyndighed.

3.3.3 Forældre, der stopper i forsøgsprojektet efter en eller to indledende samtaler

Forældre, der kun deltager i forsøgsprojektets indledende samtale, eller eventuelt stopper forløbet efter at have deltaget i en ekstra indledende samtale, ligner i det store hele den gennemsnitlige gruppe af forældre med førstegangshenvendelser i Statsforvaltningen. Ligesom gruppen, der deltager i et individuelt tilrettelagt forløb, er der dog også en relativt stor andel af denne gruppe, der ikke har boet sammen, og en relativt stor andel, der ikke har kontakt med hinanden. Når de

vælger at stoppe forløbet inden den egentlige indsats, kan det derfor både skyldes, at deres konfliktniveau og problemmængde er mindre, og at de er mindre motiveret eller har færre forventninger til at opnå et godt forældresamarbejde.

Forskellen på deltagerne i kursusforløbet og det individuelt tilrettelagte forløb ligger godt i tråd med de oprindelige intentioner om, at det individuelle tilbud skulle målrettes en mindre ressourcestærk gruppe, der havde brug for ekstra støtte i sagsforløbet og vidner altså om en succesfuld implementering. Omvendt har den høje andel, der har takket nej til at deltage i forløbet efter en eller to indledende samtaler, ikke levet op til forventningerne. Evalueringsmæssigt har det dog været en gevinst at kunne sammenligne forældre, der deltager i hele indsatsen, med forældre, der kun deltager i dele af den.

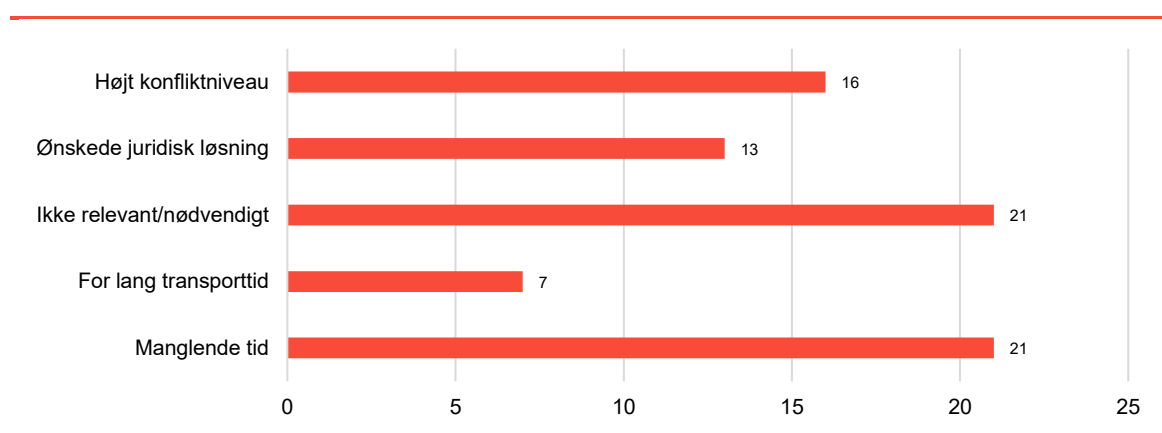
3.4 Forældrenes oplevelse af indsatsens indhold

I spørgeskemarunde 2 og 3 har vi spurgt forældrene om deres egen opfattelse af Statsforvaltningens tilbud og bedt deltagerne i indsatsgruppen give begrundelser for, hvorfor de eventuelt ikke har deltaget i 'Forældre sammen – hver for sig's kursusdel.

3.4.1 Begrundelser for ikke at deltage i kursus

Forældre, der har svaret, at de ikke har deltaget i 'Forældre sammen – hver for sig's kursusdel, er blevet bedt om at give deres begrundelser for ikke at deltage. De hyppigste begrundelser for ikke at deltage i kurset er, som Figur 3.2 viser, *manglende tid*, og at forældrene *ikke oplevede, at kurset var nødvendigt eller relevant* for dem og deres situation (21 %). Derudover angav 16 %, at et højt konfliktniveau forhindrede dem i at deltage, mens 13 % angav, at en af forældrene ønskede en juridisk løsning på sagen og derfor ikke ønskede at deltage. 7 % angav, at lang transporttid afholdt dem fra at deltage⁵.

Figur 3.2 Indsatsgruppens begrundelser for ikke at deltage i kursus 4-5 måneder efter sagsstart. Procent.

Anm.: N = 309.

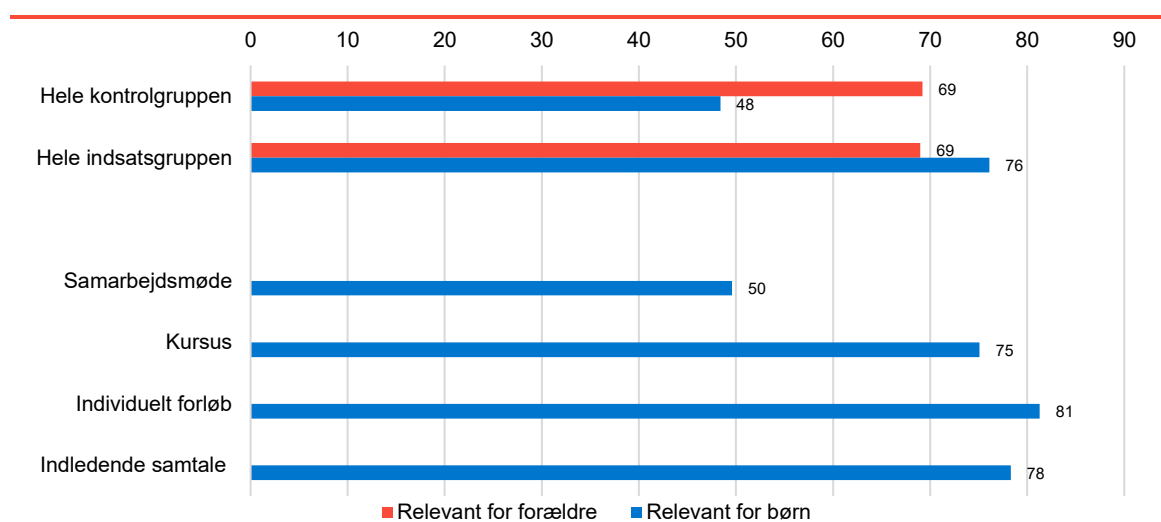
Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

⁵ Ud over de begrundelser, der optræder i Figur 3.2, har vi spurgt, hvorvidt sygdom eller misbrug har afholdt forældrene fra deltagelse.

3.4.2 Oplevelse af relevans af Statsforvaltningens tilbud for forældre og børn

Både i indsatsgruppen og i kontrolgruppen oplever 69 % af forældrene, som Figur 3.3 viser, at Statsforvaltningens tilbud har været relevante for den situation, forældrene står eller har stået i. Her er der altså ikke forskel på indsats- og kontrolgruppen. Når vi spørger dem, hvorvidt indsatsen har været relevant for deres børn, ser vi derimod meget klare forskelle på indsats- og kontrolgruppe, idet 48 % af kontrolgruppen mod hele 76 % af indsatsgruppen oplever, at Statsforvaltningens tilbud har været relevant for deres børn. Den høje oplevelse af relevans på børnenes vegne i indsatsgruppen gælder både for forældre, der har deltaget i kursusforløb, for forældre, der har deltaget i et individuelt tilrettelagt forløb, og for forældre, der blot har deltaget i en indledende samtale.

Figur 3.3 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens oplevelse af indsatsens relevans 4-5 måneder efter sagsstart. Procent.

Anm.: N = 518/493. Signifikans: Relevant for forældre: ikke signifikant. Relevant for børn: $p < 0,000$.

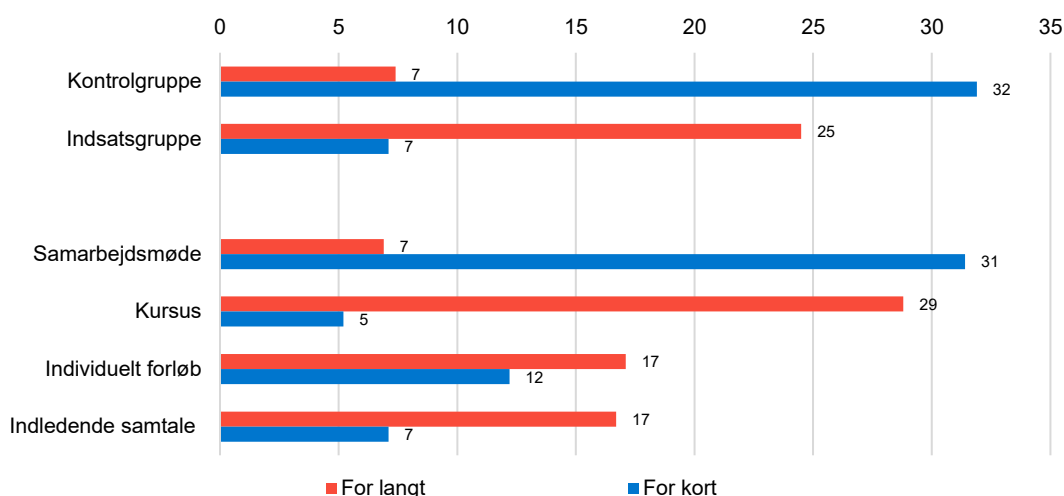
Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

3.4.3 Oplevelse af forløbets længde

Figur 3.4 viser, at 61 % af forældrene i kontrolgruppen og 68 % af forældrene i indsatsgruppen fandt, at sagsforløbets længde var passende. I kontrolgruppen ville 32 % foretrække et længere forløb, mens 7 % syntes, at forløbet var for langt. Omvendt ser vi i indsatsgruppen 7 %, der oplevede, at forløbet var for kort, mens 25 % syntes, det var for langt. Ser vi på de enkelte indsatser inden for indsatsgruppen, er det især i kursusgruppen, at vi finder en høj andel, der oplevede, at forløbet har været unødvendigt langt, mens de øvrige grupper i højere grad har fundet forløbets længde passende.

Det kan måske undre lidt, at andelen, der finder, at forløbet har været for langt, er lige højt (17 %) i gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, og i gruppen, der kun har deltaget i en eller flere indledende samtaler, men man skal huske på, at forældrene efter at have deltaget i dele af konflikthåndteringsforløbet også godt kan have deltaget i andre møder i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen efterfølgende.

Figur 3.4 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens oplevelse af længden af Statsforvaltningens tilbud 4-5 måneder efter sagsstart. Procent

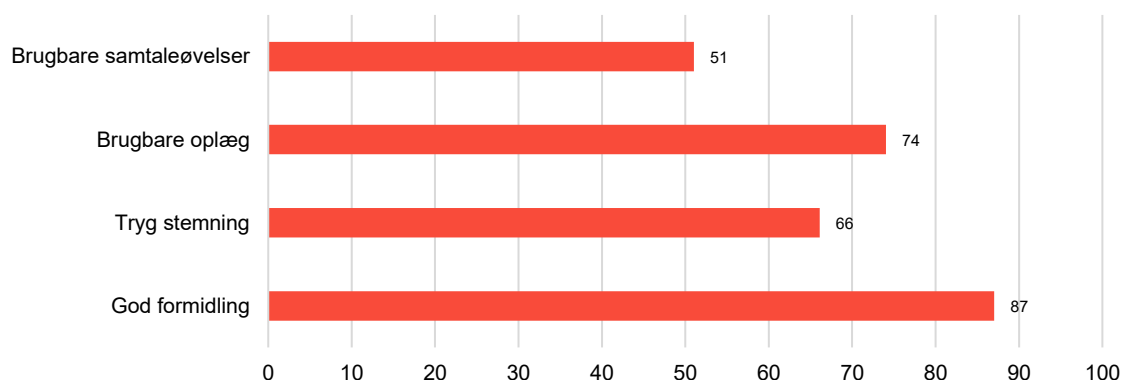
Anm.: N = 429/411. Signifikans: P < 0,000.

Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

3.4.4 Oplevelse af kursusindhold

Gruppen, der har deltaget i 'Forældre sammen – hver for sig's kursusel, er blevet spurgt om deres oplevelse af de enkelte elementer i kurset. Figur 3.5 viser en meget høj tilfredshed med formidlingen på kurset, idet 87 % er enige eller helt enige i, at *underviserne på kurset var gode til at formidle kursusindholdet på en forståelig måde*. 74 % er enige i, at oplæggene har været brugbare, mens lidt færre, 50 % oplever, at de har kunnet bruge samtaleøvelserne med deres ekspartner. Forskellen på oplevelsen af oplæggene og øvelserne kan ifølge Grønfeldt (2017) skyldes, at øvelserne kræver en følelsesmæssig og i nogen grad intellektuel indsats fra begge forældre, mens oplæggene ikke i samme grad sætter forældrenes indbyrdes kommunikationsvanskeligheder og sårede følelser direkte i spil.

Figur 3.5 Kursusgruppens oplevelse af de enkelte kurselementer (andel, der er enige eller helt enige) 4-5 måneder efter sagsstart. Procent.

Anm.: N = 239.

Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

3.4.5 Oplevelse af pres i forbindelse med deltagelse og aftaler

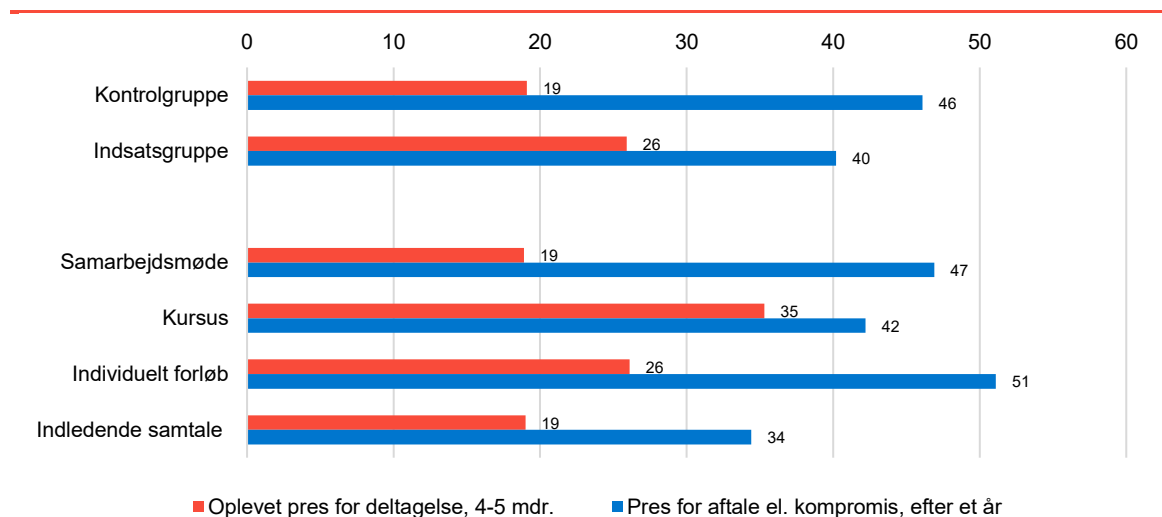
Da deltagelse i et længere konflikthåndteringsforløb for de flestes vedkommende ikke har været den primære grund til, at forældrene har henvendt sig til Statsforvaltningen, kan de i nogle tilfælde have oplevet, at medarbejderne fx ved at appellere til hensynet til børnene har lagt et vist pres på dem for at få dem til at deltage. Forældrene kan dog også have oplevet et pres fra den anden forælder for overhovedet at møde op i Statsforvaltningen eller på anden måde have oplevet, at deltagelsen ikke var helt frivillig.

I forbindelse med Statsforvaltningens møder har mange forældre derudover skullet indgå aftaler om deres børn. I den forbindelse kan de også have oplevet et pres for at indgå en aftale, som de ikke fuldt ud syntes var hensigtsmæssig for dem selv eller for deres børn.

4-5 måneder efter sagens begyndelse angiver en lidt højere andel af indsatsgruppen (26 mod 19 %), som vist i Figur 3.6, at de har oplevet et pres for at deltage i Statsforvaltningens tilbud. Det gælder især kursusgruppen, hvor 35 % angiver, at de har følt sig presset til at deltage. Der er ikke signifikant forskel på indsats- og kontrolgruppens oplevelse af at føle sig presset til at indgå aftaler og kompromisser, men inden for indsatsgruppen er det især gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, som har følt sig presset til at indgå aftaler og kompromisser. Denne gruppe er, som beskrevet i afsnit 3.3, generelt kendetegnet ved et højere konfliktniveau og flere sociale problemer end deltagerne i kursusforløbet og deltagerne i de individuelle forløb, hvilket kan gøre det vanskeligere at indgå en fælles aftale med den anden forælder.

Efter et år er forskellene mellem indsats- og kontrolgruppen snævret ind, så der ikke længere er signifikant forskel på oplevelsen af have været presset til at deltage i Statsforvaltningens tilbud. I forhold til at opleve et pres for at indgå aftaler og kompromisser er det fortsat deltagerne i de individuelle tilbud, der i størst grad har følt sig presset.

Figur 3.6 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens oplevelse af pres for deltagelse i Statsforvaltningens tilbud og for at indgå aftaler og kompromisser efter 4-5 måneder. Procent.

Anm.: N = 668/605. Forskellene efter et år er ikke signifikante.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

3.5 Delopsamling – implementeringsanalyse

Midtvejsevalueringen, der udkom i 2016, viste en relativt stringent implementering af forsøgsprojektets kursusdel efter Center for Familieudviklings koncept. Man lykkedes med at rekruttere medarbejdere med den rette faglighed, og medarbejderne følte, at de efter Center for Familieudviklings uddannelsesforløb var klædt godt på til arbejdet. Gennemgående har medarbejderne forholdt sig positivt og engageret til indsatsen og oplevet, at indsatsen har givet mening for forældrene.

Medarbejderne oplevede, at kursuskonceptet fra starten var tydeligt og har fungeret godt i forhold til målgruppen. De individuelle tilbud er blevet tilpasset undervejs. Arbejdet med de konfliktfulde forældrepar kan være følelsesmæssigt belastende, og medarbejderne har undervejs efterspurgt mere supervision, hvilket de har fået.

Statsforvaltningen har bestræbt sig på at være fleksible i forhold til de individuelle forældres behov. Derfor har længden af de samlede forløb varieret en del.

45 % af de forældre, der deltog i en indledende samtale, kom efterfølgende på kursus, mens 19 % har deltaget i et individuelt forløb. Andelen, der har deltaget i kursusforløbet, har været mindre end oprindelig forventet, da man ikke forventede, at så stor en andel af forældrene ville afvise at deltage i mere end den indledende samtale.

Forældrene, der deltog i forsøgsprojektets kursusforløb, svarer nogenlunde til gennemsnitlige førstegangssager i Statsforvaltningen. De var dog gennemsnitligt kendetegnet ved et lidt længere samliv, mere indbyrdes kontakt og et lidt højere motivationsniveau end de øvrige forældre i Statsforvaltningen. Derudover har de i mindre grad end de øvrige forældre kontakt til de sociale myndigheder op til mødet med Statsforvaltningen.

Gruppen, der deltager i et individuelt forløb, er gennemsnitligt en svagere gruppe end kursusgruppen. De er i mindre grad i beskæftigelse, har et højere konfliktniveau og flere sociale problemer. Meningen med opdelingen i de to typer af indsats var, at de individuelle forløb skulle kunne rumme en mindre ressourcestærk gruppe end kursustilbuddet. Dette mål ser derfor ud til at være opnået.

Forældre, der valgte at takke nej til forsøgsprojektet efter de indledende samtaler, begrundede fortrinsvis dette med manglende tid, eller at de ikke fandt tilbuddet nødvendigt eller relevant.

Generelt oplever en høj andel af forældre i både indsatsgruppen og kontrolgruppen, at Statsforvaltningens tilbud er relevant for den situation, de står i. Her er der ikke forskel på indsats- og kontrolgruppe. Når det gælder relevansen for børnene, er indsatsgruppen dog i noget højere grad positivt indstillet over for indsatsen end kontrolgruppen, idet 76 % angiver, at indsatsen har været relevant for børnene mod 48 % af kontrolgruppen.

En del af kursusgruppen, 25 %, finder, at forløbet samlet har været for langt. Omvendt finder en endnu større andel, 32 %, af forældre, der har deltaget i et samarbejds møde i kontrolafdelingerne, at indsatsen har været for kort. Det vil være svært at finde en længde, der passer alle, og samlet set oplever de fleste, at forløbets længde har været passende.

Kursusgruppen var gennemgående positivt indstillet over for indholdet af kurset. 87 % fandt, at underviserne var gode til at formidle, og 74 % fandt oplæggene brugbare. Samtaleøvelserne, som

forældre skulle gennemføre sammen med deres ekspartner, var forældrene lidt mere kritisk indstillet overfor. Det kan skyldes, at disse kræver mere af begge forældre og i højere grad sætter deres interne spændinger i spil.

4 Effekter af 'Forældre sammen – hver for sig'

4.1 Forældres oplevelse af indsatsens betydning

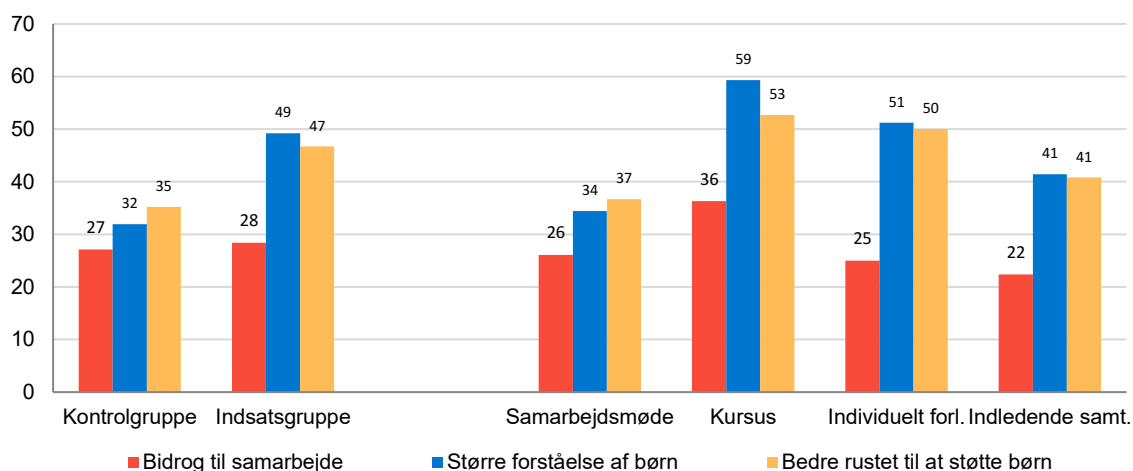
Både ved andet og tredje måletidspunkt er forældrene blevet spurgt om, hvordan de selv oplever, at Statsforvaltningen har hjulpet dem i forhold til deres forældresamarbejde, deres forståelse for deres børns reaktioner og deres evne til at støtte deres børn i skilsmisseprocessen. Derudover er forældrene blevet spurgt, om de har fået løst det problem, der var årsag til, at de henvendte sig til Statsforvaltningen, og om de vil anbefale andre i samme situation som dem selv at opsøge Statsforvaltningen.

Sammenligningen af indsatsgruppens og kontrolgruppen i Figur 4.1 viser, at der ikke er forskel på andelen af kontrolgruppen og indsatsgruppen, der mener, at Statsforvaltningen har bidraget til et bedre samarbejde, idet der i begge grupper, på tværs af de tilbud, de har modtaget, er 27-28 %, der mener, at Statsforvaltningen har bidraget til, at deres forældresamarbejde er blevet bedre. Ser vi nærmere på de forskellige indsats typer, finder vi dog en signifikant forskel på kursusgruppen og de øvrige indsats typer, hvor 36 % af kursusgruppen angiver, at Statsforvaltningen har bidraget til et bedre forældresamarbejde, mod hhv. 22-26 % af de øvrige grupper.

Når det gælder forståelsen af børnenes behov og evnen til at støtte børnene, finder vi derimod markante forskelle på indsats- og kontrolgruppen, idet 49 og 47 % af indsatsgruppen oplever, at de har fået større forståelse for deres børns behov og oplever sig bedre rustet til at støtte deres børn mod kun 32 og 35 % af kontrolgruppen.

Ser vi nærmere på de forskellige indsats typer, angiver hele 59 % af kursusgruppen, at de er blevet bedre til at forstå deres børn, mens 53 % føler sig bedre rustet til at støtte børnene. I gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, er det omkring 50 %, mens det i gruppen, der ikke har deltaget i mere end en indledende samtale, er 41 %, der mener, at Statsforvaltningen har gjort dem bedre til at håndtere børnene.

Figur 4.1 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens egen oplevelse af indsatsens betydning for samarbejde, forståelse af børn og redskaber til at støtte børn et år efter indsatsen. Procent.

Anm.: N: Alle = 686, Udvalgte = 620. Samarbejde: sml. af hele indsats og kontrol ikke signifikant, sml. af undertyper: p = 0,023. Forståelse af børn: p < 0,000. Rustet til at støtte børn: p = 0,005.

Forældrene er derudover blevet spurgt, om Statsforvaltningen bidrager til mestring af brud. Her finder vi en signifikant forskel på kursusgruppen og de øvrige grupper efter 4-5 måneder, men ikke efter et år. I alle grupper er der flere, der mener, at Statsforvaltningen har bidraget til, at de er blevet bedre til at mestre bruddet, da vi spurgte dem efter et år (37 %), end da vi spurgte dem efter 4-5 måneder (28 %).

Endelig har vi som sagt spurgt forældrene, om de har fået løst deres oprindelige problem, og om de vil anbefale Statsforvaltningen til andre. I forhold til disse to spørgsmål ser vi ikke signifikante forskelle på indsats- og kontrolgruppen. 4-5 måneder er der således samlet set 36 %, der oplever, at de har fået løst deres oprindelige problem – efter et år er denne andel steget til 41 %. På tværs af afdelinger angiver hhv. 62 og 60 % af forældrene efter 4-5 måneder og efter et år, at de vil anbefale andre at opsøge Statsforvaltningen.

4.2 Effekt på konflikt og samarbejde

Det primære formål med indsatsen er at give forældrene redskaber til at samarbejde og håndtere deres konflikter. Forventningen har derfor været, at indsatsen vil forårsage en sænkelse af forældrenes konfliktniveau og øge deres evne til at håndtere samarbejdet omkring børnene.

Forældrenes konfliktniveau og samarbejde omkring deres børn er, som også beskrevet i afsnit 2.3.1.2, målt ved hjælp af en konfliktkala baseret på en 8-trins-konflikttrappe med udsagn knyttet til hvert trin på trappen, samt et spørgsmål om, hvorvidt forældrene formår at samarbejde omkring det vigtigste i deres barns liv. Derudover har vi specifikt spurgt dem om, hvorvidt de er enige om deres barns/børns samværsordning, deres barns/børns bopæl, og hvem der skal have forældremyndighed over barnet/børnene, og vi har spurgt dem, i hvilken grad de er uenige om barnets opdragelse og skolegang. Endelig har vi spurgt om forældrenes kommunikationshyppighed og -form som et mål for deres samarbejde.

4.2.1 Udviklingen i konfliktniveau for alle og separat for højkonflikte forældre

Ved sagens begyndelse har forældrene i undersøgelsen et gennemsnitligt konfliktniveau på 4,1, når vi beder dem placere sig selv på konflikttrappen.

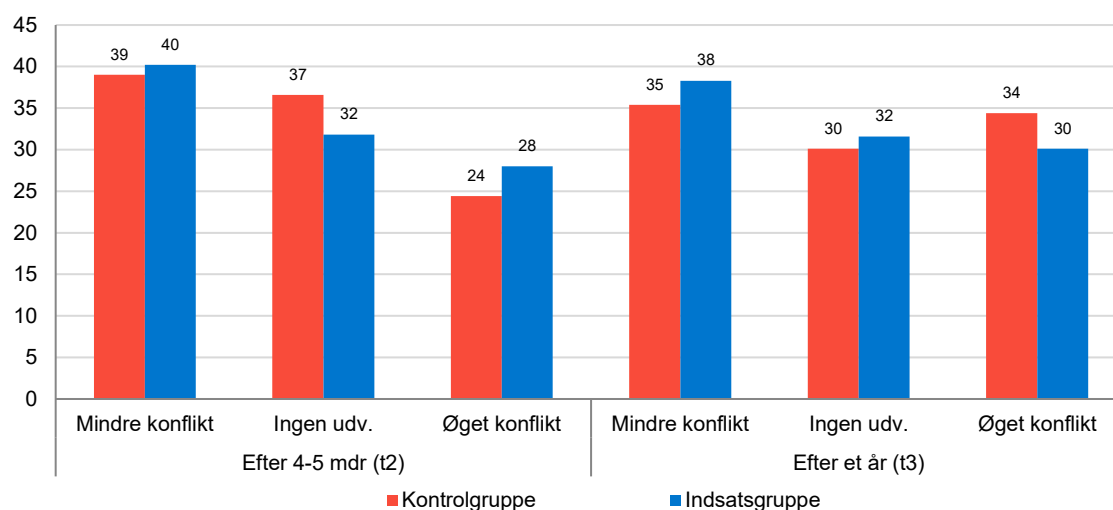
20 % har et lavt konfliktniveau, svarende til at de har enkelte uenigheder, men grundlæggende respekterer hinanden, mens 47 % har et højt konfliktniveau, svarende til at de har opgivet at tale sammen eller opfatter hinanden fjendtligt. Vi betegner her denne gruppe som højkonfliktgruppen eller de højkonflikte forældre.

Efter 4-5 måneder har begge grupper bevæget sig i positiv retning, idet 35 % nu har et lavt konfliktniveau, mens andelen med et højt konfliktniveau er faldet til 40 %. Efter et år er andelen med et lavt konfliktniveau fortsat 36 %, mens højkonfliktgruppen mellem andet og tredje måletidspunkt er vokset en smule til 44 %.

Vi finder dog, som Figur 4.2 viser, ingen signifikante forskelle på udviklingen i indsats- og kontrolgruppen, når vi opdeler hele gruppen i andelen med positiv, negativ eller ingen ændring – hverken efter 4-5 måneder eller efter et år. Alt i alt finder vi, at ca. 40 % har sænket deres konfliktniveau et eller flere trin på 8-trins-konflikttrappen efter 4-5 måneder, mens en fjerdedel udvikler et

højere konfliktniveau. Et år efter indsatsstart har ca. 36 % sænket deres konfliktniveau, mens 32 % oplever et øget konfliktniveau.

Figur 4.2 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens udvikling i konfliktniveau fra sagsstart til andet og tredje måletidspunkt. Alle. Procent.

Anm.: N (t2) = 778. N (t3) = 681. Ikke signifikante forskelle.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Gennemsnitligt flytter både indsats- og kontrolgruppen sig, som Tabel 4.1 viser, 0,3-0,4 punkter nedad på konfliktskalaen fra sagens begyndelse til 4-5 måneder efter. Efter et år har de dog gennemsnitligt kun rykket sig 0,1-0,2 punkter nedad. Ser vi på de enkelte indsatser, flytter kursusgruppen sig gennemsnitligt mere end de øvrige grupper, mens gruppen, der kun har deltaget i en indledende samtale, flytter sig mindst. Med denne opgørelsesmetode ser vi altså fortsat ingen forskel på de overordnede grupper, men ser, inden for indsatsgruppen, at kursusgruppen i højere grad flytter sig positivt end gruppen, der blot har deltaget i en indledende samtale.

Tabel 4.1 Gennemsnitlig ændring i forældres konfliktniveau. Point på konfliktrappe.

	Ændring 1.- 2. måletidspunkt	Konfidensinterval 1.-2. måletidspunkt	Ændring 1.- 3. måletidspunkt	Konfidensinterval 1.-3. måletidspunkt
Kontrolgruppe	-0,30	-0,52 – -0,09	-0,11	-0,40 – 0,17
Indsatsgruppe	-0,39	-0,56 – -0,21	-0,18	-0,38 – 0,01
Samarbejdsrunde	-0,31	-0,54 – -0,08	-0,18	-0,49 – 0,12
Kursus	-0,63	-0,91 – -0,34	-0,39	-0,70 – -0,08
Individuelt forløb	-0,37	-0,83 – -0,10	-0,31	-0,79 – 0,16
Indledende samtale	-0,16	-0,43 – 0,11	0,10	-0,20 – 0,41

Anm.: N = 716/618. Signifikans: Forskel på kursusgruppe og indledende samtale ved både andet og tredje måletidspunkt, p = 0,019/0,026.

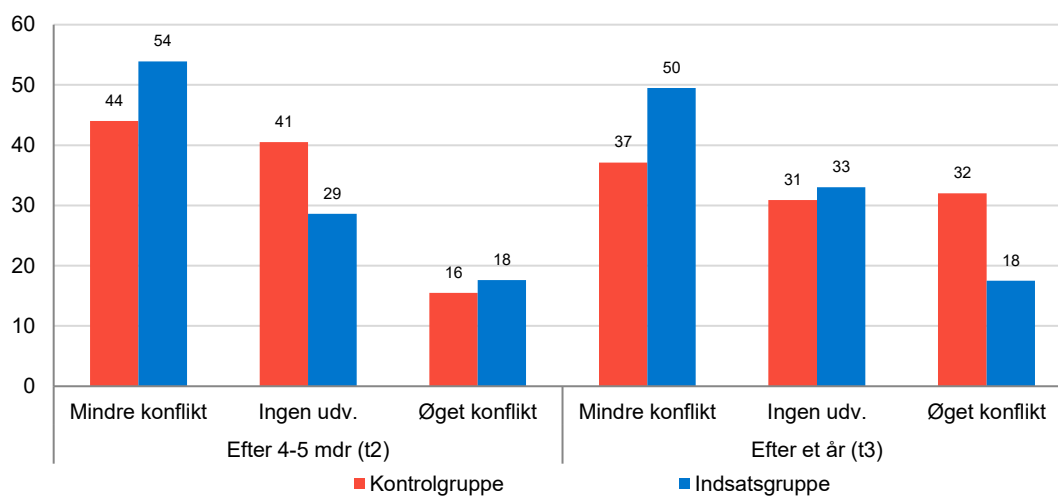
Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Ser vi specifikt på dem, der ved sagsstart havde et højt konfliktniveau (5-8 på konfliktrappen) ved sagens begyndelse – dvs. at de angav, at de havde opgivet at tale sammen eller fx havde fjendtlige opfattelser af hinanden, finder vi i Figur 4.3, at indsatsgruppen i højere grad end kontrolgruppen har sænket deres konfliktniveau både efter 4-5 måneder (knap så signifikant) og efter et år (signifikant).

Vi ser således, at 54 % af de højkonflikte i indsatsgruppen har sænket deres konfliktniveau et eller flere trin mod 44 % af kontrolgruppen. Efter et år er der stadig 50 % af de højkonflikte i indsatsgruppen, der har sænket deres konfliktniveau mod 37 % af kontrolgruppen. Her ser vi derudover også forskelle i den anden ende, idet hele 32 % af de højkonflikte i kontrolgruppen har oplevet et øget konfliktniveau efter et år mod 18 % af de højkonflikte i indsatsgruppen.

Gennemsnitligt flytter de højkonflikte forældre i kontrolgruppen sig fra 5,7 til 4,9 på konfliktskalaen, mens indsatsgruppen flytter sig fra 5,7 til 4,5.

Figur 4.3 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens udvikling i konfliktniveau fra sagsstart til andet og tredje måletidspunkt. Kun forældre med højt konfliktniveau. Procent.

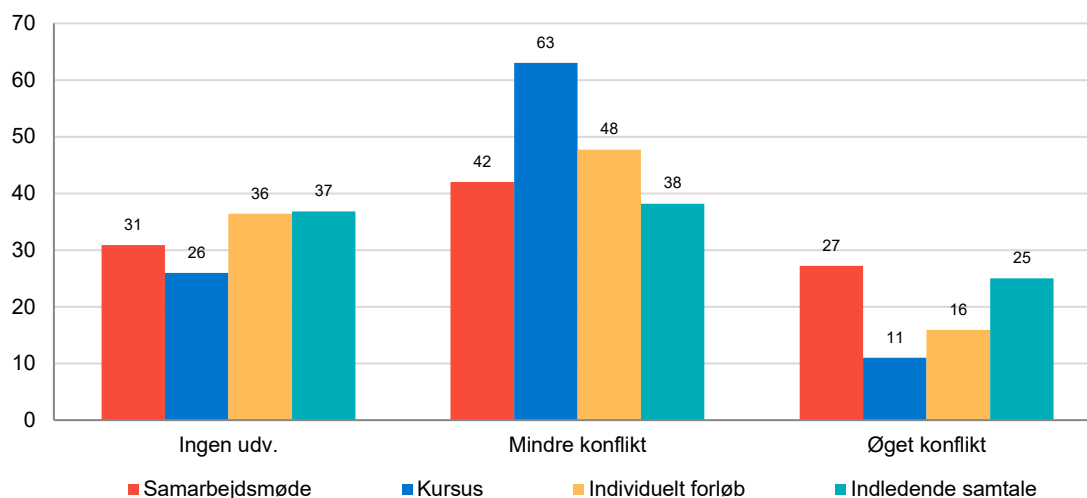

Anm.: N (t2) = 361. N (t3) = 309. Signifikans: T2: p = 0,075, T3: p = 0,013.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Ser vi nærmere på de enkelte indsatstyper i Figur 4.4, finder vi, at det i særlig grad er de højkonflikte forældre i kursusgruppen, der har sænket konfliktniveauet, idet 63 % af denne gruppe oplever et lavere konfliktniveau efter et år mod hhv. 38 % af forældre, der blot har deltaget i indledende samtale, og 48 % af forældre, der har deltaget i et individuelt forløb.

Figur 4.4 Sammenligning af udvikling i konfliktniveau fra sagsstart til tredje måletidspunkt for udvalgte indsatsstyper. Kun forældre med højt konfliktniveau. Procent.

Anm.: N = 274. Signifikans: $p = 0,036$.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikt håndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Når vi ser på andelen, der flytter sig fra et mellemhøjt (3-4 på konfliktskalaen) eller et højt konfliktniveau (5-8 på skalaen) til et lavt (1-2 på skalaen), kan vi blandt alle forældre i Statsforvaltningen konstatere en positiv forandring i den tid, de får deres sag behandlet i Statsforvaltningen, og vi ser, at der fortsat efter et år er flere med et lavt konfliktniveau, end vi så ved sagens begyndelse. Når vi sammenligner hele indsatsgruppen med kontrolgruppen, ser vi ingen forskelle i udviklingen i konfliktniveau. Kursusgruppen skiller sig dog ud fra de øvrige grupper i indsatsgruppen ved et større fald i konfliktniveau.

Blandt højkonfliktforældrene bevæger indsatsgruppen sig i højere grad end kontrolgruppen positivt mod et lavere konfliktniveau. Det gælder i særlig grad kursusgruppen.

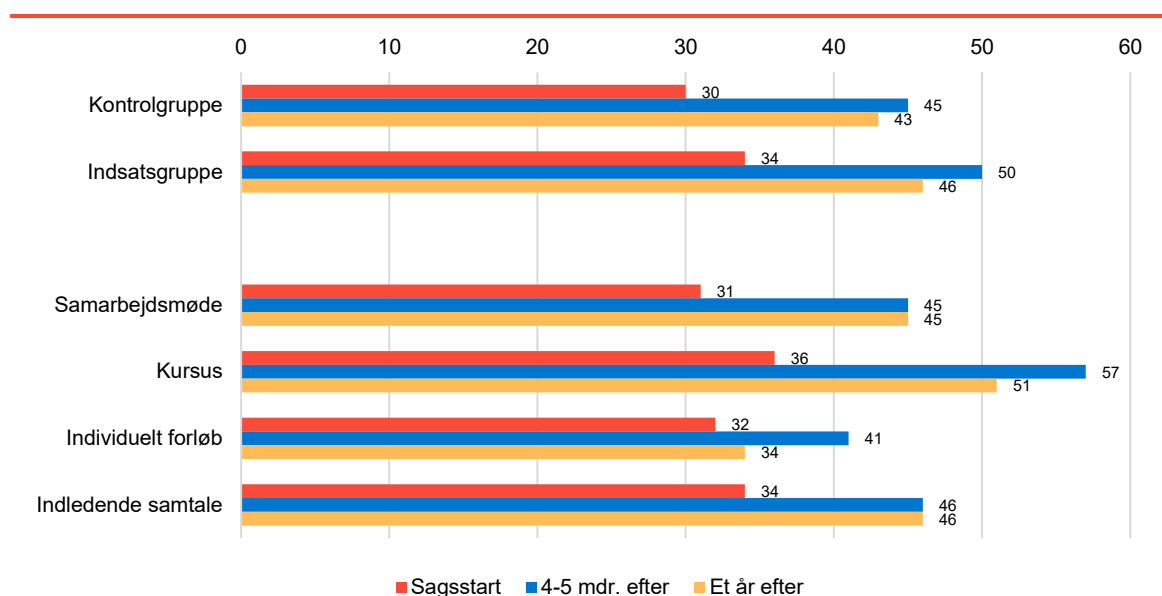
4.2.2 Udvikling i forældresamarbejde for alle og separat for højkonflikte forældre

Ligesom det gjaldt udviklingen i konfliktniveau, ser vi en generel forbedring i andelen af forældre, der oplever, at de kan håndtere deres samarbejde omkring børnene. Overordnet er der ikke forskel på indsats- og kontrolgruppen, men vi ser i Figur 4.5, at kursusgruppen ved andet måletidspunkt i højere grad end de øvrige grupper erklærer sig enige i, at de kan håndtere deres samarbejde (57 % mod 41-46 %). Ved tredje måletidspunkt er der fortsat en lidt større andel af denne gruppe, der er enige i, at de kan håndtere deres samarbejde, men forskellen er ikke længere signifikant.

Generelt oplever 38-43 % af forældrene med førstegangssager i Statsforvaltningen, at deres samarbejde forbedres fra sagens begyndelse, til vi spørger dem igen 4-5 måneder efter sagens start. Nogenlunde samme andel (37-40 %) har oplevet en forbedring, når vi spørger dem efter et år. 22-23 % oplever en forværring fra sagsstart til 4-5 måneder efter sagsstart, mens 27-28 % har oplevet en forværring, når vi spørger dem efter et år.

Dette resultat bekræfter altså det billede, vi så i Figur 4.1, hvor kursusgruppen i højere grad end de øvrige grupper erklærede sig enige i, at Statsforvaltningen havde bidraget til et bedre forældresamarbejde. Resultaterne her tyder dog på, at effekten af kurset, når vi ser på oplevelsen af samarbejdet, primært kan ses på kort sigt.

Figur 4.5 Udviklingen i andelen af kontrol- og indsatsgruppe, der kan håndtere deres samarbejde omkring børnene fra sagsstart til hhv. 4-5 måneder efter og til et år efter. Procent.

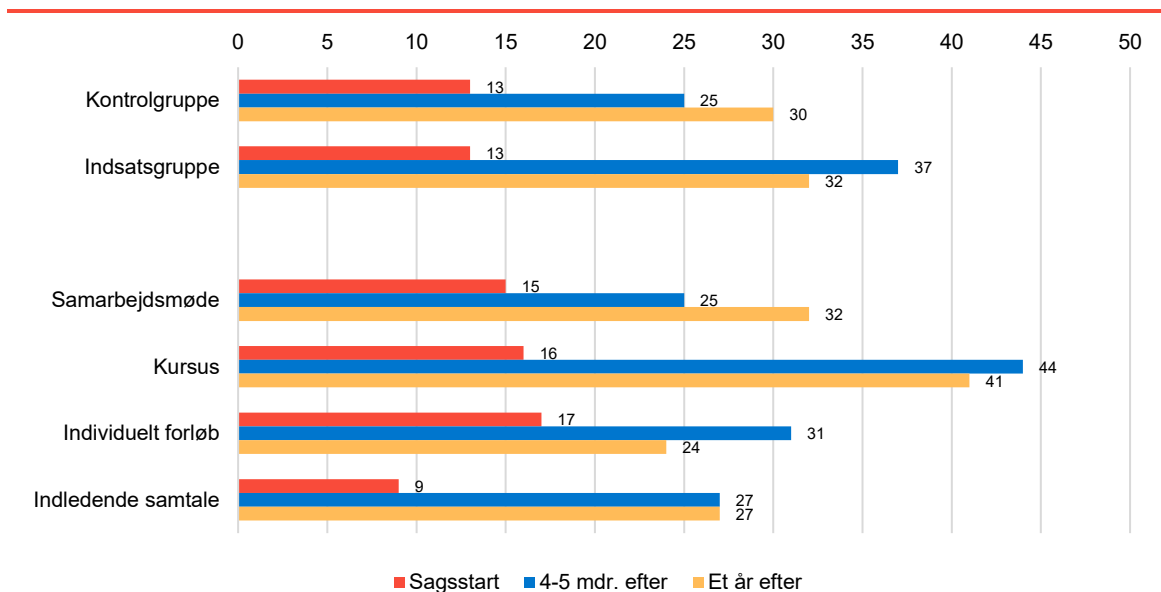
Anm.: N: T2 = 778/695. T3 = 681/600. Signifikant forskel på kursusgruppen og de øvrige grupper efter 4-5 måneder ($p = 0,027$).

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Som det gjaldt, da vi præsenterede udviklingen i forældrenes konfliktniveau, finder vi også her signifikant forskel på hele indsats- og kontrolgruppen, når vi i Figur 4.6 ser separat på de højkonflikte forældre – men kun ved andet måletidspunkt kort tid efter sagens formodede afslutning. Ved sagens start oplevede kun 13 % af denne gruppe, at de kunne håndtere samarbejdet omkring deres børn, mens det samme gjaldt 25 % af kontrolgruppen og 37 %, da vi spurgte dem kort tid efter mødet med Statsforvaltningen (4-5 måneder efter sagens begyndelse). Opdelt på de enkelte indsats typer, er det især kursusgruppen, der efter 4-5 måneder i højere grad oplever at kunne håndtere deres samarbejde, idet hele 44 % af denne gruppe på dette tidspunkt oplever, at de er i stand til at håndtere samarbejdet mod 25-31 % af de øvrige grupper.

Ved tredje måletidspunkt er forskellen på de højkonflikte indsats- og kontrolgruppeforældres udvikling i oplevelse af at kunne håndtere samarbejdet omkring børnene dog forsvundet, hvilket især skyldes at gruppen, der har været til et samarbejds møde i kontrolgruppen, i nogen grad har indhentet kursusgruppen.

Figur 4.6 Udviklingen i andelen af kontrol- og indsatsgruppe, der kan håndtere deres samarbejde omkring børnene fra sagsstart til hhv. 4-5 måneder efter og til et år efter. Kun forældre med højt konfliktniveau. Procent

Anm.: N: T1 = 351/309, T2 = 351/323, T3 = 309/269. Signifikans: T2: p = 0,028/0,023, T3 = ikke signifikant.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018

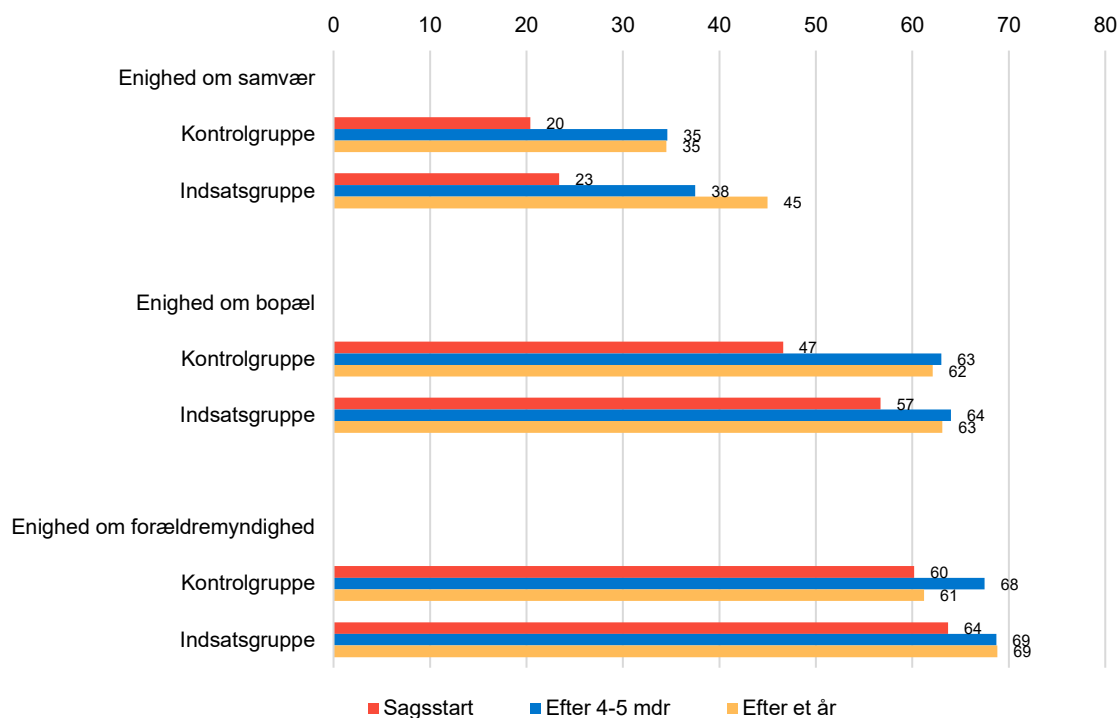
4.2.3 Enighed om samvær, bopæl og forældremyndighed

Ud over den generelle oplevelse af at kunne håndtere forældresamarbejdet, har vi også spurgt forældrene om deres grad af enighed om samvær, barnets bopæl og forældremyndighed. Figur 4.7 viser, at forældrene både ved sagens begyndelse og senere i højere grad kan enes om bopæl og forældremyndighed, mens færre er enige om samvær. Vi ser dog en markant stigning i andelen af både indsats- og kontrolgruppen, der er enige om samværsordningen fra sagsstart (20-23 %) til 4-5 måneder efter sagsstart (35-38 %), og at enigheden blandt indsatsgruppen er steget yderligere, når vi spørger dem efter et år (45 % er enige).

I forhold til enigheden om barnets bopæl sker der fra sagsstart til 4-5 måneder efter en markant stigning i andelen af kontrolgruppen, der kan enes om barnets bopæl, mens udviklingen blandt indsatsgruppen her er mere moderat. Det skyldes dog, at kontrolgruppen som udgangspunkt er mindre enige om barnets bopæl end indsatsgruppen, idet der i forhold til denne faktor er signifikant forskel på indsats- og kontrolgruppen ved sagsstart.

I forhold til enigheden om forældremyndighed er udviklingen fra sagsstart til et år efter mere begrænset. I kontrolgruppen sker der fra sagens begyndelse til 4-5 måneder efter sagens start en stigning fra 60 til 68 %, der er enige om forældremyndighed, men efter et år er enigheden den samme som ved sagsstart. I indsatsgruppen sker der en lille positiv udvikling i enigheden om forældremyndighed fra 64 % ved sagsstart til 69 % efter såvel 4-5 måneder og et år.

Figur 4.7 Udvikling i andelen af indsats- og kontrolgruppen, der er enige om samvær, bopæl og forældremyndighed. Alle. Procent.

Anm.: N: T1 = 777, T2 = 777, T3 = 677. Signifikans: Samvær (T3): $p = 0,023$, Bopæl (T1): $p = 0,028$. FM (T3): $p = 0,064$. Øvrige sammenhænge ikke signifikante.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Ser vi på udviklingen for de enkelte indsatsstyper fra sagens begyndelse til et år efter, finder vi, at andelen af kursusgruppen, der er enige om samværsordningen, stiger fra 23 % til 47 %. Tilsvarende ser vi en stigning fra 16 til 36 %, der er enige om samværsordningen, i gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb. I gruppen, der har været til et samarbejds møde, stiger andelen, der er enige om samvær, mere moderat fra 20 til 34 %.

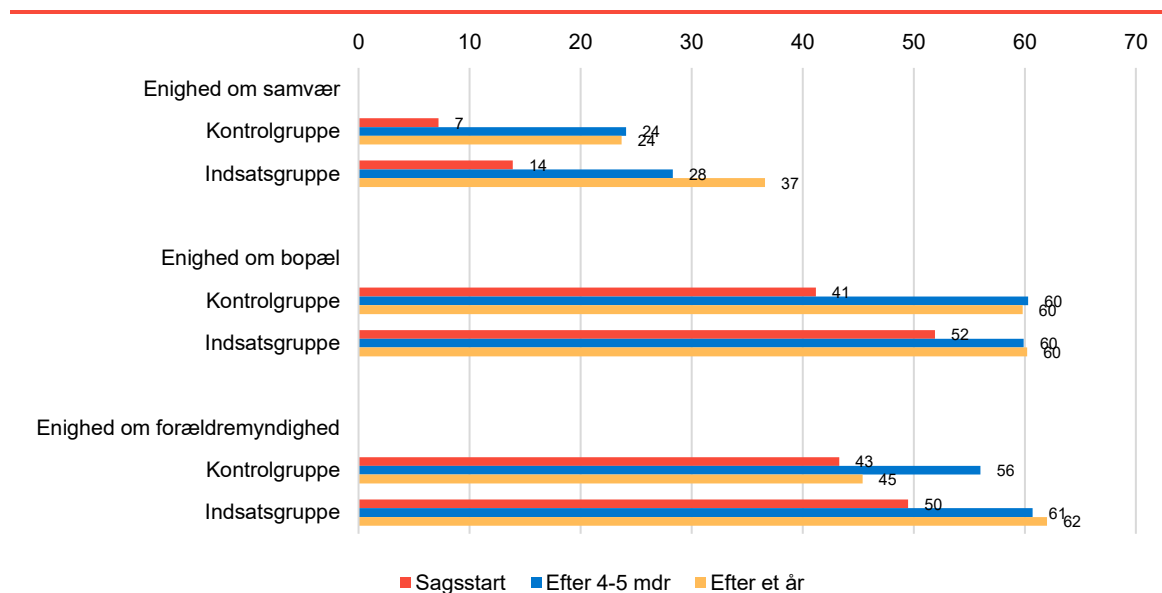
Andelen af kursusgruppen, der er enige om bopæl, stiger en smule fra 51 til 58 %, mens enigheden i gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, ligger stabilt på 60-63 %. I samarbejds møde-gruppen stiger andelen, der er enige om bopæl, derimod markant fra 45 til 63 %.

Andelen af kursusgruppen, der er enige om forældremyndighed, ligger i både kursusgruppen, i gruppen, der har fået et individuelt forløb, og i gruppen, der har været til et samarbejds møde stabilt på hhv. 73 % (kursus), 61-60 % (individuelt forløb) og 60-62 %. Forklaringen på den lille stigning i indsatsgruppens enighed om forældremyndighed, som vi så i Figur 4.7, skyldes derfor udelukkende, at den del af indsatsgruppen, der kun har været til en indledende samtale, i højere grad er blevet enige om forældremyndighed i løbet af indsatsperioden.

Ser vi i Figur 4.8 udelukkende på de forældre, der ved sagens begyndelse havde et højt konfliktniveau, ser vi igen i både indsats- og kontrolgruppen en markant udvikling i andelen, der kan enes om samvær fra sagens begyndelse til et år efter. I kontrolgruppen var der kun 7 %, der angav, at de var enige om samvær ved sagens begyndelse – efter 4-5 måneder og efter et år, gælder det 24 %. I indsatsgruppen var der en lidt større andel (14 %) af de højkonflikte forældre, der var enige om samværsordningen ved sagens begyndelse, men også her ser vi en markant udvikling til 28 %

4-5 måneder efter sagsstart og til 37 % et år efter sagsstart. I forhold til enighed om bopæl er det kontrolgruppen, der udvikler sig mest i positiv retning, mens indsatsgruppen samlet rykker sig lidt mere, når det gælder enigheden om forældremyndighed.

Figur 4.8 Udvikling i andelen af indsats- og kontrolgruppen, der er enige om samvær, bopæl og forældremyndighed. Kun højkonflikte. Procent

Anm.: N: T1 = 363, T2 = 363, T3 = 313. Signifikans: Samvær (T3): $p = 0,022$, FM (T1): $p = 0,012$, (T2): $p = 0,050$, (T3): $p = 0,003$. Øvrige sammenhænge: ikke signifikante.

Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Derudover har vi spurgt forældrene specifikt om deres enighed eller mangel på samme i forhold til børnenes opdragelse og skolegang. Her er der ingen forskel på udviklingen i indsats- og kontrolgruppen, og generelt rykker forældrene sig kun lidt henover projektperioden.

4.2.4 Kommunikationshyppighed og form

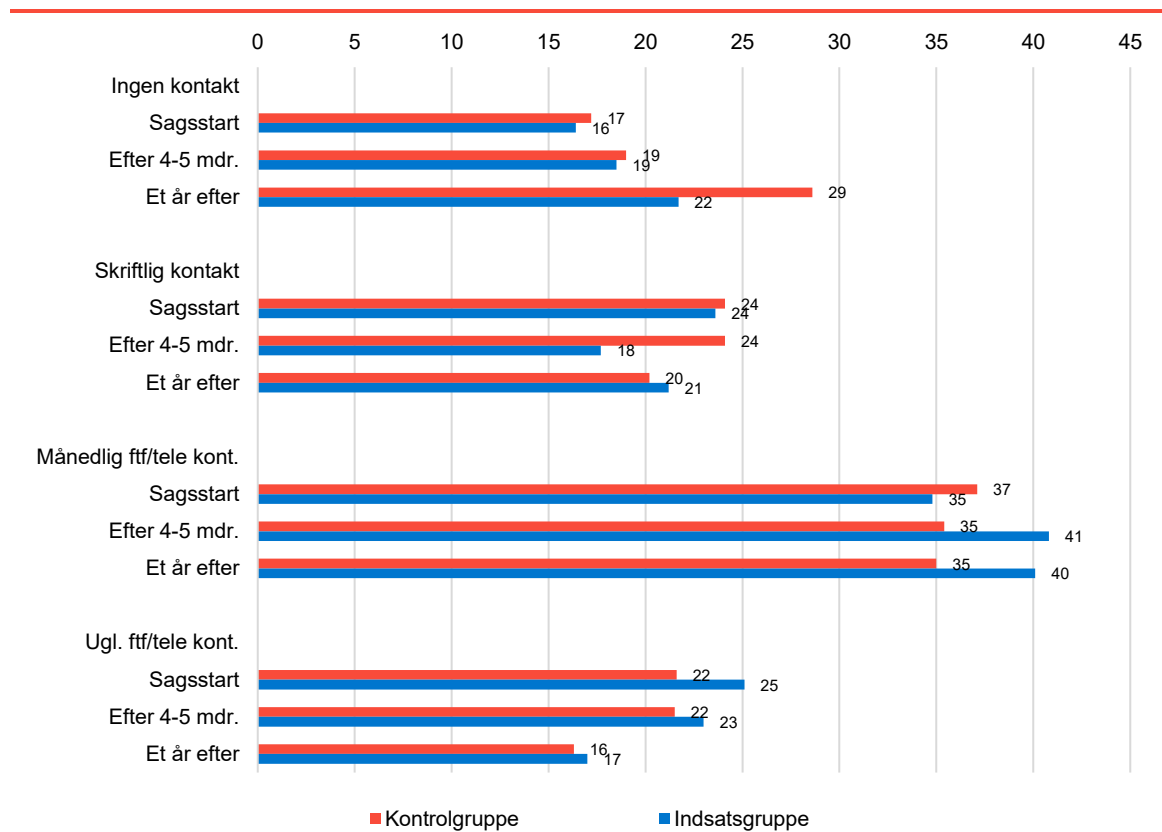
Kommunikationshyppighed og -form hænger tæt sammen med, hvor godt forældrene synes, de håndterer deres samarbejde og bruges derfor også som et mål på effekten af indsatsen. Forældrene er i denne undersøgelse blevet spurgt, hvor ofte de er i kontakt med hinanden:

- hvor de mødes ansigt til ansigt
- hvor de taler i telefon sammen
- hvor de skriver sammen via sms'er, mails eller lignende.

På baggrund af disse spørgsmål konstruerede vi en samlet skala, hvor ugentlig fysisk kontakt eller ugentlig telefonisk kontakt betegnes som et højt niveau af kommunikation, mens fravær af fysisk og skriftlig kontakt udgør det laveste niveau af kommunikation. Figur 4.9 viser, hvordan forældrenes kommunikationshyppighed og -form ændrer sig henover undersøgelsesperioden. Vi ser, at andelen, der ikke er i kontakt med hinanden hverken fysisk eller skriftligt, stiger fra sagens begyndelse til et år efter, samtidig med at andelen, der er i fysisk eller telefonisk kontakt med hinanden hver uge, falder. Samlet set er der en lidt større andel af indsatsgruppen, der mindsker deres kontakthypighed, men det sker i højere grad ved, at de overgår fra ugentlig til månedlig kommunikation. I

kontrolgruppen er der derimod flere, der efter et år ikke er i kontakt med den anden forælder hver måned.

Figur 4.9 Udvikling i indsats- og kontrolgruppens kommunikationshyppighed og -form. Alle. Procent.

Anm.: N: T1 = 777, T2 = 777, T3 = 658. Forskelle ikke signifikante.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

4.2.5 Delopsamling

I forhold til forældrenes konfliktniveau og samarbejde kan vi således konkludere, at hele gruppen flytter sig positivt, men at der, når vi ser på hele gruppen, ikke er forskel på udviklingen i konfliktniveau i indsats- og kontrolgruppen. Kursusgruppen skiller sig dog ud fra de øvrige indsatsgrupper ved i lidt højere grad at sænke deres konfliktniveau.

De højkonflikte forældre i indsatsgruppen rykker sig mere i positiv retning end tilsvarende gruppe i kontrolgruppen. Det gælder i særlig grad højkonflikte forældre, der har deltaget i kursusforløbet.

Samme billede ser vi, når vi spørger til forældrenes håndtering af samarbejdet omkring børnene, hvor vi ser en generel forbedring i oplevelsen af at kunne håndtere samarbejdet i hele gruppen, men ikke nogen overordnet forskel på indsats- og kontrolgruppe. Ved andet måletidspunkt, kort tid efter sagens afslutning, skiller kursusgruppen sig ud fra de øvrige indsatsgrupper, ved en større andel, der oplever at kunne håndtere deres samarbejde. Ser vi særskilt på de højkonflikte forældre, finder vi en effekt af indsatsen, når vi sammenligner hele indsats- og kontrolgruppen kort tid efter sagens formodede afslutning. Den positive udvikling i samarbejdet omkring børnene blandt de højkonflikte forældre gælder i særlig grad kursusgruppen. I modsætning til udviklingen i

konfliktniveau forsvinder forskellen på de højkonflikte deltagere i indsats- og kontrolgruppen dog mellem andet og tredje måletidspunkt, så vi ikke længere på dette tidspunkt ser signifikante sammenhænge.

Når vi ser på den specifikke enighed om samværsordningen, barnets bopæl og forældremyndighed, ser vi, at den samlede gruppe af forældre i Statsforvaltningen bliver mere enige om såvel samvær og barnets bopæl henover projektperioden, mens de ikke rokker sig så meget i forhold til enigheden om forældremyndighed, der i forvejen er relativt høj. Indsatsgruppen flytter sig mere i forhold til enighed om samvær, mens kontrolgruppen flytter sig mere i forhold til enighed om barnets bopæl. Kontrolgruppen har dog også et lavere udgangspunkt i forhold til enighed om bopæl, idet der i forhold til denne faktor er signifikant forskel på kontrolgruppen og indsatsgruppen ved sagens start.

Henover undersøgelsesperioden ser vi et mindre fald i forældrenes kommunikationshyppighed, hvor færre er i fysisk eller telefonisk kontakt med hinanden hver uge, og hvor en større andel af især kontrolgruppen slet ikke er i kontakt med hinanden.

4.3 Effekt på forældreskab og samvær

Ud over et fald i konfliktniveauet og en forbedring af forældresamarbejdet var forventningen, at forældre, der deltog i indsatsen, ville få nogle redskaber til bedre at forstå og støtte deres børn – dvs. i det hele taget blive bedre til at tackle deres forældreskab. En afledt effekt heraf kunne være ændringer i samværsordningen, så samværsforældrene får mere tid sammen med deres børn. Dette er dog ikke et selvstændigt succeskriterie, da det primære mål er, at forældrene finder en fælles løsning, som bedst muligt støtter op om barnets hverdagsliv og trivsel.

Som allerede nævnt i afsnit 4.1, oplever forældrene i indsatsgruppen i højere grad end kontrolgruppen, at Statsforvaltningen har givet dem *selv* bedre muligheder for at støtte og forstå deres barn. I dette afsnit er der især fokus på det fælles forældreskab og på den anden forælders forældreevne, som vi måler ved at spørge forældrene, om de oplever, at begge forældre vægter barnets behov højere end deres egne individuelle behov, og om de mener, at den anden forælder er en god forælder. Derudover har vi spurgt, om der er kontakt mellem samværsforælderen og barnet, og hvilken samværsordning forældrene praktiserer.

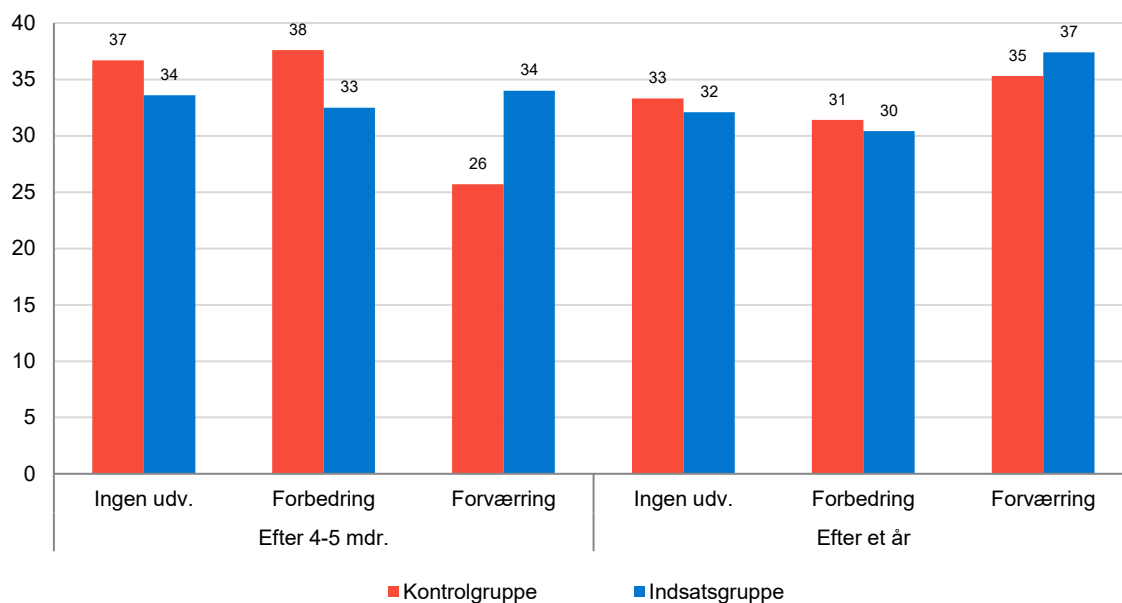
Figur 4.10 viser, at der efter 4-5 måneder er en højere andel af indsatsgruppen, der har oplevet en *forværring* i forældrenes samlede evne til at tilsidesætte egne behov til fordel for barnets, idet 34 % af indsatsgruppen mod 26 % af kontrolgruppen i mindre grad oplever, at forældrene vægter barnets behov højere end forældrenes egne individuelle behov. Efter et år er der derimod ingen forskel på indsats- og kontrolgruppen. Ud af den samlede gruppe oplever knap en tredjedel forbedring af forældrenes evne til selvtilsidesættelse, mens en lidt større andel oplever en forværring.

I forhold til oplevelsen af den anden forælders forældreevne sker der for begge grupper en lille forværring, således at lidt færre oplever, at den anden forælder er en god forælder efter 4-5 måneder og efter et år sammenlignet med ved sagens begyndelse.

De adspurgte forældre synes altså selv, at de bliver bedre forældre, *samtidig* med at de i mindre grad oplever, at den anden forbedrer sine forældreevner. Dette lidt paradoksale resultat kan teo-

retisk skyldes, at de forældre, der deltager i spørgeskemaet, gennemsnitligt har flere (omsorgs)ressourcer, end dem, der ikke deltager. En anden forklaring kan dog være, at forældrene i indsatsgruppen har fået højere idealer om forældreskab og derfor er mere kritisk indstillede over for den andens forældreskab.

Figur 4.10 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens udvikling i oplevelsen af, at begge forældre vægter børns behov højere end egne individuelle behov fra sagsstart til andet og tredje måletidspunkt. Procent.

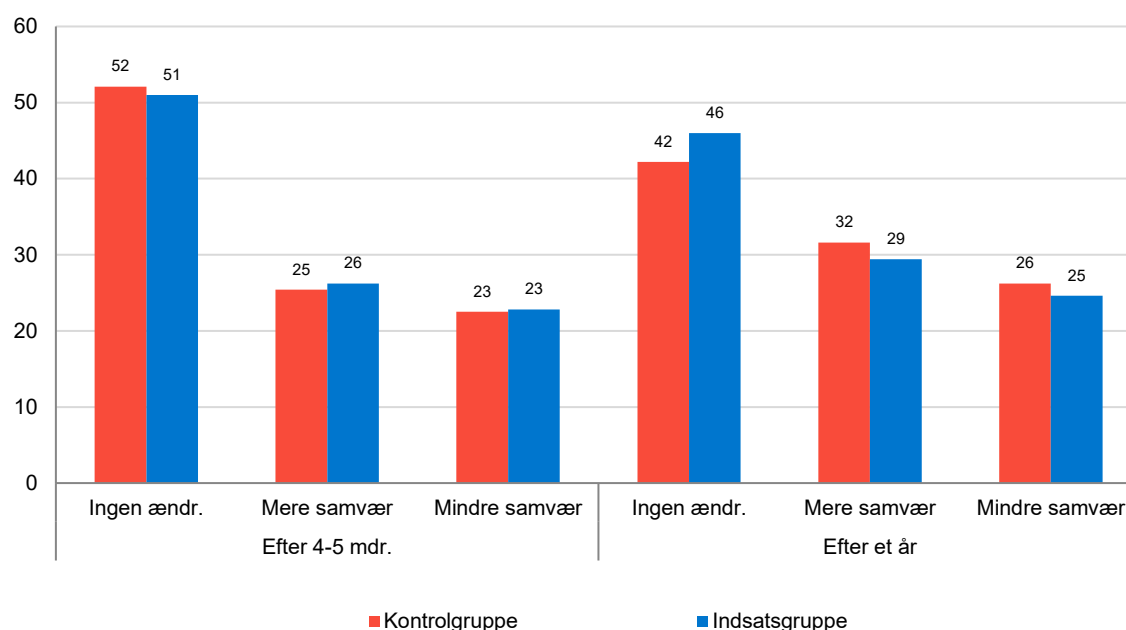

Anm.: N: T2 = 778. T3 = 681. Signifikans: T2: p = 0,067, T3: ikke signifikant.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

I forhold til udviklingen i mængden af samvær er der, som Figur 4.11 viser, ikke forskel på indsats- og kontrolgruppen. 4-5 måneder efter sagens begyndelse har halvdelen ikke ændret i deres samværsordning, mens en fjerdedel af samværsforældrene har fået mere samvær, samtidig med at en fjerdedel har fået mindre. Et år efter er andelen, der har fået øget samvær, vokset til ca. 30 %.

Figur 4.11 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens udvikling i samværstid fra sagsstart til andet og tredje måletidspunkt. Procent.

Anm.: N: T2 = 778. T3 = 681. Signifikans: T2: ikke signifikant, T3: ikke signifikant.

Kilde: VIVE: Effekttundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

4.3.1 Delopsamling

Effekten af indsatsen på forældrenes forældreevne er altså relativt stor, når vi spørger til deres eget udbytte af indsatsen, men negativ og senere ikke eksisterende, når vi spørger til forældrenes oplevelse af den anden forælder. Det tolker vi som, at forældrene, der har deltaget i indsatsen, har fået et andet blik på det ideelle forældreskab og derfor er mere kritisk indstillet over for den andens forældreskab.

Deltagelsen i indsatsen flytter hverken mere eller mindre på mængden af samvær mellem samværsforælderen og barnet, end deltagelsen i Statsforvaltningens øvrige tilbud. Samlet set får ca. 30 % af samværsforældrene mere samvær med det udvalgte barn henover perioden, mens en fjerdedel får mindre.

4.4 Effekt på børnetrivsel

En af hovedbegrundelserne for at igangsætte forsøgsprojektet var en forhåbning om, at man ved at hjælpe forældrene til et bedre samarbejde og et lavere konfliktniveau kunne mindske belastningen af de børn, der bliver genstand for en forældreansvarssag.

Effektevalueringen har derfor fokuseret på at måle, om børnenes trivsel ændrer sig henover undersøgelsesperioden. Det har vi gjort ved at udvælge et undersøgelsesbarn, som forældrene i hver undersøgelsesrunde har besvaret spørgsmål for. Børnenes trivsel er målt ved hjælp af enkeltspørgsmål om forældrenes bekymring for børnene samt det standardiserede instrument SDQ – Strengths and Difficulties Questionnaire (2-17-årige børn) og ASQ – Ages and Stages Questionnaire (0-1-årige børn). Da antallet af forældre, der har besvaret ASQ-spørgsmålene, er relativt

lille, og da scoren på ASQ og SDQ er vanskelig at sammenligne, har det dog ikke været muligt at bruge ASQ-spørgsmålene i den statistiske undersøgelse.

Ud over spørgsmålene om det udvalgte barn er forældrene også blevet bedt om at svare på, om deres nuværende samarbejde og konflikter påvirker alle deres fælles børn.

4.4.1 Måling af udvikling i trivsel ved hjælp af SDQ-instrumentet

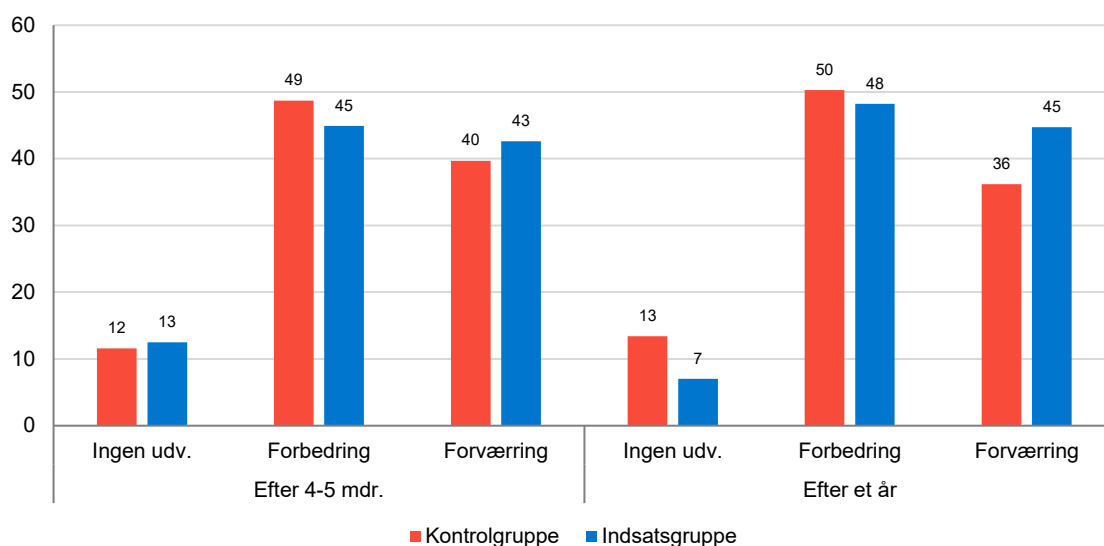
Børnene, der via deres forældre er i kontakt med Statsforvaltningen, har gennemsnitligt en dårligere trivsel ved sagens begyndelse end børn i den generelle børnebefolkning. I Danmark befinder 83-84 % af 5-7-årige og 10-12-årige drenge sig med en samlet SDQ-score på 10 eller derunder inden for normalområdet, mens ca. 8 % med en score på 14-40 point befinder sig i den dårligste trivselsgruppe. Blandt pigerne scorer 88-89 % af hhv. de 5-7-årige og 10-12-årige piger max 10 på skalaen, mens kun 5 % scores til 14 eller derover (sdqinfo.org.). Blandt børnene i undersøgelsen har 71 % af pigerne en SDQ på 10 eller derunder ved sagens start, mens 19 % befinder sig i den dårligste trivselsgruppe. Blandt drengene ligger kun 62 % inden for normalområdet, mens hele 25 % befinder sig i den dårligste trivselsgruppe.

4-5 måneder efter sagsstart, hvor forældrene har deltaget i en form for indsats i Statsforvaltningen, befinder 68 % af pigerne inden for normalområdet, mens 16 % befinder sig i den dårligste trivselsgruppe. Et år efter ser det lidt bedre ud, idet 75 % af pigerne nu befinder sig i normalområdet, men fortsat befinder 17 % sig i den dårligste trivselsgruppe.

Blandt drengene ser vi efter 4-5 måneder, at 66 % befinder sig inden for normalområdet, mens 22 % ligger i den dårligste trivselsgruppe. Også her ser det lidt bedre ud efter et år, idet 70 % af drengene nu har en normal SDQ, mens 21 % befinder sig i den dårligste trivselsgruppe.

Ser vi på de overordnede kategorier, er det således begrænset, hvad der sker med børnenes SDQ henover undersøgelsesperioden, og vi finder ikke nogen signifikante forskelle på udviklingen i SDQ i indsats- og kontrolgruppen – heller ikke, når vi som i Figur 4.12 inddeler respondenterne efter, om børnene har flyttet sig mindst et punkt på skalaen. Her ser vi, at lidt under halvdelen har oplevet en større eller mindre forbedring i SDQ efter 4-5 måneder og lidt flere efter et år. Omkring 42 % oplever en forværring i SDQ efter 4-5 måneder, mens hhv. 36 % af kontrolgruppen og 45 % af indsatsgruppen har fået en højere SDQ-score efter et år.

Figur 4.12 Sammenligning af udvikling i børns SDQ i indsats- og kontrolgruppen. Alle. Procent

Anm.: N = 614/520. Ingen signifikante forskelle.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

4.4.2 Test af forskel i udvikling i SDQ for børn i god og dårlig trivsel ved sagsstart

Efter at have konstateret, at der ikke generelt kan findes en effekt på børnenes trivsel målt ved hjælp af SDQ, har vi testet, om der for børn i hhv. god og dårlig trivsel ved sagens begyndelse, kan spores en forskel på børnenes udbytte af, at deres forældre har tilhørt indsatsgruppen. Disse analyser viser, at børn fra indsatsgruppen, der trivedes relativt godt ved sagens start (max 10 på SDQ-skalaen), udvikler sig lidt dårligere end kontrolgruppen henover undersøgelsesperioden, mens der ikke er forskel på udviklingen i SDQ blandt de børn, der trivedes dårligere ved sagens begyndelse. Denne negative effekt af indsatsen blandt de bedst fungerende børn kan tolkes som et udslag af, at forældrene i indsatsgruppen, ifølge dem selv (se Figur 4.1), har fået et bedre blik for deres børns reaktioner og behov og måske derfor opdager nogle symptomer på indadvendte og udadvendte vanskeligheder, som de før har overset. Ændringer i den nedre ende af SDQ-skalaen har dog normalt ikke større betydning for barnets samlede velbefindende.

Ud over den generelle udvikling i SDQ har vi også undersøgt udviklingen på SDQ-skalaens under-skalaer (emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer og prosocial adfærd). Disse analyser viser fortsat ikke nogen markante udviklingstræk og ikke nogen signifikante forskelle på indsats- og kontrolgruppen.

4.4.3 Test af forskel i udvikling i SDQ for børn i familier med højt konfliktniveau ved sagens begyndelse

Analyser af sammenhængen mellem udviklingen i forældres konfliktniveau og børnenes trivsel, målt vha. SDQ, viser, at et øget konfliktniveau hænger signifikant sammen med en forværring i børnenes trivsel – og omvendt, at børnene får en lavere SDQ-score, når forældrenes konfliktniveau falder. I familier, hvor konfliktniveauet øges henover undersøgelsesperioden, får 50 % af børnene det således værre, mens det samme gælder for 36 % af børnene i familier, hvor forældrenes konfliktniveau falder.

Det er derfor nærliggende at undersøge, om børn i højkonfliktfamilier, der jo, som vist i afsnit 4.2.1, oplever en positiv effekt af konflikthåndteringsindsatsen på konfliktniveauet, opnår en forbedring af deres SDQ henover undersøgelsesperioden.

Datamaterialet er spinkelt, når vi når ned i undergruppen, der har besvaret SDQ-spørgsmålene og har et højt konfliktniveau ved sagens begyndelse. En ikke-signifikant måling tyder dog på, at gruppen af børn i højkonfliktfamilier, der tilhører indsatsgruppen, i lidt højere grad end tilsvarende gruppe i kontrolgruppen udvikler sig positivt, idet 54 % af højkonflikt-indsatsgruppens børn sænker deres SDQ-score mod 45 % af højkonflikt-kontrolgruppen. Den gennemsnitlige SDQ-score i indsatsgruppen ligger efterfølgende på 8,0 mod 8,7 i kontrolgruppen. I begge grupper var udgangspunktet for de højkonflikte familiers børn 9,2.

4.4.4 Måling af børnetrivsel ved hjælp af øvrige børnetrivselsspørgsmål

Når vi spørger forældrene om, hvorvidt de er bekymret for deres børns trivsel, svarer 28 % af den samlede forældregruppe "ret meget" eller "virkelig meget" ved sagens start. Efter 4-5 måneder er andelen, der er meget bekymret, faldet til 22 %, og efter et år ligger andelen på 20 %. Heller ikke her er der forskel på udviklingen i indsats- og kontrolgruppen.

Endelig har vi set på, om forældrene selv oplever, at deres indbyrdes samarbejde og konflikter påvirker børnene negativt. Ved sagens start svarer 35 % af såvel indsats- og kontrolgruppe "i høj grad" til dette spørgsmål, mens det samme gælder for 23 % 4-5 måneder efter sagens start og for 21 % efter et år. Tallene tyder altså på, at der gennemsnitligt sker en mindske belastning af børnene henover undersøgelsesperioden, men at der ikke kan spores en forskel på indsats- og kontrolgruppen.

4.4.5 Delopsamling

Samlet set kan vi ikke konstatere, at børn, hvis forældre har deltaget i dele af eller hele indsatsen 'Forældre sammen – hver for sig' udvikler sig mere positivt end børn, hvis forældre har deltaget i Statsforvaltningens normale mødetyper. Det kan skyldes, at indsatsen ikke er tilstrækkelig til at skabe forandringer hos børnene, men kan også skyldes, at effekten på børnene er en afledt effekt af ændringer i forældrenes konfliktniveau og samarbejde og dermed kræver længere tid, før den kan spores. Derudover er det muligt, at måleinstrumenterne i undersøgelsen, fx SDQ-instrumentet, ikke formår at opfange den forskel, indsatsen eventuelt gør for børnene.

4.5 Effekt på forældretrivsel

Forældrenes trivsel er målt ved at spørge forældrene om deres sygefravær, deres livstilfredshed på en skala fra 0-10 og ved hjælp af HSCL-6-skalaen, der måler forældrenes frygt, nervøsitet, nedtrykthed, følelse af at give op og håbløshed.

I begge grupper ser vi, som Figur 4.13 viser, en lille forbedring i forældrenes sygefravær henover undersøgelsesperioden, således at andelen af forældre, der i løbet af en måned har mere end en sygedag, falder fra 35 % til 27 %.

Livstilfredsheden blandt forældrene stiger svagt henover perioden fra et gennemsnit på 6,9 ved sagsstart til 7,2 4-5 måneder efter sagsstart og 7,4 efter et år. Andelen, der angiver et lavt niveau

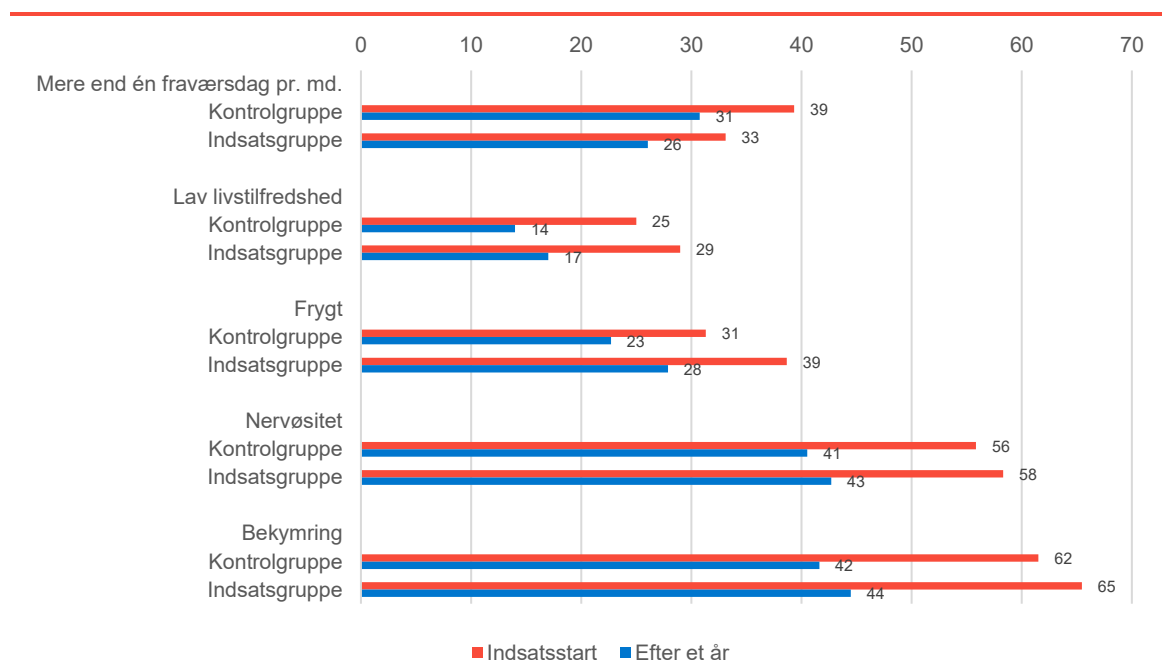
af livstilfredshed (max 5), falder tilsvarende fra 28 % ved sagsstart, 19 % efter 4-5 måneder og 16 % efter et år. Udviklingen er dog ikke signifikant forskellig i indsats- og kontrolgruppen.

I forhold til forældrenes samlede trivsel finder vi ingen forskelle på indsats- og kontrolgruppens udvikling. I begge grupper starter forældrene med en score på 10 på den samlede skala og ender med en score på 9.

I forhold til de enkelte faktorer, der indgår i skalaen, ser vi i særlig grad et fald i andelen, der har været plaget af frygt, nervøsitet og bekymring. Andelen af forældre, der angiver, at de er lidt eller meget plaget af frygt, falder fra 38 % ved sagsstart til 31 % efter 4-5 måneder og til 27 % efter et år. Andelen, der har været lidt eller meget plaget af nervøsitet, falder fra 58 % ved sagsstart til 48 % efter 4-5 måneder og til 42 % efter et år. Og andelen, der har været lidt eller meget plaget af bekymring eller uro, falder fra 65 % ved sagsstart til 52 % efter 4-5 måneder og til 44 % efter et år.

Der er altså ikke tvivl om, at forældrene får det bedre, fra de møder Statsforvaltningen første gang til et år efter sagens begyndelse. Udviklingen kan dog ikke tilskrives *forskelle* i de indsatser, de møder i Statsforvaltningen, men kan formodentlig *både* tilskrives den hjælp, de får i Statsforvaltningen og det øvrige familieretlige system, eller den øvrige hjælp, de måtte have opsøgt i den mellemliggende tid samt tiden i sig selv.

Figur 4.13 Sammenligning af udvikling i forældres trivsel i indsats- og kontrolgruppe. Fra sagsstart til et år efter. Procent.

Anm.: N = 638. Signifikans: Ingen forskelle på indsats- og kontrolgruppe.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

4.6 Effekt på systembelastning

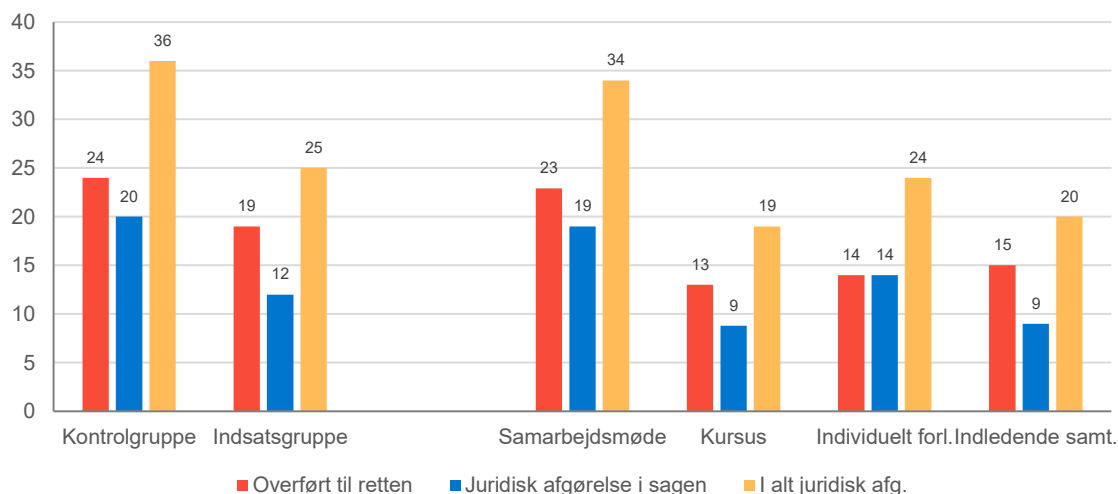
Belastningen på det familieretlige system er målt ved at se på andelen af forældrene, der ifølge Statsforvaltningens registerdata får en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen (samværsager) samt andelen, der overføres til domstolene (bopælsager og forældremyndighedssager). Vi måler kun på sager, der er oprettet i 2016, og da vi måler afgørelser truffet indtil 1/5 2018, har vi derfor viden om juridiske afgørelser, der er truffet i tidsrummet 16-28 måneder efter sagens oprettelse.

Ud over de juridiske afgørelser har vi i anden runde af spørgeskemaundersøgelsen spurgt forældre, der angiver, at deres sag er afsluttet, om de eller deres ekspartner overvejer at genoptage sagen ved Statsforvaltningen.

Figur 4.14 viser en signifikant forskel på andelen, der overføres til retten, og andelen, der modtager juridisk behandling i Statsforvaltningen i indsats- og kontrolgruppen. I indsatsgruppen overføres 19 % af sagerne til byretterne, mens 12 % modtager en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen. I kontrolgruppen overføres 24 % til byretterne, mens 20 % får en juridisk afgørelse. Samlet set får 36 % af kontrolgruppen en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller i byretten mod 25 % af indsatsgruppen.

Andelen, der overføres til byretten og/eller får en juridisk afgørelse, er nogenlunde lige høj i de tre indsats typer i indsatsgruppen, mens andelen af samarbejds møde-forældrene, der får juridiske afgørelser, svarer til hele kontrolgruppen.

Figur 4.14 Andel, der overføres til retten, samt andelen, der får en juridisk afgørelse. Målt 16-28 måneder efter indsatsstart. Procent.

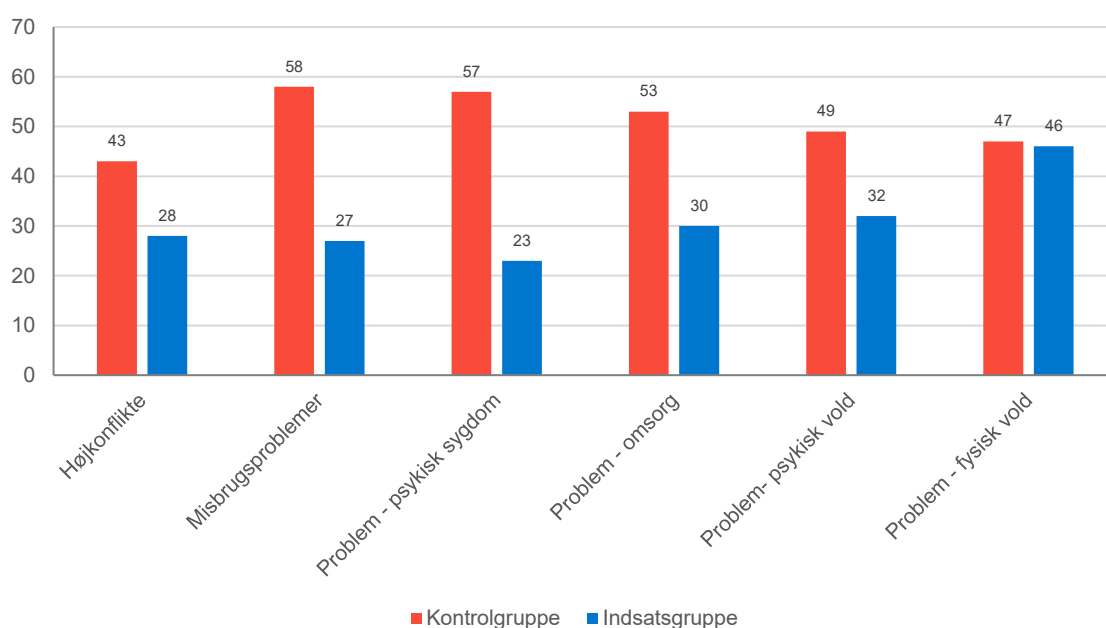
Anm.: N = 1.708/1.497. Signifikans: Alle sammenhænge: $p < 0,000$.

Kilde: Statsforvaltningens sagsregisterdata 2016-2018.

Når vi kombinerer spørgeskemadata og registerdata, har vi mulighed for at se på nogle undergrupper i datamaterialet, der ellers er for små, til at vi kan måle særskilte effekter på spørgeskema-dataene. Ud over de højkonflikte forældre, som vi før har beskæftiget os med, viser Figur 4.15 således, i hvilket omfang deltagelse i indsatsen gør en forskel for, om der træffes juridiske afgørelser i sager, hvor forældrene ved første dataindsamling angav, at misbrug, psykisk sygdom, omsorgsproblemer, psykisk vold eller fysisk vold var et problem for dem.

For alle de viste undergrupper, undtagen forældre, der har oplevet fysisk vold, viser figuren en stærk sammenhæng mellem, hvorvidt forældrene tilhører indsats- eller kontrolgruppen, og hvorvidt forældrene får en juridisk afgørelse i byretten eller i Statsforvaltningen. Blandt de højkonflikte forældre i indsatsgruppen får 28 % således en juridisk afgørelse mod 43 % i kontrolgruppen. Blandt forældre, hvor psykisk sygdom eller misbrug er et problem, får 23-27 % af indsatsgruppen en juridisk afgørelse mod 57-58 % af kontrolgruppen. Og blandt forældre, der har angivet utilstrækkelig omsorg som årsag til konflikt, og blandt forældre, der har oplevet psykisk vold mindre, men fortsat markante forskelle på indsats- og kontrolgruppen. Den eneste særgruppe, hvor tilhørsforholdet til indsatsgruppen ikke ser ud til at gøre en forskel, er gruppen, der har oplevet fysisk vold. Her er der både i indsatsgruppen og i kontrolgruppen 46-47 %, der har fået en juridisk afgørelse. Nogle vil måske studse over, at færre af kontrolgruppedeltagerne modtager en juridisk afgørelse i gruppen, der oplever vold kontra andre problemtyper. Dette kan dels skyldes, at voldsgruppen er lille (i alt 75), og at der derfor er større usikkerhed forbundet med analyserne af denne gruppe. Det kan dog også skyldes, at forældrenes familieretlige uenigheder ikke nødvendigvis er af en karakter, der kan løses ved hjælp af den familieretlige lovgivning.

Figur 4.15 Andel, der får en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller i retten. Udvalgte problemgrupper. Målt 16-28 måneder efter indsatsstart. Procent.

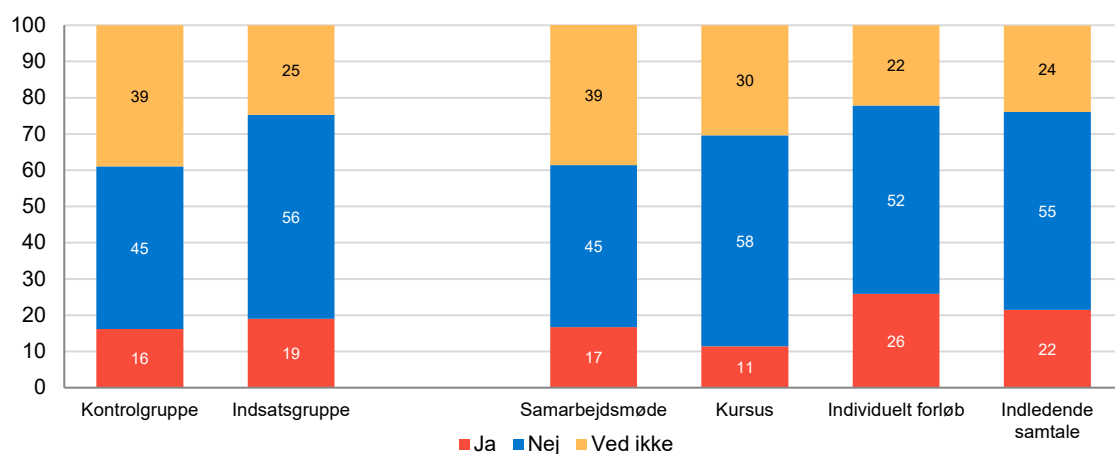

Anm.: N: Højkonflikt = 457, Misbrug = 142, Psykisk sygdom = 170, Omsorg = 259, Psykisk vold = 200, Fysisk vold = 75. Signifikans: Højkonflikt = 0,003, Misbrug = 0,001, Psykisk sygdom = 0,000, Omsorg = 0,001, Psykisk vold = 0,025, Fysisk vold = 0,943.

Kilde: Statsforvaltningens sagsregisterdata 2016-2018.

Når vi efter 4-5 måneder spørger forældrene, hvis sag ifølge dem selv er afsluttet, om de overvejer at genoptage sagen, svarer en lige stor andel af kontrolgruppen og indsatsgruppen (hhv. 16 og 19 %) "ja", mens en lidt større andel af indsatsgruppen (56 %) end kontrolgruppen (45 %) svarer "nej". Kontrolgruppen svarer i lidt højere grad end indsatsgruppen "ved ikke" og er således i tvivl om, hvorvidt de eller den anden forælder ønsker at genoptage sagen. Blandt de fire indsats typer ønsker kursusruppen i mindst grad at genoptage sagen, mens gruppen, der har deltaget i et individuelt forløb, i størst grad overvejer en ny sag.

Figur 4.16 Sammenligning af indsats- og kontrolgruppens forventning om eventuelt at genoptage sagen ved Statsforvaltningen efter 4-5 måneder. Procent

Anm.: N = 430/386. Signifikans: p = 0,007/0,063.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikthåndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

Efter et år er der dog ikke signifikant forskel på andelen, der overvejer at genoptage sagen i Statsforvaltningen. På tværs af alle indsats typer svarer 23 %, at de selv eller den anden partner overvejer at genoptage sagen.

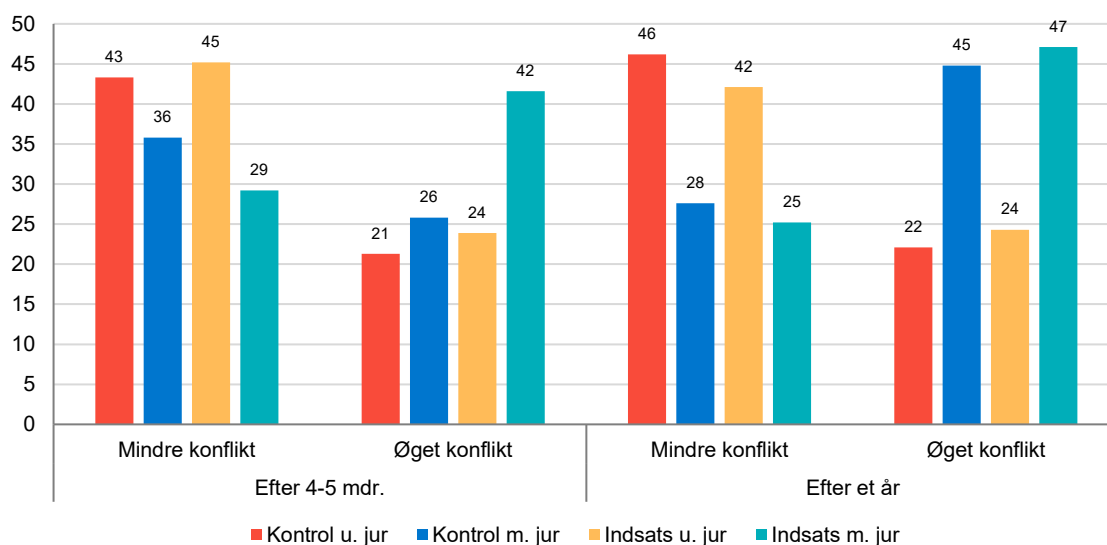
4.6.1 Sammenhæng mellem juridisk behandling og konfliktniveau

Hvorvidt forældrene overgår til juridisk behandling, hænger sammen med udviklingen i deres konfliktniveau. Figur 4.17 viser således, at forældre i indsatsgruppen, der modtager en afgørelse i Statsforvaltningen eller overføres til byretten, i højere grad øger deres konfliktniveau efter 4-5 måneder, mens både forældre i indsats- og kontrolgruppen, der får juridisk behandling, i højere grad har øget deres konfliktniveau efter et år. Omvendt er sandsynligheden, for at konfliktniveauet falder, større både efter 4-5 måneder og efter et år, hvis sagen *ikke* har modtaget en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen eller er overført til retten.

Forskellen i udviklingen blandt forældre, der indgår forlig, og forældre, der får en juridisk afgørelse, behøver ikke afhænge af forskellen i sagsbehandlingen, men kan skyldes forskellige samspildynamikker og forskellige redskaber til at håndtere konflikter i de to grupper.

Hidtidig international forskning, der ved hjælp af kontrolgruppedesign sammenligner forældre, der deltager i mægling og konflikthåndtering, med forældre, hvis sag behandles i det juridiske system, viser dog, at mægling og konflikthåndtering i højere grad end juridiske afgørelser bidrager til et fald i konfliktniveau og gør forældrene mere tilfredse med de aftaler, der er indgået (Fackrell, Hawkins & Kay, 2011; Hahn & Kleist, 2000; Kelly, 2004). Fremtidige forskningsprojekter bør forsøge at påvise, om disse resultater kan genfindes i en dansk kontekst.

Figur 4.17 Sammenhæng mellem juridisk og ikke-juridisk behandling i indsats- og kontrolafdelinger samt udvikling i forældres konfliktniveau. Procent.

Anm.: N = 778/682. Signifikans: p = 0,001/0,000.

Kilde: VIVE: Effektundersøgelse af konflikt håndtering i Statsforvaltningen 2016-2018.

4.6.2 Økonomisk systembelastning af det familieretlige system

For at kunne afgøre i hvilket omfang forsøgsprojektet medfører en økonomisk belastning eller aflastning af det familieretlige system, har vi fra Statsforvaltningen indhentet priser på et typisk kursusforløb og et typisk samarbejds mødeforløb i Statsforvaltningen samt fra Domstolsstyrelsen indhentet priser på et retsmøde i en forældreansvarssag, der udelukkende behandles i byretten.

Da vi kender andelen, der overføres til byretten blandt forældre, der deltager i et kursusforløb, og blandt forældre, der deltager i et samarbejds møde, er det muligt at estimere de samlede udgifter i et gennemsnitligt forløb. Beregningerne tager dog ikke højde for omkostningerne ved at træffe juridiske afgørelser i Statsforvaltningen og tager heller ikke højde for eventuelle afledte effekter hos forældrene eller i andre systemer.

Der er tale om økonomiske overslag, der venligt er tilvejebragt af Statsforvaltningens og Domstolsstyrelsens medarbejdere, frem for detaljerede regnskaber. Denne del af analysen skal derfor læses som et forsigtigt bud på en omkostningsberegning, der kan give et hint om indsatsernes samlede omkostninger i det familieretlige system, frem for en præcis gennemgang af sagsomkostningerne i forskellige forløb.

Et typisk kursusforløb består af en indledende samtale, der gennemsnitligt varer 1,25 timer + 1 times forberedelse samt kursusforløbet, hvor 9-12 forældre deles om to børnesagkyndige medarbejdere og en vejleder samt en opfølgende samtale. Fordelt på alle forældrepar bruger Statsforvaltningen 7 medarbejdertimer pr. forældrepar pr. kursus. Derudover deltager forældrene i en opfølgende samtale, der også gennemsnitligt varer 1,25 timer. I alt bruger Statsforvaltningen derfor 11,5 timer pr. kursusforløb ekskl. eventuelle opfølgende samtaler. Det svarer i lønudgifter til 5.991 kr.

Et individuelt tilrettelagt forløb tager gennemsnitligt nogenlunde lige så mange medarbejdertimer at gennemføre, men kan være af meget forskellig længde. Den samlede pris for disse forløb afviger dog ikke væsentligt fra kursusforløbet.

Et typisk samarbejds møde varer 2 timer + 1 times forberedelse/efterbehandling. Gennemsnitligt deltager forældre i samarbejds mødegruppen i 1,8 møder. I alt koster et samarbejds mødeforløb derfor 2.969 kr.

Når sagen overføres til byretten, betaler forældrene enten selv for en advokat eller får en beskikket advokat, hvis de får fri proces. Advokatsalæret udgør 10-15.000 kr. pr. forælder, i alt ca. 25.000 kr. Udgifterne til dommere, sekretærer, ledelse og andet overhead i domstolene udgør pr. sag 10.000 kr. I alt koster en simpel forældreansvarssag ved byretten, der behandles på et enkelt retsmøde, således ca. 35.000 kr.

Da vi jo kender andelen, der overføres til retten i de to systemer, kan vi beregne de samlede omkostninger ved hhv. et typisk kursusforløb og ved et samarbejds mødeforløb i kontrolgruppen.

Et kursusforløb koster altså $5.991 \text{ kr.} + 0,13 * 35.000 \text{ kr.} = 10.541 \text{ kr.}$, mens et samarbejds mødeforløb koster $2.813 \text{ kr.} + 0,23 * 35.000 = 10.863 \text{ kr.}$ Hvis dertil lægges meromkostningerne til juridiske afgørelser i kontrolgruppen, som vi ikke har kunnet indhente gennemsnitspriser på her, ser det således ud til, at det økonomisk ikke er forbundet med ekstra omkostninger at tilbyde målgruppen af forældre med førstegangshenvendelser et kursusforløb frem for et samarbejds møde.

Tabel 4.2 Økonomiske omkostninger ved at gennemføre hhv. et kursusforløb og et samarbejds møde i hhv. Statsforvaltningen og ved domstolene.

	Omkostninger i Statsforvaltningen (kr. pr. forældrepar)	Andel, der overføres til byretten	Omkostninger i byretten	Gennemsnitlig omkostning i det familieretlige system (omk. SFV + andel i retten * omkostning pr. retssag)
Kursusforløb (inkl. indledende møde og forberedelsestid, ekskl. opfølgende samtale)				
9 forældrepar på kursus	5.991 kr.	13 %	35.000 kr.	10.541 kr.
Samarbejds møde (2 timers møde + 1 times forberedelse/efterbehandling)	2.813 kr.	23 %	35.000 kr.	10.863 kr.

Anm.: Oplysninger stammer fra mail- og telefonkorrespondance med Statsforvaltningen, Domstolsstyrelsen og uafhængige advokater.

4.7 Delopsamling – effektanalyse

4.7.1 Selvomlevet udbytte

Effektanalysen har vist, at indsatsgruppen både efter 4-5 måneder og efter et år i noget højere grad end kontrolgruppen vurderer, at indsatsen i Statsforvaltningen har hjulpet dem til at forstå og støtte deres børn. Det gælder i særlig grad kursusgruppen, hvor 59 % oplever at have fået bedre forståelse for børnene, mens 53 % oplever at være blevet bedre til at støtte deres børn. I den sammenlignelige gruppe, der har været til et samarbejds møde i kontrolafdelingerne, gælder det tilsvarende 34 og 37 %.

4.7.2 Samarbejde og konfliktniveau

Når det kommer til udviklingen i forældrenes konfliktniveau og samarbejde, ser vi en generel forbedring blandt forældrene i Statsforvaltningen og finder, at kursusgruppen i lidt højere grad end de øvrige indsats typer udvikler sig positivt. Vi kan dog ikke, når vi sammenligner hele indsats- og kontrolgruppen, konstatere nogen forskelle i gruppernes udvikling.

Blandt den del af forældrene, der ved sagens begyndelse havde et højt konfliktniveau, ser vi tydeligere forskelle på indsats- og kontrolgruppen, idet 50 % af de højkonflikte forældre i indsatsgruppen oplever et mindsket konfliktniveau efter et år mod 37 % af kontrolgruppen. Den positive udvikling i mindskningen af konfliktniveauet gælder i særlig grad i kursusgruppen, hvor 63 % af højkonfliktgruppen sænker deres konfliktniveau, mod 42 % af den sammenlignelige gruppe, der har været til et samarbejds møde i kontrolafdelingerne.

På lignende vis finder vi, at deltagelsen i indsatsen gør en forskel for oplevelsen af at kunne håndtere forældresamarbejdet 4-5 måneder efter sagens begyndelse for de højkonflikte forældre. Denne effekt er dog forsvundet et år efter sagsstart.

Både i indsatsgruppen og i kontrolgruppen opnår forældrene i højere grad enighed om samværsordningen fra sagens begyndelse til 4-5 måneder efter. Herefter sker der ikke nogen yderligere udvikling med kontrolgruppen, mens enigheden om samvær fortsætter med at stige til tredje måletidspunkt efter et år. Med hensyn til enighed om bopæl ser det omvendt ud til, at kontrolgrup-

pen udvikler sig mere positivt end indsatsgruppen. På dette parameter var der dog signifikant forskel på indsats- og kontrolgruppe ved sagsstart, idet indsatsgruppen i højere grad end kontrolgruppen kunne enes om barnets bopæl. Enigheden om forældremyndighed flytter sig kun i begrænset omfang henover undersøgelsesperioden.

Henover undersøgelsesperioden mindskes kontakten mellem forældrene: Færre ses hver uge, og flere holder op med at have kontakt med hinanden. Indsats- og kontrolgruppen flytter sig lige meget, men kontrolgruppen holder i lidt højere grad end indsatsgruppen op med at have kontakt.

4.7.3 Forældreskab og trivsel blandt børn og voksne

Forældrenes oplevelse af hinandens forældreskab ændrer sig en smule i negativ retning. Det gælder i særlig grad i indsatsgruppen, hvor lidt flere i mindre grad oplever, at begge forældre er i stand til at vægte barnets behov højere end forældrenes individuelle behov, når vi spørger dem 4-5 måneder efter sagsstart. Henover projektperioden ser vi også færre i begge grupper, der vurderer den anden forælder positivt som forælder. Sammenholdt med den store andel af indsatsgruppen, der oplever at have fået bedre redskaber til at være forælder gennem deltagelsen, kan dette resultat synes paradoksalt. Vi tolker det som et udtryk for, at forældrenes idealer om forældreskab gennem indsatsen styrkes, og at de derfor bliver mere kritisk indstillet over for fejl og mangler i den andens forældreskab. Deltagelsen i forsøgsprojektet gør ikke nogen forskel for mængden af samvær mellem samværsforælderen og det udvalgte barn.

I forhold til børnetrivsel finder vi ikke nogen generelle forskelle på udviklingen hos børnene i indsatsgruppen og i kontrolgruppen, når vi måler deres trivsel ved hjælp af SDQ. For de børn, der ved sagens begyndelse var i god trivsel, ser vi lidt flere i indsatsgruppen, der øger deres SDQ, dvs. at de får lidt flere symptomer på adfærdsproblemer. Forskellene i den nedre ende af skalaen har dog begrænset betydning for børnene og kan skyldes, at forældrene i indsatsgruppen er lidt mere opmærksomme på deres børns trivsel efter deltagelsen. Derudover har vi set særskilt på udviklingen blandt børn i højkonfliktfamilier. Tallene er små og derfor forbundet med usikkerhed, men kan tyde på, at den positive udvikling i konfliktniveauet i højkonfliktgruppen også har positiv betydning for børnenes SDQ, idet en lidt større andel af de højkonfliktforældre i indsatsgruppen end i kontrolgruppen angiver en positiv udvikling i deres børns SDQ.

Henover undersøgelsesperioden forbedres forældrenes trivsel. Deres sygefravær bliver mindre, færre oplever lav livstilfredshed og færre har symptomer på frygt, nervøsitet og bekymring. Udviklingen sker dog parallelt i både indsats- og kontrolgruppen og kan ikke tilskrives forskelle i den behandling de har modtaget i Statsforvaltningen.

4.7.4 Juridiske afgørelser og gengangere

Endelig viser effektanalysen, at deltagelsen i indsatsen mindsker sandsynligheden for at få en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen i en samværs sag og for at blive overført til juridisk behandling i byretten i bopæls- og forældremyndighedssager. I indsatsgruppen modtager 9 % en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen, mens 15 % overføres til byretten. I kontrolgruppen modtager 18 % en juridisk afgørelse i Statsforvaltningen, mens 22 % overføres til byretten.

Forskellen på andelen, der får juridiske afgørelser i Statsforvaltningen og i byretten, gælder for den samlede gruppe og for undergrupper, der oplever et højt konfliktniveau eller sociale problemer – dog ikke fysisk vold. Andelen, der får en juridisk afgørelse, er således markant mindre både blandt forældre, der oplever misbrugsproblemer, psykisk sygdom, omsorgsproblemer og psykisk vold.

Forældre, hvis sag overføres til juridisk behandling, sænker i mindre grad deres konfliktniveau end andre forældre. Da det i denne undersøgelse ikke er tilfældigt, hvem der overføres til byretten, kan forskellene skyldes individuelle forskelle hos forældrene eller i deres indbyrdes relation, der ikke har med sagsbehandlingen at gøre. Fremadrettet er det dog værd at holde øje med, om juridisk kontra ikke juridisk behandling gør en forskel for forældrenes samarbejdsrelation.

Beregningerne af omkostningerne ved at gennemføre forsøgsprojektet viser, at det samlet set koster lidt mindre at gennemføre kursusforløbet sammenlignet med et typisk samarbejdsrådgivningsforløb i kontrolafdelingerne – når man tager højde for, at færre forældre i kursusforløbet får brug for juridiske afgørelser i byretten og i Statsforvaltningen.

Samlet set er de væsentligste resultater af forsøgsprojektet, at forældre, der har deltaget i forsøgsprojektet, oplever at have fået forbedrede redskaber til at håndtere deres børn, og at det er lykkedes at nedbringe andelen, der overføres til juridisk behandling, betragteligt. Derudover er det et væsentligt resultat, at højkonfliktgruppen i højere grad end den gennemsnitlige gruppe af familier ser ud til at få gavn af deltagelsen i form af en sænkelse af konfliktniveauet og måske en mindsket belastning af børnene.

Effektundersøgelsen hæmmes i nogen grad af, at andelen af indsatsgruppen, der har deltaget i det samlede forløb, er mindre end forventet, og af, at vi derfor ikke har mulighed for at lave "et rent" effektstudie, der sammenligner effekten af et fuldt kursusforløb med effekten af et samarbejdsrådgivningsforløb for to ens grupper af forældre. Et sådant studie ville muligvis kunne vise nogle tydeligere effekter for den samlede gruppe, der har deltaget i indsatsen. Frafaldet på forskellige stadier af forløbet har dog også givet mulighed for at vise, hvordan en mere begrænset deltagelse kan gøre en forskel for forældre og børn, og dermed mulighed for at tilpasse en fremtidig indsats til forskellige familiers behov.

Litteratur

- Ballard, R.H., A. Holtzworth-Munroe, A.G. Applegate, B.M. D'Onofrio & J.E. Bates (2013): "A randomized controlled trial of child-informed mediation". *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(3), s. 271-281.
- Beck, C.J., M.E. Walsh, R.H. Ballard, A. Holtzworth-Munroe, A.G. Applegate & J.W. Putz (2010): "Divorce mediation with and without legal representation: A focus on intimate partner violence and abuse". *Family Court Review*, 48(4).
- Brotherson, S.E., C. Rittenbach & J.M. White (2012): "Impacts of Parents Forever on Parental Behavior and Adjustment during Divorce: A Short-Term Follow-Up Evaluation Study". *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(4), s. 267-291.
- Cookston, J.T., S.L. Braver, W.A. Griffin, S.R. De Luse & J.C. Miles (2007): "Effects of the Dads for Life Intervention on Interparental Conflict and Coparenting in the Two Years After Divorce". *Family Process*, 46(1), s. 123-137.
- Center for Familieudvikling (2015): *Forældre sammen – hver for sig*. København.
- Dahl, K.M. & M. Bisgaard (2016): *Midtvejsevaluering af 'Forældre sammen – hver for sig'. Et forsøg med konflikthåndtering i Statsforvaltningen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Derogatis, L., R.S. Lipman, K. Rickels, E.H. Uhlenhuth & L. Covi (1974): "The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): A self-report symptom inventory". *Behavioral Science*, 19(1).
- Fackrell, T.A., A.J. Hawkins & N.M. Kay (2011): "How effective are court-affiliated divorcing parents education programs? A Meta-analytic study". *Family Court Review*, 49(1), s. 107-119.
- Feng, P. & M.A. Fine (2000): "Evaluation of a research-based parenting education program for divorcing parents: The focus on kids program". *Journal of Divorce & Remarriage*, 34, s. 1-19.
- Folketinget 2018: *Forslag til Lov om Familieretshuset*. Folketingstidende, Tillæg A.
https://www.ft.dk/ripdf/samling/20181/lovforslag/l90/20181_l90_som_fremsat.pdf
- Grønfeldt, S.T. (2017): *Forældre på følelsesarbejde. Et studie af institutionelle identiteter på et konflikthåndteringskursus i Statsforvaltningen*. Kandidatspeciale ved Sociologisk Institut. Københavns Universitet.
- Hahn, R.A. & D.M. Kleist (2000): "Divorce Mediation: Research and Implications for Family and Couples Counseling". *The Family Journal*, 8(2).
- Irving, H. & M. Benjamin (1992): "An evaluation of process and outcome in a private family mediation service". *Mediation Quarterly*, 10, s. 35-55.
- Kelly, J. (1991): "Parent interaction after divorce: Comparison of mediated and adversarial divorce processes". *Behavioral Sciences and Law*, 9, s. 387-398.
- Kelly, J. (1993): "Developing and implementing post-divorce parenting plans: Does the forum make a difference"? In C.E. Depner & J.H. Bray (Eds.): *Non-residential parenting: New vistas in family living* (s. 136-155). Newbury Park, CA: Sage.

- Kelly, J. (2004): "Family Mediation Research: Is There Empirical Support for the Field"? *Conflict Resolution Quarterly*, 22(1/2), s. 3-35.
- LaGraff, M.R., H.E. Stolz, D.J. Brandon, M. Rector LaGraff, H.E. Stolz & D.J. Brandon (2015): "Longitudinal program evaluation of "Parenting Apart: Effective Co-Parenting". *Journal of Divorce & Remarriage*, 56(2), s. 117-136.
- Lamela, D., B. Figueiredo, A. Bastos & M. Feinberg (2015): "Typologies of Post-divorce Coparenting and Parental Well-Being, Parenting Quality and Children's Psychological Adjustment". *Child Psychiatry*, 47, s. 716-728.
- Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (2014): *Satspuljeaftale for 2015-2018*. København: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.
- Morris, M. & W.K. Halford (2014): "Family mediation: A guide for family therapists". *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 35(4), s. 479-492.
- Moloney, L., L. Qu, R. Weston & K. Hand (2013): "Evaluating the work of Australia's Family Relationship Centres: Evidence from the first 5 years". *Family Court Review*, 51(2), s. 234-249.
- Ottosen, M.H. (2016a): *Analyse af udviklingen i familieretlige konflikter*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H. (2016b): *Delebørn – det vi ved, det vi gør og det børnene siger*. København: Akademisk Forlag.
- Ottosen, M.H., K.M. Dahl & B. Boserup (2017): *Forældrekonflikter efter samlivsbruddet. Karakteristika og risikofaktorer i komplekse forældreansvarssager*. København: VIVE – Det Nationale Analyse- og Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten & S.V. Østergaard (2014): *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Owen, J. & G.K. Rhoades (2012): "Reducing Interparental Conflict among Parents in Contentious Child Custody Disputes: An Initial Investigation of the Working Together Program". *Journal of Marital & Family Therapy*, 38(3), s. 542-555.
- Pearson, J. & N. Thoennes (1989): "Reflections on a decade of research". I K. Kressel, D. Pruitt & Associates (red): *Mediation research: The process and effectiveness of third-party interventions*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schramm, D.G. & S. Calix (2011): "Focus on Kids: Evaluation of a Research-Based Divorce Education Program". *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(7), s. 529-549.
- Skilsmisseraad (2018): (<https://skilsmisseraad.dk/skilsmisse/skilsmissekonflikt/viden-om-skilsmisse-og-konflikttrappen/>)
- Sobolewski, J.M. & V. King (n.d.): "The Importance of the Coparental Relationship for Nonresident Fathers' Ties to Children". *Journal of Marriage and Family*, 67(5), s. 1196-1212.
- Sonnenblick, R. & C. Schwarz (1992): *The development of the post-divorce parental conflict scale*. Poster presented at APA, august 1992.

Stallman, H.M. & J.L. Ohan (2016): "Parenting Style, Parental Adjustment, and Co-Parental Conflict: Differential Predictors of Child Psychosocial Adjustment Following Divorce". *Behaviour Change*, 33(2), s. 112-126.

Toews, M.L. & P.C. McKenry (2001): "Court-related predictors of parental cooperation and conflict after divorce". *Journal of Divorce & Remarriage*, 35(1-2), s. 57-73.

Velez, C.E., S.A. Wolchik, J.-Y. Tein & I. Sandler (2011): "Protecting Children from the Consequences of Divorce: A Longitudinal Study of the Effects of Parenting on Children's Coping Processes". *Child Development*, 82(1), s. 244-257.

Whitehurst, D.H., S.L. O'Keefe & R.A. Wilson (2008): "Divorced and separated parents in conflict: Results from a true experiment effect of a court mandated education program". *Journal of Divorce and Remarriage*, 48, s. 127-144.

Youthinmind (2018): *SDQ – Information for researchers and professionals about the Strengths & Difficulties Questionnaires*. Hentet 30.11.2018, fra <http://www.sdqinfo.org>

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD